

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΟΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Φιλ. Φάρου)	241
Ο ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (André Schlemmer)	250
ΑΠΛΗ ΕΡΩΤΗΣΙΣ (ποίημα Ν. Β. Καμθύση)	257
ΓΙΑΤΙ ΑΓΑΠΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΑΡΟΛΟ ΦΟΥΚΩ (Μ. Delbrel)	258
ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ (Στ. Πάνου)	262
ΕΛΠΙΔΑ (ποίημα Γ. Δ. Καχριμάνη)	264
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΙΣ ΑΝΑΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (D. H. Fox)	265
ΙΩΝΗ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (Γ. Κούβελα)	270
ΞΕΡΕΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ; *Η ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟ- ΜΑΘΕΙΑΣ (Ζωής Μουρούτη - Γκενάκου)	273
ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ: ΣΤΟΙΒΑΓΜΕΝΑ ΟΝΕΙΡΑ (Ν. Ἀρθανάτη)	276
ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ; «ΜΠΟΡΕΙ;» (Ι. Γ. Ἀλεξίου)	278
ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥ (Δ. Ναθαναήλ)	279
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	280
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (Κ. Χαραλαμπίδη)	282
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	283
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	287

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 30ον ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1967 ΔΙΦΘ. 283

ΔΡΑΧ. 7

Ε Μ Π Ρ Ο Σ
Ε Ι Σ Τ Η Ν
Κ Ρ Ι Σ Ι Μ Ο Ν
Κ Α Μ Π Η Ν

Ε Ν Α
Μ Η Ν Υ Μ Α

ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ»

*Αἱ βασικαὶ ἀνθρωπιστικαὶ ἀρχαὶ ὑπὸ
τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας*

Τιμᾶται δραχ. 25. Πωλεῖται εἰς τὰ κεντρικὰ περίπτερα καὶ βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν — Πειραιῶς καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν μέσῳ τοῦ «Νέου Πρακτορείου Ἐφημερίδων καὶ Περιδικῶν».

Ἀποστέλλεται ταχυδρομικῶς ὑπὸ τοῦ Γραφείου τῆς «Συζητήσεως» εἰς τοὺς πέμ-
ποντας τὸ ἐκ δραχ. 25 ἀντίτιμον (διὰ τὸ ἐξωτερικόν Δολλ. 1½)

Ε Κ Δ Ο Σ Ι Σ Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Ο Υ «ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ»
Σ Ι Ν Α 38 - Α Θ Η Ν Α Ι, 135 - Τ Η Λ. 630.701

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 30^{ον}

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΡΘ. 283

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Είναι πολύ περιεργός ο τρόπος διά του οποίου ήρχισεν εις τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἡ κίνησις τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως. Εἰς διαμαρτυρούμενος κληρικός, ὁ Anton Boisen, ὑπέστη ἀπροσδοκῆτως μίαν δξυτάτην κρίσιν ψυχικῆς νόσου, ἡ ὁποία κατὰ τὴν γενομένην διάγνωσιν ἐχαρακτηρίσθη ὡς «catatonic dementia praecox», καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἀνίατος.

Παρὰ τὰς προβλέψεις τῶν ειδικῶν, ἡ κατάστασις τοῦ περι οὗ ὁ λόγος ἀσθενοῦς, ήρχισε νὰ θελιτιούται, μετὰ τὴν παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου, καὶ τελικῶς ἐφθάσεν οὗτος εἰς τὸ σημεῖον νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μελετᾷ τὴν ἰδικὴν του κατάστασιν καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἄλλων ἀσθενῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὸ αὐτὸ νοσοκομεῖον.

Κάθε προσπάθειά του νὰ συζητήσῃ τὰ συναισθημάτά του με κάποιον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ θεραπευτικοῦ προσωπικοῦ ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα, διότι ὁ θεωρητικὸς προσανατολισμὸς τοῦ νοσοκομεῖου δὲν διέβλεπεν ὠφέλειαν ἐκ τῆς συζητήσεως μεταξὺ θεραπευτῶν καὶ ἀσθενῶν.

Οἱ κληρικοὶ οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἐπεσκέπτοντο τὸ νοσοκομεῖον, διὰ νὰ τελέσουν θρησκευτικὰ ἀκολουθίας, εἶχον πλήρη ἄγνοιαν τῆς καταστάσεως καὶ τῶν προβλημάτων τῶν ἀσθενῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδύναντο καὶ αὐτοὶ νὰ βοηθήσουν.

Ἄκόμη καὶ οἱ φίλοι τοῦ Boisen, ἀντι-

μετώπιζαν κάθε προσπάθειάν του νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι εἶχεν ἀποκατασταθῆ ἡ υγεία του, με πλήρη ἀδιαφορίαν καὶ αὐτὴ ἡ στάσις τοῦ περιβάλλοντός του, τὸν ὠδήγησε τελικῶς εἰς μίαν δευτέραν κρίσιν. Ὅταν συνήλθεν ἀπὸ τὴν δευτέραν κρίσιν, ἠκολούθησεν ἐντελῶς διαφορετικὴν τακτικὴν, ἐτήρησεν ἀπόλυτον σιωπὴν καὶ περιωρίσθη εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς καθόλου ζωῆς εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ήρχισε νὰ συλλαμβάνῃ ἐν σχέδιον, σχετικῶς με τὴν ἀποστολήν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς πέρας μετὰ τὴν ἐξοδὸν του ἐκ τοῦ νοσοκομεῖου καὶ ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν διακονίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν ἀνάλογον τῆς ἰδικῆς του. Εἰργάσθη δὲ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξοδὸν του ἐκ τοῦ νοσοκομεῖου διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου, ἀλλὰ συνήντησε σφοδρὰν τὴν ἀντίδρασιν ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ ἄμεσον περιβάλλον του καὶ οἱ ὁποῖοι ἐφρόνουν περὶ αὐτοῦ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ἐφησυχάζων τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν του. Τελικῶς ὅμως, τὸ σχέδιον αὐτὸ ήρχισε νὰ ὑλοποιήται. Καὶ πρῶτον μὲν παρηκολούθησεν ὁ Boisen, εἰδικὰ μαθήματα εἰς τὸ Andover Theological Seminary καὶ εἰς τὸ τμήμα μεταπτυχιακῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιελάμβανεν εἰς τὸ πρό-

γραμμά του και ἔν σεμινάριον εἰς τὸ Boston Psychopathic Hospital, τὸ ὁποῖον ἐτέλει ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Dr. Macfie Campbell. Ἀκολούθως δὲ εἰργάσθη δι' ὀλίγον εἰς τὸ ψυχολογικὸν τμήμα καὶ τὸ τμήμα κοινωνικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἰδίου Πανεπιστημίου καὶ τὸ ἔτος 1925 διωρίσθη μόνιμος ἐφημέριος εἰς τὸ Worcester State Hospital (Ψυχιατρεῖον). Ἡ δημιουργία μιᾶς τοιαύτης θέσεως ἀπετέλεσε, θεβαίως, μοναδικὴν πρωτοτυπίαν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία συνήνησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν.

Εὐρισκόμενος εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ὁ Boisen προσεκάλεσε φοιτητὰς τῆς θεολογίας νὰ ἐργασθῶν, ὡς φύλακες κατ' ἀρχάς, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν του. Ἡ πρότασις προσλήψεως φοιτητῶν τῆς θεολογίας ὡς φυλάκων τῶν ἀσθενῶν, ἐγένετο δεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμόν ὑπὸ τοῦ νοσοκομείου, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν μόνον ἀγράμματοι, ἄξεστοι καὶ μέθυσοι ἐδέχοντο νὰ παίξουν αὐτὸν τὸν ρόλον. Ἐκ τῆς προσωπικῆς του δὲ ἐμπειρίας ὁ Boisen ἐγνώριζεν, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ συμβάλῃ τόσον εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀσθενοῦς, ὅσον οἱ φύλακες καὶ οἱ νοσοκόμοι, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται διαρκῶς μετ' αὐτοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον βήμα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως, διὰ τὴν ἀνάπτειν τῆς ὁποίας ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον ἡ διαπίστωσις τοῦ Boisen ὅτι, «ὑπάρχουν δύο κύριαί κατηγορίαι παραφροσύνης. Εἰς τὴν μίαν, ὑπάρχει κάποια ὀργανικὴ ἐνόησις, ἐν ἐλάττωμα εἰς τὸν ἰστὸν τοῦ ἐγκεφάλου, κάποια ἀνωμαλία εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα, κάποια ἀσθένεια τοῦ αἵματος. Εἰς τὴν ἄλλην, δὲν ὑπάρχει ὀργανικὴ δυσκολία. Τὸ σῶμα εἶναι ἰσχυρὸν καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἐργάζεται καλῶς. Ἡ δυσκολία εὐρίσκεται μᾶλλον εἰς τὴν ἀποδιοργανώσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀσθενοῦς. Κάτι ἔχει συμβῆ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνατρέψει τὰ θεμέλια ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι βασισμένη ἡ συνήθης λειτουργία τῆς λογικῆς. Θάνατος ἢ ἀπογοήτευσις ἢ κάποιο αἶσθημα

ἀποτυχίας ἔχουν ἐπιβάλλει τὸν ἐκ θεμελίων ἀνασχηματισμὸν τῆς περι τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ὁ νοῦς κυριαρχεῖται ἀπὸ μίαν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ τακτοποιήσῃ καταλλήλως» (1). Εἰς αὐτὴν τὴν δευτέραν περιπτῶσιν ὑπάρχουν κατὰ τὸν Boisen σοβαρὰ ἀναλογίαι μεταξὺ τῆς ψυχικῆς νόσου καὶ μερικῶν αἰφνιδίων μεταβολῶν τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος, γνωστῶν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡρισμένοι τύποι διανοητικῆς διαταραχῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὠρισμένοι τύποι θρησκευτικῆς ἐμπειρίας, ἀποτελοῦν προσπαθείας ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡ διαφορὰ των εὐρίσκεται μόνον εἰς τὸ ἀποτελέσμα.

Ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ὠδήγησε τὸν Boisen εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κληρικοῦ εἰς τὸ ψυχιατρεῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐξαιρετικῶς εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν ἀσθενῶν, ἐὰν ἦτο αὐτὴ οὐσιαστικὴ καὶ ἐὰν ἐκάλυπτε ὠρισμένας βασικὰς προϋποθέσεις προπαρασκευῆς καὶ ἐξασκήσεως. Ἐξ ἄλλου ὁ Boisen παρετήρησε τοὺς ἐσωτερικοὺς ἰατροὺς, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ ἐργασθῶν ὑπὸ καθοδήγησιν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς προπαρασκευῆς των καὶ εἶδε πόσον ἀποτελεσματικὴ ἐγένετο δι' αὐτοὺς αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ὅταν μαζὶ μετ' αὐτοὺς διδασκάλους των ἐμελετοῦσαν τὸ ἀκατέργαστον ὑλικὸν τῆς ζωῆς. Ἡ παρατήρησις αὐτὴ τὸν ἔπεισεν ὅτι ἡ κλινικὴ ἐμπειρία θὰ πρέπει νὰ εἶναι τόσον σπουδαία δι' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εὐθύνονται μετ' αὐτὴν τὴν φροντίδα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὅσον καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὐθύνονται μετ' αὐτὴν τὴν φροντίδα τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων.

Ἡ ἰδέα τῆς παροχῆς κλινικῆς ποιμαντικῆς ἐξασκήσεως εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς θεολογίας, ἡ ὁποία ἤρχισε πραγματοποιουμένη μετ' αὐτοὺς τέσσαρας φοιτητὰς εἰς τὸ Worcester State Hospital τὸ

(1) Boisen A. T. «The Exploration of the Inner World», σελ. 10-11.

1925, ανέπτυχθη ταχύτατα και κατέλη-
ξεν εις την ίδρυσιν δύο μεγάλων οργανι-
σμών εις την Ἀμερικὴν, τοῦ Council
for Clinical Training of Theological
Students Inc, καὶ τοῦ Institute of Pa-
storial Care Inc.

★ ★ ★

Ἄν καὶ ἡ ποιμαντικὴ κλινικὴ ἐξάσκη-
σις ἤρχισε μὲ τὴν διακονίαν τοῦ ψυχι-
κῶς ἀσθενοῦς, ὁ ὀρίζων τῆς διηυρύνθη,
ὥστε νὰ περιλάβῃ καὶ ἄλλας μάλιστα
τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἐκεῖνας αἱ ὀ-
ποῖαι ὀδηγοῦν εἰς τὰς φυλάκας, εἰς τὰ
ἀναμορφωτήρια, εἰς τὰ γενικὰ νοσοκο-
μεῖα καὶ εἰς τὰ πτωχοκομεῖα. Παρὰ τὸν
γενικώτερον ὅμως αὐτὸν προσανατολι-
σμόν, ὁ Boisen ἐθεώρει ὅτι οἱ ψυχικῶς
ἀσθενεῖς θὰ πρέπει νὰ ἔχουν τὴν πρῶτην
θέσιν εἰς τὴν ποιμαντικὴν δραστηριότη-
τα τοῦ κληρικοῦ, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀ-
ριθμοῦ τῶν τοιούτων ἀσθενῶν, τῆς μέ-
χρι τοῦδε ἀδιαφορίας τῆς Ἐκκλησίας δι'
αὐτοῦς, καὶ τοῦ εἰδῶς τῶν προβλημά-
των τὰ ὁποῖα οὗτοι παρουσιάζουν. Διὰ
τὸν διανοητικῶς ἀσθενῆ τὰ πολιτιστικὰ
πρότυπα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνετράφη, δὲν
ἔχουν πλέον καμμίαν ἀξίαν, διότι ἀμ-
φιβάλλει δι' ὅλα. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη
νὰ ἀρχίσωμεν μὲ τὰς ἰδικὰς του ἐμπει-
ρίας καὶ νὰ μάθωμεν νὰ βλέπωμεν διὰ
τῶν ὀφθαλμῶν του. Πρέπει νὰ ἐπανεξε-
τάσωμεν τὰ θεμέλια κάθε θρησκευτικῆς
πίστεως καὶ νὰ μάθωμεν νὰ ἀντιλαμβαν-
ώμεθα τοὺς νόμους καὶ τὰς κινήσεις
δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι διέπουν τὰς ἐμπει-
ρίας του.

Σκοπὸς τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐ-
ξασκήσεως εἶναι, κατὰ τὸν Boisen, ἀφ'
ἐνὸς μὲν νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν ἀνθρωπίνην
δυστυχίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξασκήσῃ
τὸν νέον κληρικὸν εἰς τὴν ὑψίστην τέ-
χνην τῆς βοήθειας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δο-
κιμάζονται. Χωρὶς πραγματικὴν κατανό-
ησιν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ διακονία
ἀποτελεσματικὴ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πνευ-
ματικὴν ζωὴν, καὶ μόνον δι' αὐτοῦς, οἱ
ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν τὸ ἔργον τῆς δια-
κονίας, θὰ ἀνοίξουν αἱ θύραι αἱ ὀδηγοῦ-

σαι εἰς τὸν θωμὸν τῆς ζωῆς, μόνον αὐτοὶ
θὰ ἀξιωθοῦν νὰ ἀτενίσουν τὴν πραγματι-
κὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ
διακονία τοῦ ψυχικῶς ἀσθενοῦς δὲ προσ-
φέρει τὴν καλλιτέραν δυνατὴν εὐκαιρίαν
διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ὑψίστης τέχνης
τῆς κατανοήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν
ἀναγκῶν των. Ὁ ψυχικῶς ἀσθενὴς δίδει
εἰς τὸν κληρικὸν τὴν μοναδικὴν εὐκαιρί-
αν νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ
θεωρῇ τίποτε ὡς δεδομένον εἰς τὴν προσ-
πάθειάν του νὰ προσεγγίσῃ τὸν ἄνθρω-
πον καὶ ὅτι ἡ εὐθύνη αὐτῆς τῆς προσεγγί-
σεως εἶναι ἀποκλειστικῶς ἰδική του.

Ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἡ δικαιολογία τοῦ
ἀρχικῶς ἐδόθη διὰ τὴν παρουσίαν τῶν
φοιτητῶν τῆς θεολογίας εἰς τὸ νοσοκομεί-
ον, ἦτο ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐκτέλεσις κάποιου ἀ-
πλοῦ ἔργου καὶ χρησίμου διὰ τὰς ἀ-
νάγκας τοῦ νοσοκομείου διὰ τοῦ ὁποῖου
ἐδίξετο εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία νὰ συμμε-
τάσχουν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ νοσοκομείου
καὶ νὰ μελετήσουν τὴν συμπεριφορὰν
τῶν ἀσθενῶν.

Ἄν καὶ δὲν συνιστοῦσεν ὁ Boisen, τὴν
ἀνάθεσιν τῆς ἐπιτελέσεως ποιμαντικοῦ
καὶ θεραπευτικοῦ ἔργου εἰς ἀπείρους
φοιτητὰς ἀνευ ἐπιτηρήσεως καὶ καθοδη-
γήσεως, ἐν τούτοις ἐθεώρει τὴν εἰς τὸν
θάλαμον ἐργασίαν ὡς ἐξαιρετικῆς ση-
μασίας καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι οἱ ἀνωτέ-
ρω φοιτηταὶ ὑπηρέτησαν ἀρχικῶς ὡς
ἀπλοὶ φύλακες, ἀργότερον ἀνετέθη εἰς
αὐτοὺς νὰ ἐπιληφθοῦν ἐνὸς προγράμμα-
τος ψυχαγωγίας, τὸ ὁποῖον περιελάμβαν-
ε ἀθλητικὰ παιχνίδια, χορωδιακὰς ἐκ-
τελέσεις κ. ἄ., κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
ὁποῖου ἐδίδετο εὐκαιρία καὶ εἰς τοὺς
ἀσθενεῖς νὰ ἀναπτύξουν πρωτοβουλίας.

Ἐν συνεχείᾳ ἐζητήθη ἀπὸ αὐτοὺς νὰ
παρακολουθοῦν τὰς τακτικὰς συγκεν-
τρώσεις τοῦ θεραπευτικοῦ προσωπικοῦ,
νὰ μελετοῦν ὠρισμένα σχετικὰ βοηθήμα-
τα καὶ νὰ συντάσσουν ἐκθέσεις περιλαμ-
βανούσας τὰς καθημερινὰς παρατηρή-
σεις των. Ἀκολούθως ὑπεχρέωθη κάθε
φοιτητῆς νὰ πλησιάσῃ περισσότερον δύο
ἐκ τῶν ἀσθενῶν καὶ νὰ τοὺς μελετήσῃ
προσεκτικώτερον. Νὰ μελετήσῃ τὸ κοι-

νωνικών των υπόβαθρον και αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὡς ἐνεφανίζοντο εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Πρὸς τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐπισκέπτεται τακτικὰ καὶ ἐὰν ἐκείνοι τὸ ἐπιθυμοῦσαν νὰ τοὺς συνοδεύη εἰς περιπάτους καὶ νὰ συζητῇ μετ' αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ διῆθ διαλέξεις ἢ νὰ κἀνῃ ἀνάκρισιν. Ἔργον τοῦ φοιτητοῦ ἦτο, νὰ προσπαθῆσιν νὰ γίνῃ φίλος τοῦ ἀσθενοῦς καὶ συγχρόνως νὰ ἔχη ἀνοικτὰ τὰ μάτια του καὶ τὰ αὐτιά του καὶ νὰ δείχνῃ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον δι' αὐτόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδηλῶνῃ μὲ καταλλήλους ἐρωτήσεις ἢ μὲ κατάλληλον ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις ἐκείνου.

Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως προσεπάθησε διὰ τῆς μελέτης τῶν παθολογικῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων, νὰ βοηθῆσιν τοὺς φοιτητὰς νὰ κατανοήσουν τὰ προβλήματα τῶν, οὕτως εἰπεῖν, ὁμαλῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ ρόλου τῆς θρησκείας εἰς τὴν ζωὴν των. Διὰ τοῦτο ἐζήτει ἀπὸ αὐτοὺς νὰ προσπαθῆσουν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς προσωπικότητας τῶν ἀσθενῶν τοὺς ὁποίους ἐμελετοῦσαν, θασιζόμενοι κυρίως ἐπὶ τῶν ὁμαλῶν ἀντιδράσεων των. Κατὰ γενικὴν δὲ ὁμολογίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέσχον αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, ἐν ἐκ τῶν ἀμέσων καὶ σπουδαιότερων ἀποτελεσμάτων τῆς εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐμπειρίας των, ἦτο τὸ ὅτι αὕτη ἔρριψε φῶς εἰς τὰ προσωπικά των προβλήματα.

Ἡ τρίμηνος ἐξάσκησις δὲν ἦτο, ἀσφαλῶς, ἀρκετὴ διὰ τὴν ἐπαρκῆ προετοιμασίαν τοῦ κληρικοῦ πρὸς ἄσκησιν ψυχοθεραπευτικοῦ ἔργου ἢ τὴν πρόληψιν τῆς ψυχικῆς νόσου, ἀλλὰ ἔκανε μίαν ἀρχὴν, ἐδημιούργησεν εἰς τὸν σπουδαστὴν κάποιον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἐμπειρίας καὶ ἐκαλλιέργησε μίαν βαθυτέραν ἐνόρασιν εἰς τὰς διαφόρους ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἀκόμη καὶ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι—ἀν καὶ φαίνονται καινὰ καὶ ἀσημαντοὶ—ἐπηρεάζουν ἀργότερον τὸ μήνυμά του ὡς ποιμένος καὶ δίδουν εἰς αὐτὸ μεγαλυτέραν αὐθεντίαν ἀληθείας καὶ

δυνάμεως, ὥστε νὰ δύναται τοῦτο νὰ ἐμπνεύσῃ πεποιθήσεις. Καὶ ὁ Boisen πιστεύει, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ δύναται ὁ κληρικός νὰ ἀποκτᾷ διαρκῶς κατανόησιν καὶ σοφίαν, ἢ ὁποῖα θὰ τὸν καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ εἶναι εἰς ἀσφαλῆς σύμβουλος καὶ ὁδηγὸς τοῦ δοκιμαζομένου ἀνθρώπου. Ἴσως ἀκόμη, αὐτὴ ἢ προσπάθεια παροχῆς κλινικῆς ἐμπειρίας, σχετιζομένη μὲ τὰς διαφόρους διαταραχὰς τῆς προσωπικότητος, συμβάλλῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς σώματος ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι δι' ἐνσυνειδήτου μακροχρονίου καὶ συνδυασμένης προσπάθειας, θὰ φθάσουν εἰς μίαν πληρεστέραν κατανόησιν αὐτῶν τῶν διαταραχῶν καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὴν ἀνάπτυσιν καὶ ἐκδήλωσίν των. Δι' ἐνὸς τοιούτου ἐπιτεύγματος δὲ θὰ ἀνεβίωσαν τὰ ἀκατάλυτα στοιχεῖα τῆς θρησκευτικῆς των παραδόσεως καὶ θὰ ἐδημιουργοῦσαν τὰς προϋποθέσεις διὰ μίαν καλλιτέραν αὐρίον.

★ ★ ★

Ἡ ἰδέα τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως συνελήφθη καὶ ἐκαλλιεργήθη, ταυτοχρόνως σχεδόν, καὶ ἀπὸ ἓνα ἄλλον μεγάλον πρωτοπόρον, τὸν Russell Dicks, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ ὁ Boisen, ἐπραγματοποίησε τὴν πρώτην ἐπαφὴν του μὲ τὸ νοσοκομεῖον ὡς ἀσθενῆς καὶ τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ὁ τότε καθηγητῆς τῆς κλινικῆς ἱατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ Dr. Cabot νὰ ἀναλάβῃ καθήκοντα μονίμου ἐφημερίου εἰς τὸ Massachusetts General Hospital, ὅταν διεπίστωσεν ὅτι οὗτος εἶχεν ἤδη μίαν ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ὀδυνῶν ἐμπειριῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν.

Ὁ Dr. Cabot ἦτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπικεφαλῆς τοῦ ἱατρικοῦ προσωπικοῦ τοῦ νοσοκομείου τούτου καὶ τὸν ἐνδιέφερε ὁ ἀσθενὴς ὡς ἐνιαῖα προσωπικότης καὶ εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς σχέσεις καὶ ἐκδηλώσεις. Τὸ 1908 ὁ Cabot προσεκάλεσε τὴν Ida B. Canon, διὰ νὰ γίνῃ ἡ πρώτη ἱατρὸς κοινωνικῆς λειτουργοῦ τοῦ νο-

σοκομείου και να φροντίζη δια τὰς κοινωνικὰς σχέσεις τῶν ἀσθενῶν. Ἀνάλογον ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Cabot καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐμπνεόμενος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος προεῖδε τὸν οὐσιώδη ρόλον τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ παίξῃ ὁ κληρικός ὡς ἀναπόσπαστον μέλος τοῦ θεραπευτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ νοσοκομείου. Παρακινηθέντες ἀπὸ μερικὰς διαλέξεις του εἰς ὠρισμένα σεμινάρια ἤρχισαν τὴν ποιμαντικὴν κλινικὴν ἐξασκήσιν οἱ πρῶτοι τέσσαρες φοιτηταὶ ὑπὸ τὴν παρακολούθησιν τοῦ Boisen, τὸν ὁποῖον αὐτὸς πάλιν ἐνεθάρρυνε νὰ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ μονίμου ἐφημερίου εἰς τὸ Worcester State Hospital. Ὅταν δὲ ἡ διοίκησις τοῦ Massachusetts General Hospital ἠρνήθη νὰ ἐγκρίνῃ τὸ σχετικὸν κονδύλιον διὰ τὴν μισθοδοσίαν μονίμου ἐφημερίου, ὁ Cabot ἀνέλαθε νὰ μισθοδοτῇ ὁ ἴδιος τὸν ἐφημέριον καὶ ἐκάλεσε τὸν Dicks νὰ ἀναλάβῃ πρῶτος αὐτὴν τὴν θέσιν.

Ἐκ τῆς κληρικο-ιατρικῆς συνεργασίας Dicks-Cabot μία νέα ἐποχὴ ἀνέτειλε διὰ τὴν κλινικὴν ποιμαντικὴν μέριμναν περὶ τὸ 1930. Τότε ἀκριβῶς ἐσηματίσθη μία ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῶν θεολογικῶν σχολῶν διὰ τὴν προώθησιν τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἀργότερον ἐξελίχθη εἰς τὸ Institute of Pastoral Care.

Ὁ Cabot ἐπέμενε ὅτι οἱ φοιτηταὶ τῆς θεολογίας ἔχουν τὴν θέσιν των εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπως καὶ οἱ φοιτηταὶ τῆς ἱατρικῆς, ὅτι δὲν δύνανται νὰ κάνουν περισσότερον κακὸν ἀπὸ ἐκείνους καὶ ὅτι, ἀντιθέτως, δύνανται νὰ ὠφελήσουν καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, διότι οἱ ἀσθενεῖς ἔχουν συναισθηματικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τόσον σπουδαίας, ὅσον καὶ αἱ ὀργανικαί, τὰς ὁποίας θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάποιος πλησίον των διὰ νὰ τὰς ἱκανοποιήσῃ. Ἐκτὸς τούτου, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προπαρασκευασθῇ ὁ κληρικός διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς πνευματικῆς κρίσεως τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου, ἂν δὲν σταθῇ παρὰ τὴν κλινικὴν τοῦ ὑποφέροντος ἀνθρώπου κατὰ

τὴν στιγμὴν τῆς θαυτέρας ἀγωνίας του;

Μία ἀπὸ τὰς ἐνδιαφερούσας καινοτομίας αὐτῆς τῆς πρῶτου περιόδου τῆς κλινικῆς ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ, ἢ τοῦ ἐκπαιδευομένου ὑποψηφίου κληρικοῦ, καταγραφὴ τοῦ περιεχομένου τῆς μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς συνεντεύξεώς του. Ὁ ἱατρός θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ τηρῇ ἀρχεῖον τῶν παρατηρήσεων καὶ διαγνώσεων του καὶ τῆς πορείας τῆς ἀσθενείας ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον παρακολουθεῖ. Ὁ κληρικός δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐξ ἴσου πιστὸς καὶ συστηματικὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του;

Ὁ Dicks ἰδιαίτερος ἐμελέτησε διαφόρους τρόπους τηρήσεως ποιμαντικοῦ ἀρχείου καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ καλλίτερος εἶναι «ἡ κατὰ λέξιν συνέντευξις», ἢ ὁποία περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς: α) Εἰσαγωγὴν, περιλαμβάνουσάν τὰ γνωστὰ στοιχεῖα, τὰς παρατηρήσεις καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ κληρικοῦ διὰ τὴν συνέντευξιν. β) Μίαν ὅσον τὸ δυνατόν πιστοτέραν ἀπόδοσιν τοῦ περιεχομένου τῆς συζητήσεως μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς, ἀκολουθουμένην ἀπὸ τὰ ἀναλυτικὰ συμπεράσματα τοῦ κληρικοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ διὰ τὰ πλέον ἀξιοσημεῖωτα σημεῖα τῆς συνεντεύξεως καὶ διὰ τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὴν σκοτεινὰ στοιχεῖα. γ) Τὴν αὐτοκριτικὴν. δ) Τὰ ἐπόμενα θήματα καὶ τὰ σχέδια διὰ τὸ μέλλον καὶ ε) Τὴν διάρκειαν τῆς συνεντεύξεως. Ὁ Dicks μὲ τὸν Fairbanks ἐπενόησαν καὶ τὸ πλατὺ περιθώριον εἰς τὸ κείμενον τῆς συνεντεύξεως, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐπιτηρητὴν νὰ σημειώσῃ τὰς παρατηρήσεις του, αἱ ὁποῖαι εἰς μίαν ὁμαδικὴν ἢ διαπροσωπικὴν συζήτησιν εἶναι δυνατόν νὰ προκαλέσουν ἐρωτήσεις ὀδηγούσας εἰς περισσοτέραν ἐμβάθυνσιν.

Ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν δὲ συνεργασίαν Cabot καὶ Dicks προήλθεν ἐπίσης τὸ ἔργον «The Art of Ministering to the Sick», τὸ ὁποῖον μετὰ μίαν ὀλόκληρον τριακονταετίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐπῆλθον ἀναριθμητοὶ ἀλλαγαὶ εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν ψυχιατρικὴν

κίνη, παραμένει εις τὸ εἶδος του κλασσικόν.

★ ★ ★

Ἡ σημερινὴ ὀργάνωσις τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως βασίζεται ἐπὶ τῶν θεμελιῶν, τὰ ὁποῖα ἔθεσαν οἱ μεγάλοι πρωτοπόροι τοῦ κινήματος: Boisen καὶ Dicks. Μερικὰ δὲ ἀπὸ τὰ θεσικὰ χαρακτηριστικά της εἰς τὴν σύγχρονον ἀνεπτυγμένην μορφήν της εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἄκολουθεῖ ἐπαγωγικὴν μᾶλλον παρά παραγωγικὴν μέθοδον, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ γενικώτερον ὑπὸ τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας ἀκολουθουμένη μέθοδος. «Ἡ ἐφαρμοζομένη λογικὴ μέθοδος εἶναι ἐπαγωγικὴ μᾶλλον ἢ παραγωγικὴ, ἀκολουθοῦσα τὰ δεδομένα εἰς τὰς εὐρύτερας αὐτῶν δυνατὰς ἑννοίας, ἀντὶ τὰς περιορίσει εἰς ἓν ἀποκεχωρισμένον καὶ περιορισμένον σύνολον προκαθορισμένων δογμάτων» (2), γράφει ὁ Paul Johnson, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας ἀκολουθουμένην μέθοδον. Κατὰ συνέπειαν ὁ ποιμαντικὸς ρόλος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως καθωρισμένος, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ μεταβάλλεται διαρκῶς καὶ νὰ εἶναι πάντοτε προσαρμόσιμος.

Ἡ ἐπιτήρησις θεωρεῖται ὡς εἰς ἐκ τῶν βασικῶν θεσμῶν τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως. Βάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται αὐτὸς ὁ θεσμός, εἶναι ἡ ἄποψις ὅτι τὸ ὄλον πρόγραμμα τῆς ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως εἶναι κυρίως μία διαδικασίᾳ ἐκμαθήσεως τοῦ τρόπου θεμελιώσεως καὶ καλλιέργειας διαπροσωπικῶν σχέσεων. Ὡς ἐκ τούτου σκοπὸς τῆς σχέσεως μεταξύ ἐπιτηρητοῦ καὶ ἐξασκουμένου εἶναι νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὸ νόημα καὶ τὰς συνεπείας τῆς μεταξύ ἐξασκουμένου καὶ ἀσθενοῦς σχέσεως, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν δύο. Ἐπιδίωξις τῆς ἐπιτηρήσεως εἶ-

ναι νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐξασκούμενον, ὥστε νὰ δύναται ὁστος νὰ κερδίξῃ διαρκῶς αὐξουσαν ἐπίγνωσιν τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς σχέσεως, νὰ δύναται νὰ ἀναλαμβάνῃ διαρκῶς αὐξουσαν εὐθύνην καὶ νὰ ἐνεργῇ μὲ διαρκῶς αὐξουσαν ἀνεξαρτησίαν. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ αὕτη ἡ ἐπίδιωξις τοῦ προγράμματος προβλέπονται τὰ ἑξῆς: α) Συνάντησις διαρκείας μιᾶς ὥρας ἐκάστην ἐβδομάδα τοῦ ἐξασκουμένου μετὰ τοῦ ἐπιτηροῦντος. β) Χρησιμοποίησις τῶν συμπερασμάτων τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ λεπτομεροῦς ὑπὸ τοῦ ἐπιτηρητοῦ ἐλέγχου τῶν κατὰ λέξιν ἐκθέσεων καὶ τῶν ἀναλύσεων τῶν μεταξύ τοῦ ἐξασκουμένου καὶ τοῦ ἀσθενοῦς συνεντεύξεων. γ) Ὁμαδοθεραπεία. δ) Διαλέξεις ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν μετὰ τῶν ἀσθενῶν ἀνάμειξιν. ε) Δυνατότης τοῦ ἐπιτηρητοῦ εἰς κάθε στιγμὴν νὰ δεχθῇ εἰς ἰδιαίτερον συνομιλίαν οἰονδήποτε ἐκ τῶν ἐξασκουμένων, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεθύμει ὠρισμένας διευκρινίσεις ἢ πληροφορίας. Βασικὴ ἐπίδιωξις τοῦ ἐπιτηρητοῦ εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἐξασκουμένου σχέσιν του εἶναι νὰ βοηθήσῃ τοῦτον νὰ ἀποκτήσῃ ἐπίγνωσιν τῶν προσωπικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τὴν ἐργασίαν του ὡς ποιμένος, καὶ νὰ γνωρίσῃ τοὺς δυνατοὺς τρόπους διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπιτυχέστερον τὴν ἀποστολήν του.

Ὡς ἤδη κατέστη ἐμφανές, ἡ ἐπιβλεψις τῶν κλινικῶς ἐξασκουμένων κληρικῶν, ἢ ὑποψηφίων κληρικῶν, δὲν ἀνατίθεται εἰς ἐκπροσώπους τῶν ἡδὴ ὑφισταμένων εἰδικότητων, ἀλλ' εἰς κάποιον ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ τοὺς τομεῖς αὐτοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας, μὲ τοὺς ὁποίους ἀσχολεῖται ἡ ποιμαντικὴ κλινικὴ ἐξάσκησις, ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ θεολόγου καὶ τοῦ ποιμένου. Μόνον ὑπὸ τοιαύτην καθοδήγησιν δύναται ὁ ἐξασκούμενος νὰ κατανοήσῃ τὰς αἰτίας, τὴν μεταχείρισιν καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν τῶν ἐμπειριῶν εἰς συνάρτησιν πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν θεολογίαν.

Ἄναπόσπαστον μέρος τῆς ποιμαντικῆς

(2) Paul E. Johnson: «The Psychology of Pastoral Care». Abingdon—Cokesbury New York, 1953, σελ. 31.

κλινικής άσκήσεως είναι, επίσης, ή έμπειρία τής άμαδοθεραπείας. Η άμας τών φοιτητών οί όποίοι συμμετέχουν εις τό πρόγραμμα συναντάται τρεις φορές τήν έβδομάδα διά μίαν ώραν, κατά τήν διάρκειαν τής όποίας επιδιώκεται ή άνάπτυξις τών έξασκουμένων ώς προσώπων διά διαφόρων έξαιρετικώς σημαντικών άλληλοαντιδράσεων. Αί άλληλοαντιδράσεις αύται διευκολύνονται διά τής χρησιμοποίησης ένός άριθμού μεθόδων, μορφολογικής διαδικασίας, διά τών όποίων ένθαρρύνεται ό άυθορμητισμός και άναπτύσσεται ή ίκανότης του άτόμου να δύναται να έχη θαθειαν αντίληψιν τής πραγματικής σημασίας τών έκάστοτε ενεργειών του. Η έμφασις αύτη επί τής άμαδοθεραπείας όφείλεται εις τήν διαπίστωσιν, ότι πολλοί έξ εκείνων οί όποίοι παρακολουθοϋν κλινικήν έξάσκησιν συχνάκις κωλύονται να εκφράσουν τας άμας αί όποια έκπηγάζουν εκ τής αύξούσης άυτογνωσίας, επειδή δέν έχουν αύται διακριθί και άφομοιωθί υπό τής προσωπικότητος. Έντός τής άμάδος και εις τήν διαδικασίαν αύτην τής διαπροσωπικής έπαφής, είναι δυνατόν να διακινδυνεύση ό έξασκούμενος να ρίψη έν κριτικόν θέμμα εις έαυτόν ώς πρόσωπον.

Τό πρόγραμμα τής ποιμαντικής κλινικής έξασκήσεως, επιζητεί ώσαύτως να δώση μίαν εύκαιρίαν διά μίαν ήλεγμένην έμπειρίαν εις τήν διαδικασίαν τής ψυχολογικής διαφώτισεως, ή όποία είναι εκ τής φύσεώς της κλινική, προχωρούσα άπό πραγματικά περιστατικά ψυχολογικής διαφώτισεως εις τήν έρμηνείαν και θεωρίαν. Κατά τήν εκπαιδευτικήν έξάσκησιν εις τήν ψυχολογικήν διαφώτισιν, ή προσοχή δέν συγκεντροϋται εις συγκεκριμένας θρησκευτικάς αντίληψεις, άλλα μάλλον εις τήν σχέσιν μεταξύ άσθενούς και διαφωτιστοϋ, εις τά δυναμικά τής καταστάσεως του άσθενούς και εις τήν φύσιν και τά άποτελέσματα τής προσωπικής άναμίξεως του διαφωτιστοϋ.

Η ποιμαντική κλινική έξάσκησις είναι έξ αύτης ταύτης τής φύσεώς της κλινική εις τήν έμφασιν και άρχικώς προήλθε,

τουλάχιστον έν μέρει, έξ αντίδράσεως προς τόν υπερακαδημαϊκόν χαρακτήρα τής θεολογικής εκπαιδεύσεως. Παρά ταύτα όμως, τά παρεχόμενα σήμερα προγράμματα ποιμαντικής κλινικής έξασκήσεως περιλαμβάνουν και καταλλήλως έπιλεγμένα σεμινάρια και διαλέξεις, διά τών όποίων επιδιώκεται ό έφοδιασμός τών έξασκουμένων διά τών άπαραιτήτων εκείνων γνώσεων, αί όποια θά τούς έβοήθουν να χρησιμοποιήσουν καλλίτερον τας εκ τής παρακολουθήσεως του προγράμματος έμπειρίας των. Εις τό άκαδημαϊκόν αυτό μέρος του προγράμματος περιέχονται, ώσαύτως, είσηγήσεις σχετικές με τήν όργάνωσιν του ιδρύματος έντός του όποιου τούτο προσφέρεται, με τήν λειτουργίαν τών διαφόρων τμημάτων και τας μεγάλας κατηγορίας τών άσθενών όσον άφορα τήν διάγνωσιν.

Η ποιμαντική κλινική έξάσκησις φέρει τούς φοιτητάς τής θεολογίας εις έπαφήν με τούς εκπροσώπους τών άλλων ειδικοτήτων και τοιουτοτρόπως όυτοι διδάσκονται τήν αξίαν τής διεπαγγελματικής συνεργασίας και τής χρησιμοποίησης τών δυνατοτήτων τής κοινότητος καθώς επίσης σειράν μεθόδων και σχεδίων τά όποια δύναται να εφαρμοσθουν άποτελεσματικώς δι' αυτόν τόν σκοπόν.

Η ποιμαντική κλινική έξάσκησις, τέλος, διευρύνει τήν γνώσιν τών προβλημάτων τής ποιμαντικής μερίμνης και προσφέρει εύκαιρίας πολλά ύποσχομένων έρευνών.

Εις τά πρακτικά τής Πέμπτης Έθνικής (Άμερικανικής) Συνδιασκέψεως διά τήν ποιμαντικήν κλινικήν έξάσκησιν περιέχεται ό ακόλουθος όρισμός: «Η κλινική ποιμαντική εκπαίδευσις είναι μία εύκαιρία διά τόν φοιτητήν τής θεολογίας ή τόν κληρικόν διά να εκπαιδευθί εις τήν ποιμαντικήν μερίμναν διά μέσου τών διαπροσωπικών σχέσεων, εις έν κατάλληλον κέντρον, όπως τό νοσοκομείον, τό άναμορφωτήριον, ή τά άλλα κλινικά περιβάλλοντα, όπου έν ώλοκληρωμένον πρόγραμμα θεωρίας και πράξεως έπι-

θλέπεται άτομικῶς ὑπὸ ἑνὸς εἰδικευμένου ἡμέριου μὲ τὴν συνεργασίαν διαπαγγελματικοῦ προσωπικοῦ».

Ἡ ποιμαντικὴ κλινικὴ ἐξάσκησις λαμβάνει χώραν, συνήθως, εἰς διάφορα κοινωφελῆ ἰδρυμάτα καὶ κυρίως νοσοκομεία, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους: α) Διότι ἐπεκράτησε ἡ ἐντύπωσις ὅτι αὕτη προσαρμόζεται καλλίτερον εἰς τὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν τῶν ἰδρυμάτων. β) Διότι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς αὐτὰ δέχονται τὸν φοιτητὴν ὡς τὸν κανονικὸν ἡμέριον, ἐπειδὴ, ἕνεκα τῆς θραχείας παραμονῆς των εἰς τὸ ἴδρυμα, δὲν γνωρίζουν ποίος εἶναι ὁ κανονικὸς ἡμέριος καὶ γ) Διότι δὲν ἐκπλήσσονται διὰ τὰς συχνὰς ἐπισκέψεις τῶν φοιτητῶν, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι φυσικὸν φαινόμενον εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν τῶν ἰδρυμάτων.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ποιμαντικὴ κλινικὴ ἐξάσκησις πρέπει νὰ λαμβάνῃ χώραν εἰς τὴν ἑνορίαν καὶ πρὸς ὅσοι τῆριζιν αὐτῆς τῆς ἀπόψεως προβάλλουν τὰ ἀκόλουθα ἐπιχειρήματα: α) Ἡ ἑνορία εἶναι τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν φοιτητῶν θὰ ἀσκήσουν τὴν ποιμαντικὴν των διακονίαν. β) Ἡ ἑνορία εἶναι τὸ φυσικὸν περιβάλλον τῆς ζωῆς τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων. γ) Εἰς τὴν ἑνορίαν ἐπικρατεῖ ὁ φυσικὸς ρυθμὸς τῆς ζωῆς. δ) Ἡ ἑνορία συγκεντρώνει τὸ καθόλου ποιμαντικὸν ἔργον. ε) Ἡ φύσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα νὰ εὐρίσκη τὴν πλήρη ἔκφρασίν της εἰς τὴν λυτρωτικὴν ἐμπειρίαν τῆς ἐπικοινωνίας καθ' ἑνὸς ἐκ τῶν μελῶν της μετ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος. στ) Εἰς τὴν ἑνορίαν προσφέρεται εἰς τοὺς λαϊκοὺς μία θαυμασιὰ εὐκαιρία διὰ νὰ συμβάλουν ὑπευθύνως εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ προετοιμασίαν τῶν ὑποψηφίων ποιμένων.

Μὲ θάσιν τὰς ἀνωτέρω σκέψεις, εἰς Ἄγγλος κληρικὸς ὠργάνωσε καὶ προσέφερε ἐπὶ μίαν τριετίαν πρόγραμμα ποιμαντικῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως, διαρκείας ἑπτὰ ἐβδομάδων εἰς τὴν ἑνορίαν of S. Margaret's Presbyterian Church South

Shields County Durham, England, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησαν εἰς φοιτητῆς καὶ δύο κληρικοὶ ἐκάστοτε καὶ τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰ ἑξῆς: α) Καθημερινὰ σεμινάρια εἰς τὴν ποιμαντικὴν θεολογίαν καὶ τὴν ποιμαντικὴν μέριμναν. β) Κατ' ἰδίαν μελέτην σχετικῶν βοηθημάτων. γ) Πλήρη συμμετοχὴν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς κοινότητος. δ) Συνεργασίαν μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαφόρων εἰδικότητων καὶ ἐπαγγελματιῶν. ε) Ἀνάμειξιν μὲ τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας τῆς πόλεως, ὡς τὸ δικαστήριον ἀνηλίκων καὶ ἄ. στ) Παρακολούθησιν τῆς τακτικῆς εἰδικῆς συσκέψεως τοῦ θεραπευτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ τοπικοῦ ψυχιατρείου, ἡ ὁποία λαμβάνει χώραν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν μιᾶς περιπτώσεως ἀσθενοῦς.

Καθεὶς ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συμμετεῖχον αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, ἀνελάμβανε τὴν ποιμαντικὴν διακονίαν εἰκοσι οἰκογενειῶν ἐπελεγμένων κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ἕν ἀντιπροσωπευτικὸν δείγμα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν, τὸ φύλον, τὴν ἐργασίαν, τὴν ὠριμότητα τῶν χριστιανικῶν των πεποιθήσεων καὶ τὴν οὐσιαστικότητα τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκαστος ἐκ τῶν ἐξασκουμένων ἔπρεπε ἐπίσης νὰ προσκομίζῃ ἑβδομαδιαίως τέσσαρας ἐκθέσεις κατὰ λέξιν ἀποδιδούσας τὰς συζητήσεις τὰς ὁποίας εἶχε μετὰ τῶν πιστῶν εἰς τὰς κατ' οἶκον ἐπισκέψεις αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσχολιάζοντο καὶ συνεζητοῦντο ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς ὀμάδος τῶν ἐξασκουμένων ἀπὸ κοινοῦ καὶ ὑπὸ τὴν παρακολούθησιν καὶ καθοδήγησιν τοῦ ἐπιτηρητοῦ.

Τέλος, ἐζητεῖτο ἀπὸ κάθε ἐξασκουμένου νὰ παρουσιάσῃ μίαν περίπτωσιν τῆς πρὸς ἕν πρόσωπον ἢ μίαν οἰκογένειαν διακονίας του, ἐπεξεργασμένην κατὰ ἕνα τοιοῦτον προκαθορισμένον τρόπον, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων.

Ἡ ποιμαντικὴ κλινικὴ ἐξάσκησις, κατ' ἀρχὴν, προσεφέρετο συνήθως κατὰ τὴν

σκέψιν του, εις τὴν ἀναζήτησιν τῆς διαγνώσεως καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς κατάλληλης θεραπείας. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχές τοῦ ἐπιστημονικοῦ οὐμανισμοῦ, ἐὰν ἔχη τὴν πνευματικὴ συνοχὴ ἐνὸς ἀρτίου ἀνθρώπου, αὐτὴ ἢ ἀνθρώπινη συναισθηματικότης τοῦ ἱατροῦ θεωρεῖται ὡς ἓνα κατὰ-λοιπο «σκοταδισμό», ὡς μίαν πόρτα ἀνοικτὴ εἰς τὴν ὑποκειμενικότητα, καί, ἐπομένως εἰς τὴν πλάνην. Γιὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ οὐμανισμοῦ, ἡ ἐπιστῆμη ξεπερνᾷ σὲ τέτοιο βαθμὸ τὴν ἱκανότητα ἐνὸς ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ κανεὶς νὰ τὰ ξεύρη ὅλα, ἢ νὰ τὰ σκέπτεται ὅλα, ἀκόμα καὶ εἰς ἓνα περιορισμένον πεδίου γνώσεων. Τὰ προσωπικὰ του αἰσθήματα τὸν κάνουν νὰ αὐθυποβάλλεται εἰς ὠρισμένα σημεῖα, καὶ ἄλλα νὰ μὴ διακρίνη καθαρά.

Τὸ ἰδεῶδες εἶναι νὰ ἐμπιστευεῖται κανεὶς τὴν διάγνωσιν εἰς ἓνα ἠλεκτρονικὸν ἐγκέφαλο, φορέα ὀλοκληρῆς τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ποῦ διαρκῶς θρῖσκειται εἰς ἐνέργειαν.

Ὁ ἱατρὸς δὲν θὰ εἶχε παρὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν τρυπημένην καρτέλλα τῆς ἐξετάσεως. Ὁ μηχανικὸς συντονιστὴς ἀπαντᾷ μὲ μίαν διάγνωσιν, ἢ ζητεῖ πληροφορίας ἢ τὶς ἐξετάσεις ποῦ τοῦ λείπουν, γιὰ νὰ τὴν καταρτίσῃ. Εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτὴν ἐπισυνάπτεται ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή, τὴν ὁποίαν πλέον ὁ ἱατρὸς θὰ μεταγράψῃ καὶ θὰ ἐφαρμόσῃ.

Εἰς ὅλην αὐτὴν, λοιπόν, τὴν τελείαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀντικειμενικότητα, δὲν ὑπάρχει πλέον θέσις γιὰ τὴν εὐθύνην. Οὔτε τοῦ ἀσθενοῦς, ποῦ μεταβάλλεται εἰς «ἀντικείμενον» ἐμπιστευμένον εἰς τὴν ἐπιστῆμην, ἢ ὁποῖα ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ μίαν ἱατρικὴν ὁμάδα, οὔτε τοῦ ἱατροῦ, ποῦ ἢ εὐθύνη του «διαλύεται» μέσα εἰς τὴν ἀνωθυμίαν τῆς ὁμάδος, ποῦ καὶ αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ περιορίζεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συντονιστικοῦ μηχανήματος. Μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, πραγματοποιεῖται τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ οὐμανισμοῦ, ποῦ εἶναι ὁ ὀλοκληρωτικὸς «ἀπανθρωπισμὸς» τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐχομε κάποιες ἀμφιβολίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα

τῆς ἱατρικῆς αὐτῆς, τῆς δὴθεν «ἐπιστημονικῆς», ὅταν ἔχωμε πίσω μας μισὸν αἰῶνα ἱατρικῆς πείρας! Ξεύρομε πολὺ καλὰ πόσο ἀπέχει ἡ ἱατρικὴ τῶν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν τῆς πελατείας, καὶ πόσον εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις ποῦ ἀνταποκρίνονται ἀπολύτως εἰς τὶς περιγραφὰς τῆς νοσολογίας, ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν, τὶς ὥραϊες ἐκεῖνες διαγνώσεις ποῦ γεμίζουν μὲ πνευματικὴν ἱκανοποίησιν, ἂν ὄχι μὲ ὑπερφάνεια, τὶς νοσοκομειακὰς ἱατρικὰς ὑπηρεσίας! Ἐχομε κάποιες ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγήν ποῦ θὰ γνωματεῖται ὁ μηχανικὸς συντονιστὴς, ὅταν γνωρίζωμεν πόσον συχνὰ ἢ πάροδος τοῦ χρόνου κάνει νὰ φαίνονται ἀστεῖες, ἂν ὄχι καὶ ἐπικίνδυνες, τὶς θεραπείες ποῦ γεμίζουν τὶς τελευταίας παραγράφους τῶν κεφαλαίων ποῦ ἀντιστοιχοῦν σὲ κάθε ἀσθένεια, ποῦ ἀλλάζουν σὲ κάθε καινούργια ἔκδοσι· ποῦ σύμφωνα μὲ τὶς ἰδέες τῆς ἐποχῆς μας, θὰ ἐθεωρεῖτο ἢ μὴ ἐφαρμογὴ τους!... ἐγκληματικῆ.

Γνωρίζομε πρὸ πάντων, πολὺ καλὰ, πόσον εὐρείαν θέσιν ἔχει τὸ «ἄλογο» στοιχεῖον εἰς τὴν προέλευσιν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν, ἀφοῦ ἔχομε ἐπανειλημμένως δοκιμάσει καὶ διαπιστώσει τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς σχέσεως ἀνάμεσα εἰς τὸν ἄρρωστον καὶ εἰς τὸν γιατρό του, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε ἀνεπιφύλακτα εἰς τὴν σοφὴν αὐτὴν «ἀντικειμενικότητα»!...

Αὐτὴ ἢ ἡρωσποίησις τοῦ δίχως Θεὸν ἀνθρώπου εἶναι μίαν ἄρνησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διότι μίαν ζωὴν ἀνθρώπινην ποῦ δὲν θὰ εἶχε ἄλλη προοπτικὴ ἀπὸ τὴν εὐημερία καὶ τὴν χρονικὴν τῆς παράτασιν, μίαν ζωὴν χωρὶς πεπρωμένα, χωρὶς νόημα καὶ ἀξία προσωπικὴ, θὰ ἔχανε αὐτὸ ποῦ εἶναι σ' αὐτὴν τὸ χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπινον στοιχεῖον τῆς, τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὴ ἢ ἀνθρώπινη φύσις ποῦ ἐκδηλώνεται εἰς τὸν αὐθορμητισμόν, εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἐθελούσιαν ἐπιλογὴν, εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποῖαν προσβάλλει ὁ ἐπιστημονικὸς οὐμανισμὸς, μὲ τὸν ὁποῖο μάλιστα συμμαχεῖ πολλές φορές μίαν ὑλιστικὴν ἀντιληψιν ἐνὸς ὀλοκληρωτικοῦ ντετερμινισμοῦ.

Καί ἐρχόμαστε τώρα εἰς τὸ δευτέρον σημεῖον πού ἀφορᾷ τὸ θέμα μας, εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς εὐθύνης.

Εἰς τὰ γαλλικά, ἡ λέξις responsable (υπεύθυνος) προέρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸ ρῆμα respondere, πού σημαίνει: ἀπαντῶ, ἀνταποκρίνομαι, ἀναλαμβάνω μιὰ εὐθύνην σχετικὰ μὲ κάποιον πρόσωπον ἢ πράγμα. Ὑπάρχει εὐθύνη πολιτική, νομική, ἀστική, ποινική καὶ ἠθική.

Ὅταν ἔχη ὡς ἀντικείμενον ἕνα ζῶον ἢ ἕνα πρᾶγμα, ἡ εὐθύνη νοεῖται ὑπάρχουσα ἀπέναντι ὀρισμένου προσώπου, τὸ ὁποῖον ἔχει παράσχει ἕνα δῶρον, ἕνα δάνειον ἢ μιάν ὑπόσχεσιν. Εἶναι κανεὶς υπεύθυνος ἀπέναντι ἐνὸς φίλου του, πού τοῦ ἐδάνεισε τὸ ἀμάξι του ἢ τὸ ἄλογό του.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἰατρικῆς εὐθύνης, ὁ ἀσθενὴς εἶναι ταυτόχρονα τὸ πρόσωπο γιὰ τὸ ὁποῖο εὐθύνεται ὁ ἰατρός καὶ τὸ πρόσωπο ἀπέναντι τοῦ ὁποῖου εὐθύνεται;

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἄρθρου μας ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς εὐθύνης θέλομεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν πρόδοον ὡς μέσου εὐτυχίας τῆς ἀνθρωπότητος ὀδηγεῖ, μέσῳ τῆς ὀρθολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κυριαρχίας ἐπάνω εἰς τὴν φύσιν, εἰς μιάν διαρκῶς αὐξανομένην ἰσχύν, ὑγείαν καὶ εὐχαρίστησιν, πού ὀνομάζεται εἰς τὴν Ἑγγλίαν «ἐπιστημονικὸς οὐμανισμὸς» καὶ τείνει, διὰ τοῦ κοινωνικοῦ προγραμματισμοῦ τῆς, νὰ ἐξαλείψῃ τὴν προσωπικὴν εὐθύνην, τὴν ὁποῖαν, ἐξ ἄλλου, ὁ ἐπιστημονικὸς ντετερμινισμὸς ἔχει τὴν τάσιν νὰ ἀρνήται — ἐφ' ὅσον ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐλευθερίας.

Ὡς χριστιανοὶ καὶ ὡς ἰατροί, δὲν πιστεύομεν εἰς ἕνα τέτοιον οὐμανισμὸν, πού καταλήγει λογικῶς στὸν «ἀπανθρωπισμὸν» τοῦ ἀνθρώπου, διότι κάμνει νὰ ἀτροφῇ ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού τὸν χαρακτηρίζει, ὅπως ὁ Θεὸς τὸν ἔπλασε: ἡ σκέψις, ὁ στοχασμὸς, ἡ ἐκλογή τῶν ἀποφάσεων καὶ ἡ πραγματικότης τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὑπαρξις, ἐπομένως, τῆς εὐθύνης.

Κατὰ δεύτερον λόγον, θέλομεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι, ὡς χριστιανοὶ καὶ ὡς ἰατροί, δὲν πιστεύομεν εἰς τὸν οὐμανισμὸν πού μᾶς ἐκκληρονόμησαν οἱ οὐμανισταὶ τῆς Ἀναγεν-

νήσεως καὶ ἰδεαλισταὶ φιλόσοφοι ἔπειτα, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς κυριαρχίας ἐπάνω στὸν ἑαυτὸν του, ἢμπορεῖ νὰ καταστῇ ἰκανός, ὄχι μόνον γιὰ ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ γιὰ «σοφίαν» (στὴν κυριολεξίᾳ τῆς), ἢμπορεῖ δηλαδὴ νὰ ξεχωρίσῃ ἀληθινὰ, νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν εὐτυχίαν του καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον του. Μία πίστις, ὑπερβολικὰ ἀπόλυτος εἰς τὴν ἐλευθερίαν του θὰ τὸν ἔκανε νὰ τὴν θεοποιήσῃ, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ ὑπερβολικὴ ἐμμονὴ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς εὐθύνης θὰ ὀδηγοῦσε εἰς τὸν φαρισσαϊσμόν. Διότι ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ ἡ προσωπικὴ ἀνθρώπινη πείρα (ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἰδική μου) ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα στεροῦνται τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅτι, ἀντιθέτως, εἶναι τόσοσ περισσότερο ὑποδουλωμένα εἰς τὶς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς φόβους των, ὅσον περισσότερο τὸ ἀγνοοῦν καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ οἱ «ὑπαρξιακὲς» κρίσεις τους παρουσιάζονται νοθευμέναι.

Μέσα, ὅμως, εἰς τὴν συνάντησιν μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἡ ἀνθρώπινη καρδιά ἀποκτᾷ συνείδησιν αὐτῆς τῆς ἀταξίας καὶ τῆς σκλαβιάς. Μέσα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν προσευχὴν, δέχεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὴν δωρεάν τῆς ἀγάπης, τὴν ιδιότητα δηλαδὴ νὰ θλέπῃ καθαρὰ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ζῆ μιάν ζῶην καινούργια.

Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ κάτι πού πιστεύομε, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάτι πού καθημερινῶς διαπιστώνομε.

Ὅμως, ποῖο εἶναι τὸ ἀντάλλαγμα, ποῖα ἢ ἀντιπαροχή, χάρις στὴν ὁποῖα γεννᾶται ἡ εὐθύνη τοῦ ἱατροῦ;

Ὅχι θέθαια ἢ ἀμοιβή του, οὔτε ὁ μισθὸς πού εἰσπράττει γιὰ τὴν παροχὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μισθοῦ, ὅπου ὁ πληρῶνων εἶναι ἕνας τρίτος, ἡ εὐθύνη ὑπάρχει ἀπέναντι τοῦ ἀρρώστου, καὶ ὄχι ἀπέναντι τοῦ πληρῶνοντος, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἰατρικῆς ἀμοιβῆς, αὐτὴ καταβάλλεται ὕστερα ἀπὸ τὴν παροχὴν τῆς ἰατρικῆς βοήθειας, καί, ἂν ὁ ἀσθενὴς δὲν θέλῃ νὰ πληρώσῃ, δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἐξαναγκασθῇ πρὸς τοῦτο. Ὁ ἰατρός, ἐξ ἄλλου, νοιώθει τὴν ἴδια ὀλοκληρωτικὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῶν ἀσθενῶν πού θεραπεύει δωρε-

άν. Ἡ ἱατρικὴ ἀμοιβὴ εἶναι μία πράξις εὐγνωμοσύνης τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς τὸν γιατρόν ποῦ τὸν περιποιήθηκε μὲ τὴν ἐπιστήμην του καὶ μὲ τὴν συνειδησίην του ὀλόκληρη.

Αὐτὸ ποῦ ἔδωσε ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν γιατρόν ὁ ἄρρωστος, εἶναι ἡ ἐμπίστος ὕλη του, καὶ ταυτόχρονα ὁ πόνος ἢ ἡ ἀνησυχία του. Ὅταν ἔρχεται εἰς τὸν γιατρόν μὲ δυσπιστίαν, καὶ κάπως ἀθέλητα, ὁ γιατρός γιὰ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ κερδίσῃ μὲ ὑπομονὴν τὴν ἐμπιστοσύνην του.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ποῦ ὁ ἀσθενὴς ἢ ὁ τραυματίας δὲν προσφέρει τίποτε ἐκ μέρους του, σὰν ἄνθρωπος ἀσυναίσθητος, περιστασιακὸς ἢ ἀνώνυμος, ποῦ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν τοῦ παρέχει τὴν ἐμπιστοσύνην του, ὁ ἱατρός ἐνεργεῖ ὡς νὰ τὴν εἶχε ἤδη λάθει, περιμένοντας τὴν στιγμὴν ποῦ θὰ τὴν εἰσπράξῃ πραγματικά. Ἄν πρόκειται γιὰ ἓνα μικρὸ παιδί, οἱ γονεῖς του παρέχουν εἰς τὴν θέσιν του ἓνα εἶδος προκαταβολικῆς ἐμπιστοσύνης, ὅπως παρέχουν, μαζὶ μὲ τὸν ἀνάδοχον εἰς τὸ θάπτισμα τοῦ παιδιοῦ, τὴν ἐγγύησιν γιὰ τὴν μελλοντικὴν πίστιν του. Ἄναλαμβάνει ὁ ἱατρός τὴν εὐθύνην του, βοηθεῖται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς θείας Χάριτος. Ἄν δὲν πιστεύῃ, δὲν συνειδητοποιεῖ τὴν παρουσίαν της. Ἄν πιστεύῃ, τὸ γνωρίζει καὶ τὸ αἰσθάνεται, καὶ εὐγνωμονεῖ γι' αὐτὸ τὸν Θεόν, διότι Αὐτὸς εἶναι ποῦ τοῦ ἔδωσε τὴν «κλήσιν» του, μαζὶ μὲ τὰ μέσα γιὰ τὴν πραγματοποίησίν της, καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Ὁ ἴδιος, ἐπίσης εἶναι Ἐκεῖνος ποῦ ἔκαμε νὰ συναντηθῇ ἢ κλησῆς του αὐτῆ μὲ τὸν πόνον καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀρρώστου.

Δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ εὐθύνην παρὰ ὅταν πρόκειται γιὰ ἓνα πρόσωπον ἐλεύθερον καὶ σκεπτόμενον. Ἐνα ὄν ποῦ στερεῖται ἀπὸ ἐλευθερίαν καὶ σκέψιν, δὲν ἔμπορεῖ ἐγκύρως νὰ ἀναλάβῃ ὅποιανδήποτε ὑποχρέωσιν. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀναδειχθῇ, καὶ δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ ἀναθέσῃ ἢ νὰ τοῦ καταλογίσῃ εὐθύνην, ὅταν πρόκηται λ. χ. γιὰ ἓνα οἰκιακὸν ζῶον, γιὰ ἓνα παράφρονον ἢ γιὰ ἓνα μικρὸ παιδί.

Ἐὰν συμβῇ, ὁ μὴ γένοιτο, νὰ ρυθμι-

σθῇ ἡ μελλοντικὴ ὑπαρξις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τρόπον καθαρῶς νοητικόν, μέσα εἰς μίαν ὀργανωμένην καὶ προγραμματισμένην κοινωνίαν, εἰς ἓνα σύστημα ὅπου θὰ ἐπεφορτίζετο ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν του γιὰ τὸν σκοπὸ μίας ὀρθολογισμένης εὐημερίας, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο νὰ περιέλθῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς μίαν κατάστασιν κ α τ ω τ έ ρ α ν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει πλασθῇ ἐλεύθερος καὶ δὲν δεσμεύεται ἐσωτερικῶς ἀπὸ καμμίαν ἐξωτερικὴν πρὸς αὐτὸν δύναμιν. Αὐτὸ ποῦ πράττει, τὸ πράττει μὲ τὴν θέλησίν του, ἐκφράζει αὐτὸ ποῦ εἶναι ὁ ἴδιος. Ὁ ἴδιος, εἶναι αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ εἶναι. Γνωρίζει, λοιπόν, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος, καὶ οἱ ἄλλοι, ὅπως καὶ ὁ νόμος, τὸν θεωροῦν ὑπεύθυνον πρὸς ὅσους.

Ἐπάνω ἀπ' ὅλα, ὁ Θεὸς τὸν θέλησε καὶ τὸν θέλει ὑπεύθυνον γιὰ τὰς πράξεις του. Ἀπὸ τίς πράξεις του, δοκιμάζει ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἐπάνω εἰς τὴν μοῖραν του, τίς καλές ἢ τίς κακές τῶν συνέπειες, καὶ ἡ εὐθύνη του μεγαλώνει ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ὄντα γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν συνδέονται ἀναγκαστικά μὲ τὴν καλὴν ἢ ἐπαισχυντὸν στάσιν του, μὲ τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν του. Ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης συναντᾶται οὐσιαστικά εἰς τὴν Π. Διαθήκην, διότι αἱ ἠθικαὶ ἐντολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ἀνθρώπινην συνειδησίην. Ἡμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος, νὰ ὑπακούσῃ ἐλεύθερα εἰς αὐτές, ἢ καὶ νὰ τίς παραβῇ, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ ἐξωτερικῶς πρὸς τοῦτο.

Ὁ ἱστορικὸς Pierre de l'Estoile (μετριοπαθῆς καθολικὸς ποῦ ἀπέθανε τὸ 1611) διηγεῖται εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ 1588 ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἐρρίκος ὁ Γ' ἐπεσκέφθη κάποτε τὸν διάσημον ἀγγειοπλάστην Bernard Palissy, ποῦ εἶχε φυλακισθῇ ὡς οὐγενότος εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν, γιὰ νὰ τοῦ εἰπῇ ὅτι, πιεζόμενος ἀπὸ τοὺς guise καὶ ἀπὸ τὸν λαόν του, θρισκόταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸν φυλακίσῃ καὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον, ἂν δὲν ἀλλαξοπιστοῦσε. Καὶ ὁ Palissy τότε ἀπήντησε ὅτι ἐλυπεῖτο διὰ λογαριασμὸν τοῦ βασιλέως, ποῦ ἔλεγε ὅτι ἦταν «ὑποχρεωμένος»

τὴν στιγμήν ποὺ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ἐξαναγκάσῃ ἕναν κεραμοποιὸ νὰ γονατίσῃ ἔμπρὸς εἰς ἕνα ἄγαλμα (ὕπαινοισόμοιους τὶς ἱερὲς εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν ἁγίων τῆς καθολικῆς λατρείας).

Σὲ λίγο καιρὸ, ἀπέθανε μέσα εἰς τὴν Βαστίλλην.

Διευτυῶθη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ εὐθύνη τοῦ κατωτέρου περιορίζεται εἰς τὴν ἐνσυνείδητον ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν ποὺ λαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του, καὶ ὅτι ἡ εὐθύνη του εὐρίσκεται «ἐγκλειστος» εἰς τὸ καθῆκον τῆς ὑπακοῆς. Μία νοσοκόμος π. χ., ἕνας δημόσιος ὑπάλληλος, ἕνας στρατιώτης, ἢ ἕνας μοναχός. Ἐκεῖνος ἀπλῶς ὑπακούει, ἐνῶ ὁ ἀνωτέρός του εἶναι ἀρμόδιος νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἀποφασίζῃ, καὶ ἔχει συν-επῶς καὶ τὴν εὐθύνην τῶν διαταγῶν.

Θὰ ἠμποροῦσε, λοιπόν, νὰ κατηγορηθῇ ἕνας ἄνθρωπος, ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἕνα καθῆκον ποὺ ξεπερνᾷ καὶ περικλείει μέσα του ὅλα τὰ ἄλλα; Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ «θέσις» τῶν συνηγῶρων τῶν ναζιστῶν ἐγκληματιῶν πολέμου, ἐκτὸς τῶν ἀνωτάτων ἀρχηγῶν. Ἡ θέσις αὕτη ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τοὺς δικαστάς, οἱ ὅποιοι τὴν ἀπεδέχθησαν δι' ὀρισμένους περιπτώσεις, εἰδικῶς διὰ τοὺς ἱατροὺς, καὶ τὴν ἀπέρριψαν, κάπως αὐθαιρέτως, δι' ἄλλους.

Ἡ ἀποψὶς αὕτη εἶναι κατ' ἀρχὴν λανθασμένη· διότι, ἐφ' ὅσον ὁ ὑφιστάμενος εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του. Ἡ ὑπακοὴ εἰς μίαν ἐγκληματικὴν διαταγὴν, εἴτε σημαίνει ἐπιδοκιμασίαν, ὁπότε συμμετέχει κανεὶς μὲ τὴν θέλησίν του εἰς τὴν διατασσομένην πράξιν, καὶ γίνεται ὁ ἴδιος ἐγκληματίας, εἴτε τὴν ἀποδοκιμάζει, ὁπότε εἶναι καθῆκον του νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγὴν, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνον θανάτου του. Ἡμπορεῖ, ὅμως, ἕνα δικαστήριον νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουσι ἥρωες;

Εἶναι πολὺ σπάνιον αὕτη ἡ πίστις πρὸς τὴν συνείδησιν νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ξεπεράσῃ τὴν ἀπειλήν, ἢ ἔστω τὴν κοινωνικὴν πίεσιν.

Ἐπάρχει, ὅμως, καὶ κάποιος ἄλλος λόγος: ἂν οἱ Γερμανοὶ δικασταὶ ἐφάνησαν ὀλιγώτερον αὐστηροὶ ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς, δὲν τὸ ἔκαμαν ἀπὸ φιλοφρο-

σύνην πρὸς τὸν ναζισμόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐνοιώθησαν ἐντροπὴν διὰ λογαριασμόν τῆς χώρας των, ἀλλὰ διότι ἐνοιώσαν πόσον θὰ ἦτο ἠθικῶς ἀδιανόητον καὶ ψυχικῶς ἀδύνατον εἰς ἕνα Γερμανόν, συνηθισμένον εἰς τὴν ὑπακοὴν ἀπὸ μίαν μακροχρόνιον, ὁμαδικὴν ἀγωγὴν, νὰ παρακούσῃ εἰς μίαν διαταγὴν τῶν ἀνωτέρων του.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμε ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν περιέχει οὔτε τὴν λέξιν «εὐθύνη», οὔτε καμμίαν ἄλλην παρεμφερῆ, ποὺ νὰ ἰσοδυναμῇ μὲ αὐτήν. Ἡ πείρα, ἐξ ἄλλου, ἀποδεικνύει, διαρκῶς καὶ περισσότερο, ὅτι ξεφεύγομε ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ Εὐαγγελίου ὅταν χρησιμοποιοῦμε λέξεις ποὺ εἶναι ξένες. Ἐὰν τὸ «μεταφράσωμε» σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως ἢ τῆς ρωμαϊκῆς νομικῆς ὀρολογίας, ἐὰν τὸ ἐρμηνεύσωμε ἐπάνω εἰς ἀποκρυφιστικὰ σχήματα, σύμφωνα μὲ τὴν καρτεσιανὴν ἢ τὴν καντιανὴν ὀρολογίαν, ἢ τὰ τετριμμένα ἢ σχολαστικὰ σύγχρονα συνθήματα, θὰ πέσωμεν ἀσφαλῶς εἰς πλάνην. Ὅταν υἱοθετῇ κανεὶς τὴν γλῶσσαν ποὺ ἀνήκει εἰς μίαν ἄλλην πνευματικὴν περιοχὴν, ποὺ θεωρεῖται ἀναμφισβήτητος καὶ ἐξ Ἰσοῦ ἀληθινή, ἐπιπράζεται μοιραίως ἀπὸ αὐτήν.

Διότι, εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ Καινὴ Διαθήκη θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ποὺ δὲν ἔχει ἀνεγεννηθῆ διὰ τῆς χάριτος ὡς ἐστερημένον θεληματικὰ ἀπὸ πνευματικὴν διαύγειαν, ἀνίκανον νὰ θέλῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τιδήποτε καλόν. Τὸν θεωρεῖ ὑποδουλωμένον εἰς τὶς ἐπιθυμίας του καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν του τύφλωσιν, ἂν δὲν μεταμορφωθῇ ἀναγεννώμενος ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Παντοδυνάμου, ἢ ὁποῖα ἀναπλάττει τὴν διάνοια καὶ ἐλευθερώνει τὴν θέλησιν καὶ τὴν δραστηριότητά του.

Ἡ διαπίστωσις τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς δουλείας εἶναι συνέπεια τοῦ χαρακτῆρος ποὺ ἔδωσε εἰς τὶς ἐντολὰς του ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν διστάζει νὰ ἀντιτάξῃ τὸ πνεῦμα τῶν ἐντολῶν του πρὸς τὴν «νομικὴν» μορφήν, τὴν γενικὰ ἀποστερητικὴν καὶ συχνὰ ἄκαμπτην, τῶν παραγγελμάτων τῆς Πεντατεύχου. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ Ἰησοῦς δίδει μίαν ἐντολήν ἀπὸ μέρους του, ζητεῖ τὴν προσχώρησιν τῆς καρδιάς: μὰς ζητεῖ

νά μή άγωνιοϋμε, νά μή φοβώμαστε, νά πιστεύωμε, νά μετανοοϋμε, νά συγχωροϋμε νά χαίρωμε, καί πρό πάντων νά άγαποϋμε τόν Θεόν καί τόν πλησίον. Με άλλα λόγια, παραγγέλλει κάτι πού εΐναι αδύνατον νά πραγματοποιηθῆ «κατ' έντολήν». Ήμπορεί κανείς νά συγκρατηθῆ από μίαν πράξιν κακήν, τό πολϋ νά έξαναγκάση τόν έαυτόν του εις μίαν καλήν πράξιν, δέν μπορεΐ όμως με μόνην τήν θέλησί του νά μεταβάλλη αισθήματα.

Κάποιες φορές, ό Ίησοϋς ζητά μίαν πράξιν αδύνατον, για νά κάνη τόν συνομιλητήν του νά συνειδητοποιήσῃ τήν ματαιότητα τών προθέσεών του καί τήν έσωτερικὴν του δουλειάν: «Ύπαγε, φώνησον τόν άνδρα σου...», «πάντα όσα έχεις πώλησον καί διάδος πτωχοΐς», «ό άναμάρτητος πρώτος τόν λίθον θαλέτω...».

Ό Άπόστολος Παϋλος άπηχεΐ τήν διδασκαλίαν τοϋ Χριστοϋ: Δίχως τήν άγάπην, καί οί ήρωϊκότερες πράξεις, καί τά πλουσιώτερα χαρίσματα, δέν χρησιμεϋουν, δέν αξΐζουσι τίποτε.

Η ήθικὴ εκείνη διδασκαλία ή όποία ύπερτονΐζει τήν εϋθύνην τοϋ ανθρωπου, κυριου των σκεψεων καί των πραξεων του, ή ήθικὴ τῆς προσταγῆς καί τῆς άπαγορευσεως, τῆς αξΐας καί τῆς ένοχῆς, τῆς λογιστικῆς έγγραφῆς τών πραξεων εις τό ενεργητικόν ή εις τό παθητικόν τοϋ ανθρωπου, εΐναι μία ήθικὴ πού ήμπορεΐ κάλλιστα νά μή εΐναι θρησκευτικὴ, αλλά νά εΐναι άπλως ή ήθικὴ τῆς ανθρωπίνης αξιοπρεπειας, των κάθε ειδους στωϊκων. "Αν έχῃ θρησκευτικόν χαρακτήρα, εΐναι ή ήθικὴ των Φαρισαιων, δηλαδῆ των έχθρων καί αντιπαλων τοϋ Ίησοϋ Χριστοϋ. Εΐναι αϋτῆ πού έπολέμησε ό Χριστός περισσότερον από κάθε άλλο, ως τήν ώρα τοϋ θανάτου του, ή μολυσμένη ζϋμη από τήν όποία εΐπε εις τούς μαθητάς του ότι έπρεπε νά φυλάγωνται.

Οί λησται ήσαν ύπεϋθυνοι για τις πληγές τοϋ ανθρωπου πού θρέθηκε ξαπλωμένος εις τήν άκρην τοϋ δρομου. Ό ιερεϋς καί ό λευΐτης δέν εΐχαν εϋθύνην με τήν στενήν σημασίαν τῆς λέξεως. Οϋτε καί ό Σαμαρείτης. Ό τελευταίος, όμως, μάς λέγει ό Ίησοϋς, «εϋσπλαγχνίσθη αϋτόν...», καί

για τόν λόγον αϋτόν ένήργησε με εϋφυΐα, με έπιτηδειότητα, ένήργησε άποτελεσματικά, με γενναιοδωρία καί λεπτότητα.

★ ★ ★

"Όπου ύπάρχει ή όρμη τῆς καρδιās, ή άγάπη καί ή πίστις, δέν χρειάζεται νά προστρέξωμεν εις τό «κέντρισμα» τῆς εϋθύνης. "Όταν λείπη ή όρμη τῆς καρδιās, καί ή πλέον ένάρετος πράξις εΐναι επιβλαβῆς καί άπατηλή, τόσον για εκείνον πού τήν κάμνει όσον καί για εκείνον πού τήν δέχεται.

"Ας πάρωμεν ένα παράδειγμα συνηθισμένον εις τήν Ιατρικὴν μας ζωήν, από τήν παιδιατρικὴν. "Όταν μάς συμβουλευεται μία μητέρα για τό παιδί της, τήν βλέπομεν κάποτε νά θασανίζεται από τό αΐσθημα τῆς εϋθύνης άπέναντί του, καί ήμποροϋμε τότε νά εΐμεθα θέθαιοι ότι θα εΐναι δύσκολον νά έξασφαλίσωμεν εις τό παιδί μίαν καλήν ήθικὴν καί σωματικὴν υγείαν. Κάποτε, έχομεν εμπρός μας μίαν γυναΐκα με αϋστηράν αντίληψιν τοϋ καθήκοντος, πού παρακολουθεΐ με λεπτολόγον ακρίθειαν τό ώραριον τῆς διαίτης τοϋ παιδιοϋ, τήν ποιοτικὴν καί ποσοτικὴν σύνθεσιν των γευμάτων του, τās κενώσεις κλπ. Μία γυναΐκα πού εΐναι γενικά εις τήν ζωήν της αϋστηρή, καί συχνά παγερή, πού κατέχεται από τήν ψύχωσιν τοϋ παιδιοϋ της αλλά πού εΐναι υπερβολικά άπησυχολιμένη από τήν ιδέα τοϋ καθήκοντός της, ώστε νά μήν μπορεΐ νά δεΐξη εις τό παιδί της μίαν άληθινὴν καί θερμὴν τρυφερότητα. Εις τίς περιπτώσεις αϋτές παρατηροϋνται οί περίφημες εκείνες «διανοητικές» άνορεξίες, όπου τό παιδί φτύνει τās φαγητά με τās όποια τό μπουκώνει ή μητέρα του σέ γεύματα πού κρατοϋν μιά ώρα όλοκληρη!

"Άλλες φορές, εΐναι τό αΐσθημα τῆς ένοχῆς, πού κυριαρχεΐ έπάνω εις τήν έγνοια τῆς εϋθύνης. Τό παιδί τότε, διαποτΐζεται από τήν μητρικὴν άγωνίαν. "Αντι νά ξεκουράζεται από τήν έλλειψιν τῆς πειθαρχίας, τοϋ συμβαΐνει ακριβως τό αντίθετον: Βρίσκεται εις τό κέντρον τοϋ κόσμου πού άποτελεΐ τήν ζωήν τῆς μητέρας του, καί πε-

ριβάλλεται μᾶλλον ἀπὸ ἀνησυχίαν καὶ προσοχήν, παρὰ ἀπὸ τρυφεράν ἀγάπην. Ἡ ἔντασις αὐτῆ, θρῖσκει συχνὰ διέξοδο σὲ ἐπανειλημμένες μικροασθένειες (π. χ. ρινοφαρυγγίτιδες).

Εἰς τὶς ἀνωτέρω δύο περιπτώσεις, ἡ γυναίκα ἔχει ἀνάγκη νὰ ξαναθρῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς, νὰ ἡσυχάσῃ, νὰ ἡρεμήσῃ, νὰ λάθῃ ἄφεισιν. (Ἐχει ὅμως τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ποτὲ δὲν ἔκαμε ἀρκετὰ, ὅτι ποτὲ δὲν ἐξιλεώθηκε ἀρκετὰ γιὰ τὸ σφάλμα τῆς...).

Πόσον εἶναι ὅλα εὐκόλα, ἀπλᾶ καὶ εὐλόγιστα, πόσον εἶναι εὐθυμα καὶ γαλήνια, εὐεργετικά καὶ ἐγκάρδια, ὅταν τὸ μητρικὸν ἐνστικτὸν ἀσκήται μὲ τὸν τρόπον ποῦ τὸ ἔθεσε ἡ θεία Πρόνοια εἰς τὴν καρδιά τῆς γυναίκας, καὶ ὅταν θασιλεύῃ μέσα εἰς τὸ σπῆτι ἡ ἀγάπη! Τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας δὲν ἐμπλέκεται μὲ παρόμοιον τρόπον εἰς τὰ θέματα ποῦ ἀφοροῦν τὴν οἰκογένεια. Ἡ μητέρα ζῆ τὴν ζωὴ τοῦ παιδιοῦ τῆς, καὶ ἡ «συμβίωσις» τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ διαρκεῖ δύο ἢ τρία χρόνια μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ὀμφαλίου λώρου... Οἱ ἱατρικὲς συμβουλές, εἰς τὴν περίπτωσιν ποῦ θὰ χρειασθοῦν, παρεμβάλλονται ὁμαλῶς εἰς τὴν ἀρμονικὴν αὐτὴν σχέσιν.

Τὸ ἴδιο δῶρον, ἡ ἴδια ἐπίσκεψις, ἡ ἴδια φροντίδα ποῦ θὰ ὠφελοῦσε τόσο ἂν τὴν ἐνέπνεε ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀγάπη, δηλητηριάζεται ὅταν κρύβῃ ἢ ἰσοσταθμίζῃ κάποιον ἄλλο συναίσθημα.

Πῶς ἡμπορεῖ, ὅμως, νὰ ἀλλάξῃ κίνητρα, ἐκεῖνος ποῦ δὲν τὰ ἔχει συνειδητοποιήσει, ποῦ διαρκῶς τὰ ἀποκρύπτει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ;

Ἡ ἠθικὴ τῆς εὐθύνης εἶναι ἡ ἠθικὴ ἑνὸς προσώπου ποῦ νομίζει ὅτι εἶναι ἐλεύθερον. Ὁ πρῶτος φωτισμός, ἡ πρώτη ὀρθὴ διαπίστωσις, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ὑποχρεώνει τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Χριστὸν εἶναι νὰ γνωρίσωμεν ὅτι δουλεύομε εἰς τὴν ματαιότητα. Τὸ πρῶτον διάθημα εἶναι νὰ ζητήσωμε τὴν βοήθειάν του. Τὸ πρῶτον θαῦμα, εἶναι τὸ ἀδύνατον ποῦ ἔγινε δυνατὸν. Ὁ πρῶτος σταθμός, εἶναι ἡ ἐὺ γ ν ω μ ο σ ὶ ν η, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔρχονται ὅλα, μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπην. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ χάρις, καὶ ἡ ἐλευθερία εἰ-

ναὶ τὸ δῶρον ποῦ ἐπαναλαμβάνεται ἀκατάπαυστα—ἀπὸ τὴν χάριν ὡς τὴν ταπεινωσιν, ἀπὸ τὴν πληρότητα ὡς τὸ συναίσθημα τῆς ἐλλείψεως.

Καὶ τότε.... «ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ χρηστότης, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ πίστις ἡ πραότης, καὶ ἡ ἐγκράτεια» ποῦ εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος, φυτρῶνουν αὐτομάτως ἐπάνω στὸ «ἐμβολιασθὲν φυτόν». Ὅταν εἶναι κανεὶς προσκολλημένος ἀπόλυτα εἰς τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες τῆς εὐθύνης καὶ τῆς «ἐλευθέρας ἐκλογῆς», κυμαινόμενος μεταξύ αὐταρεσκείας καὶ ἐνοχῆς, σημαίνει ὅτι εἶναι μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ «νοικοκύρη» κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς ἀφυπνίσσεως, μὲ τὸ μέρος τῶν Ἱησοῦϊτῶν ἐναντίον τοῦ Pascal. Μὲ τοὺς οὐμανιστάς, ἐναντίον τῶν θρησκευτικῶν μεταρρυθμιστῶν, μὲ τοὺς πελαγιανοὺς ἐναντίον τοῦ Ἁγ. Αὐγουστίνου, μὲ τοὺς ἰουδαϊζοντας ἐναντίον τοῦ Ἁπ. Παύλου, μὲ τοὺς Φαρισαίους ἐναντίον τοῦ Ἱησοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ μᾶς τοὺς γιατροὺς, ἡ πραγματικότης τῆς ἀσθενοῦς, τῆς «σκλαβωμένης» ἐλευθερίας μας μᾶς κάμνει νὰ μὴ ἐμπιστευόμεθα εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν παρορμήσεών μας, μᾶς οδηγεῖ νὰ ἀκοῦμε, πίσω ἀπὸ τὰ παράπονα καὶ τὶς ἱκεσίες τῶν ἀρρώστων μας, τὴν φωνὴν τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς θαθεῖας ἀνάγκης των. Μᾶς κάμνει ὑπομονητικὸς ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀποτόμους τρόπους των, εἰς τὴν ἐπιμονὴν των νὰ ἐξακολουθοῦν μίαν συμπεριφορὰν κακὴν καὶ παράλογον, δίχως νὰ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς κρίνωμε, σκεπτόμενοι Ἐκεῖνον, ποῦ εἶπε: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι»....

Νὰ σημαίνῃ ἀραγε, τοῦτο ὅτι ἡ ἠθικὴ ποῦ θασιζέται εἰς τὴν γνώσιν τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ νόμου, εἶναι δίχως ἀξία, καὶ δίχως χρησιμότητα; Ἀσφαλῶς, ὄχι. Γιὰ ὅποιον δὲν ἐμψυχώνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὀλοκληρωτικὴ καὶ σωτήριος, ἀποτελεῖ φραγμὸν ποῦ ἀποτρέπει πολλὰ κακά, καὶ εἶναι τὸ πλαίσιον τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Γιὰ τὸν ἴδιο τὸν χριστιανόν, ὑπάρχουν στιγμαί, ἂν ὄχι καὶ χρονικαὶ περίοδοι, ὅπου ἡ πίστις μαραίνεται, καὶ ἡ ἀγάπη ἐξασθενεῖ· προφυλάσσει, τότε, ἀπὸ τὸ χειρότερον, μὲ

τὴν γνῶσιν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ νόμου.
"Ἄν συμβῆ νὰ παραθῆ τὸν νόμον, ἀναγνω-
ρίζει εἰς τὸ γεγονὸς αὐτὸ τὴν ἀδιαφιλονί-
κητον ἀπόδειξιν τῆς χαλαρώσεως τῆς πί-
στεώς του καὶ τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ
ποῦ εἰδοποιεῖ γιὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἡ-
θικὴν δουλείαν. Πράγμα ποῦ τὸν κάμνει νὰ
ἀρχίξῃ πάλι μίαν καινούργιαν προσπάθει-
αν, γιὰ νὰ ξαναπάρῃ μὲ τὴν προσευχὴν
καὶ τὴν ταπεινώσιν, τὸν δρόμον τῆς λυ-
τρώσεως ποῦ ὀδηγεῖ τὸ ἄσωτο παιδί πρὸς
τὸ πατρικὸ σπίτι, ζαλισμένο καὶ ἔκπληκτο
καὶ γεμάτο εὐγνωμοσύνην γιὰ τὴν ἀτελεί-
ωτον ὑπομονὴν καὶ ἀγάπην τοῦ Πατέρα...

Ἐπίδοσις ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ Ἄρχ. Πολέμη.

"Ὅσο γιὰ μᾶς τοὺς ἰατροὺς, ἀσφαλῶς
φέρομε εὐθύνην γιὰ τὶς πράξεις μας. Οἱ
πράξεις μας, ὅμως, αὐτὲς φανερώνουν αὐ-
τὸ ποῦ εἴμεθα, συνειδητὰ ἢ ἀσυναίσθητα.
Γιὰ νὰ ἀναλάβωμε λοιπὸν τὴν εὐθύνην τῶν
πράξεών μας πρέπει νὰ εἴμεθα ἐλευ-
θεροί, καὶ γιὰ νὰ εἴμεθα πραγμα-
τικὸι ἰατροὶ πρέπει νὰ γνωρίσωμε, σχε-
τικὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀλήθεια,
εὐρίσκονται ἐν τῷ Χριστῷ ὅπως μᾶς ἀπε-
κάλυψε ὁ λόγος του: «Ἐάν μείνητε ἐν τῷ
λόγῳ τῷ ἐμῷ, γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ
ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».

ANDRÉ SCHLEMMER

Α Π Λ Η Ε Ρ Ω Τ Η Σ Η

Κύριε,
ἀκατανόητες οἱ βουλές Σου
σὲ μένα ποῦ περπατῶ ἀμέριμος
στὸν πλατὺ κάμπο!
Μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο
μετρῶ τὰ θήματά μου πάνω στὴ γῆ
χωρὶς νὰ ὑποψιάζουμαι πουθενὰ τὴν παρουσία Σου!
Γύρω μου πλῆθος ἀπὸ ἄνθη εὐωδιάζουν.
Τὰ στάχυα γέρνουν τὶς χρυσές περικεφαλαῖες τους.
Τὸ μυρμηγκὶ τρικλίζει φορτωμένο
στὴν καφτερὴ πέτρα.
Μιά ἀκτινοβολία ἡρεμίας!
Ἡ ζωὴ μέσα στὸ ὄνειρο.
Ἡ σκέψη ἐγγίζει πάντα τὰ χρώματα.
Δὲν μπορεῖ νὰ βυθισθῆ
πιο πέρα ἀπ' τὴν πραγματικότητα.
Ὡστόσο
κάποτε ἡ καμπάνα θὰ ἠχήσῃ πένθιμα.
Τὸ ρολοῖ θὰ σταματήσῃ νὰ μετρᾷ τὶς ὥρες μου!
Ἄδέρφια,
πῶς θὰ μπορέσω νὰ μπῶ σ' ἕνα κόσμον
ποῦ δὲν ὑποψιάστηκα!....

N. B. KAMBYΣΗΣ

ΓΙΑΤΙ ΑΓΑΠΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΑΡΟΛΟ ΦΟΥΚΩ

Πριν από λίγους μήνες συμπληρώθηκαν πενήντα χρόνια από την ημέρα του θανάτου ενός από τα ευγενέστερα παιδιά του αιώνας μας, του Καρόλου ντε Φουκώ. Ο κοσμικώτατος αυτός Γάλλος αξιωματικός που πίστευε με συνέπεια και αποφασιστικότητα στον Ίησού Χριστό, έχει αφήσει βαθιά τα πνευματικά ίχνη του τόσο στην Δυτική Ευρώπη, όσο και στην Αφρική, όπου σκοτώθηκε. Και τούτο, διότι αγωνίσθηκε να συνευθιτοποιήσει και να ζήσει το Ευαγγέλιο και το μήνυμά του με ένα σπάνιο ρεαλισμό και ένα επίπονο ισόβιο μόχθο. Από τα πολλά που γράφηκαν στην περσινή επέτειο μεταφέρουμε ένα άρθρο που είχε γράψει μία αξιόλογη χριστιανή κοινωνική εργάτις και συγγραφέυς της Γαλλίας (πριν από τον θάνατό της), η Μαγδαληνή Delbréil:

Η αξιόλογη επίδρασις που είχε στην εποχή μας ο άνθρωπος αυτός της αφρικανικής έρημου, δημιούργησε πολλές παρόμοιες ιεραποστολικές αφιερώσεις. Η εύρεϊα σύνθεσις που παρουσιάζει η ζωή του εξηγεί το γιατί τόσες διαφορετικές πορείες έμπνεύσθηκαν απ' αυτήν. Ο ίδιος ήταν η ένωσις τόσων αντιθέσεων!

Ανίκητη ανάγκη προσευχής στο Θεό· άπεριόριστη προσφορά σε όποιον έχει ανάγκη.

Αγνή μίμησις της ζωής και των πράξεων του Χριστού στην Παλαιστίνη· γνώσις του περιβάλλοντός Του και προσαρμογή σ' αυτό.

Αγάπη με πάθος για τον πλησιέστερο πλησίον· αγάπη πιστή κάθε στιγμή για την ανθρωπότητα όλόκληρη.

Επίμονη προσπάθεια άναστηλώσεως του σπιτιού της Ναζαρέτ κοντά στον θυσιασμένο Ίησού· «έξημερωτικές έξορμήσεις» στην άχανη Σαχάρα.

Ηρωϊκή επίμονη σε μία κλήσι τρομερά δύσκολη· κατανόησις και προετοιμασία για την κλήσι των άλλων.

Αφιέρωσις στη χειρωνακτική εργασία· ακούραστη καρτερία στο διανοητικό μόχθο.

Αδιάκοπος πόθος για μία πνευματική οικογένεια· θεϊκή κλήσις για τη μοναξιά που θά τελειώσει μόνο με το θάνατο.

Πώς να μην έκπλαγουμε, διότι, στη διασταύρωσι των τόσων χαρισμάτων της

ζωής του, τόσοι από εκείνους που προσφέρονται σήμερα στο Θεό—όποιος κι' αν είναι ο τρόπος της προσφοράς τους—αναγνωρίζουν την κλήσι τους και βρισκουν το πρότυπό τους!

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΥ.

«Να δοθής στο Θεό με πλήρη έγκατάλειψη του έαυτού σου», λέγει, ο Κάρολος Foucauld, αναφέροντας τον Βοσουέτο. «Όλη η ζωή του άποπνέει ένα υπέροχο τόνο αυτοπροσφοράς. Ο Θεός, αν είναι ο Θεός του, παραμένει πάντοτε Θεός, κι' έπειδή είναι ο Θεός, κατά πρώτον λόγον, ο Κάρολος Φουκώ τον άγαπά.»

Ο Φουκώ είναι για μωσ ό τύπος των θεοκεντρικών εκείνων κλήσεων που αιχμαλωτίζουν κατ' ευθείαν την ψυχή για τον Θεό «έν Χριστώ». Οί άνθρωποι αυτοί δέν έχουν να κάμουν έκλογή. Ο Θεός έγγίζει όλον τους τον όρίζοντα. Έφ' όσον μία φορά υπάρχει, πρέπει όπωσδήποτε να προτιμηθίη.

«Μόλις πίστεψα ότι υπάρχει Θεός, ένόησα ότι δέν μπορούσα να κάνω άλλοιώς παρά να ζήσω γι' Αυτόν, να μη ζήσω παρά μόνο γι' Αυτόν: η άφιέρωσίς μου χρονολογείται από την ίδια ώρα που άρχισε και η πίστις μου...».

Γι' αυτούς τους ανθρώπους η αγάπη του Ίησού Χριστού οδηγεί στην αγάπη όλων των αδελφών μας, όπως για όλους

ή ιεραποστολική κλήσις είναι ο δρόμος μιάς πλήρους προσφοράς στον Χριστό.

Αυτή ή ελεύθερη προσφορά στο Θεό επαληθεύεται στην προσφορά προς τον πλησίον. Ο Κάρολος Φουκώ του δίνει την καθημερινή του ζωή και ξέρουμε με πόση ευρύτητα προσφοράς και διαθεσιμότητας, έτοιμος να πεθάνη γι' Αυτόν—και πέθανε γι' Αυτόν—δεν περιμένει άποτελέσματα, δεν ταράζεται για την πλήρη έξωτερική άποτυχία του, αλλά διατηρεί τη γαλήνη του, όταν, έχοντας περάσει μια ζωή σχεδόν στην ξρημο, σαν μόνο άπολογισμό έχει την άβέβαιη έπιστροφή ένός άφρικανού και μιάς γρηάς γυναικάς, Άγαπα για να άγαπα. Διότι ο Θεός είναι άγάπη, και διότι ο Θεός είναι μέσα του, και διότι άγαπώντας μέχρι τέλους όλους τους δικούς του, μιμείται όσο μπορεί τον Κύριό του.

“Άνθρωπος τής λατρείας ο Φουκώ, ήταν κι' ο άνθρωπος τής μοναξιάς και τής έρήμου.

Πραγματικά φώτισε με μια καινούργια λάμψη την πρώτη έντολή του Θεού στην άνθρωπότητα: “Ένα μόνον Θεόν θά λατρεύσης.

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ

“Ο Φουκώ μās παρουσιάζεται σαν ριζωμένος στο σταυροδρόμι τής άγάπης. Δεν άρνείται καμιά πράξι εύσπλαχνίας. Ένώνει στη ζωή του τα δύο άκρα τής άγάπης: τον κοντινό πλησίον και τον κόσμο όλόκληρο.

«Νά είσαι ένας τρυφερός άδελφός», λέει συχνά· και ή λέξις «τρυφερός» του ξανάρχεται συχνά γεμάτη πόνο για τον άνθρωπο. Νά είσαι ένας «σωτήρας», λέει άκόμη· κι' αυτή ή λέξις έχει όλο τó θάρος τής λυτρώσεως.

Αισθάνεται άπλά, οικογενειακά, γνήσια, με κάθε άνθρωπο που συναντά. Και αυτή ή οικογενειακή ζωή θά είναι τó άπαραίτητο σημάδι μιάς άλλης οικογενειακής ζωής, στην όποια έμβασθύνει διαρκώς, μέρα και νύχτα, μιάς ζωής μαζί με όλους τους ανθρώπους τής γής.

Τό να ζής αυτή τή διπλή οικογενειακή ζωή σημαίνει: να έχης για κατοικία σου λίγες πέτρες στην άμμο· ν' άκους πολύ και να μιλάς λίγο· να δίνης τήν μερίδα του φαγητού σου ή ένα μάθημα πλεκτικής· να φέρης ένα άρχηγό τής φυλής Τουαρέγκ στην Γαλλία και να χωθής ως τήν περιοχή του Ταμανρασέτ, να κάνης συλλογή έγχωρίων ποιημάτων, να ζής μόνος ανάμεσα στους μουσουλμάνους και να πεθάνης σκοτωμένος από αυτούς· να δίνης στον καθένα αυτό που του χρειάζεται, διότι ο Ίησους είναι κατά κύριον λόγον εκείνος που δίνει και ο «Κάρολος του Ίησου» ενεργεί μαζί με Έκείνον και καθώς Έκείνος· να μην έχης πρόγραμμα που να λήη τί μπορούμε και τί δεν μπορούμε να κάνουμε, να είσαι για τον καθένα ο «τρυφερός άδελφός του»· να βλέπης τους άμαρτωλούς σαν άδελφούς διανοητικώς πάσχοντας και νάχης γι' αυτούς τή μεγαλύτερη θερμή τής ψυχής σου. Και δίνοντας τον έαυτό σου με μια άπόλυτη προσφορά σ' αυτούς τους ανθρώπους που σε περιστοιχίζουν, να μη γίνεσαι όμως εξάρτημά τους. Νά ξέρης πώς δια μέσου αυτών ή άγάπη ξεχύνεται και άπλώνεται στον κόσμο και προετοιμάζει τήν Χάριν.

«Κύριε, κάμε, όλοι οι άνθρωποι να πάνε στον ουρανό», αυτή τήν προσευχή σχεδιάζει να μάθη πρώτα-πρώτα στους κατηχουμένους του, που ποτέ δεν είχε. “Όλες οι προσευχές και οι μετάνοιες του Κανόνος τών Μικρών Άδελφών τής Ίερās Καρδιάς τις προγραμματίζει στις διαστάσεις όλου του κόσμου.

Άπό τον Φουκώ έμάθαμε ότι αν για να δοθής κανείς σ' όλο τον κόσμο, πρέπει να κόψη δεσμό και να πλεύση σ' άνοιχτά, δεν είναι άπαραίτητο αυτό να γίνη μέσα στους τοίχους μιάς μονής. Μπορεί να θρίσκειται πίσω άπ' ένα φράχτη από πέτρες θαλμένες στην άμμο· μπορεί να είναι σ' ένα άφρικανικό καρσάβανι· μπορεί να μένη στο σπίτι του· σ' ένα εργαστήριο· σε μια σκάλα που ανεβαίνει, σ' ένα αυτοκίνητο που χρησιμοποιεί. Τό «άνοιχτά» τó θρίσκει κανείς στο στενό

σπιτάκι της αγάπης του κοντινού πλησίον. Τό νά δίνη κανείς στον καθένα άπ' όσους τον πλησιάζουν τό πλήρωμα της τελείας αγάπης, τό νά δένεται μέ την άλυσίδα μιās πλήρους έξαρτήσεως, τό νά ζή με φυσικότητα την επί του "Όρους Όμιλία, νά ό δρόμος γιά τ' άνοιχτά, ή στενή πύλη πού άνοίγεται στην παγκόσμια αγάπη.

Ό Φουκώ μάς έμαθε νά είμαστε άπόλυτα ευχαριστημένοι, διότι θρισκόμαστε σ' ένα σταυροδρόμι ζωής, έτοιμοι ν' αγαπήσουμε όποιον περάσει και διά μέσου αυτού ό,τι υπάρχει στον κόσμο πονεμένο, χαμένο ή θαμμένο στα σκοτάδια.

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΝΑ ΦΥΤΡΩΝΗ ΕΝΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.

Μ' ένα σταυρό πού φύτρωσε στην καρδιά του, μάς έμαθε ότι αυτή ή άπέραντη αγάπη είναι δυνατή μόνο μ' ένα άρνητικό τίμημα, με κείνα πού φαίνονται αντίθετά της: τή φτώχεια, την ύπακοή, την άγνότητα, την ταπείνωση, με όλα αυτά τά άρνητικά πού έλευθερώνουν γιά την αγάπη με τό μεγάλο άκόμα τίμημα του σταυρού, με την έκουσία συμμετοχή στο Πάθος του Κυρίου, είτε είναι πόνος σώματος και ψυχής, είτε είναι κλίψις και ταπείνωσης και έκούσια καταφρόνια. Στον τομέα αυτόν ή καρδιά στην όποια φυτρώνει ό σταυρός, μάς μαθαίνει άκόμη ότι όλα τά δίκαια της λογικής έχουν μικρή αξία μπροστά στα δίκαια της καρδιάς.

«Η άπάρνησις... δέν έχεις ανάγκη νά δης την όμορφιά της—λέει ό Ίησοϋς. Δέν σου άρκει νά ξέρης ότι την δέχτηκα σέ όλη τή ζωή μου, ότι την έφήρμοσα σέ όλη μου την μυστική ζωή... Τό παράδειγμα αυτό δέν σου άρκει γιά νά μπής με όλες σου τίς δυνάμεις στην όδό της μετανοίας, χωρίς άλλο έλατήριο, παρά μόνο την άγνή αγάπη και την άπλητή ανάγκη νά με μιμηθής, νά με μοιάσης, νά μοιραστής τή ζωή μου και κυρίως τους πόνους μου;»

Αυτός ό σταυρός είναι πραγματικά ό

άξων της καρδιάς του, ή στερεά ρίζα πού επάνω της θα στηριχθί ή παγκόσμια αγάπη του. Τό μήνυμα πού πήραμε άπ' αυτόν είναι ή ανάγκη αυτού του άξονος. Χωρίς αυτόν ή αγάπη μας θα μένη άτελείωτα άναιμική, άνολοκλήρωτα άκρωτηριασμένη.

«Ίησοϋς-Αγάπη»: Αυτό τό σύνθημα είναι γραμμένο επάνω και κάτω άπό αυτή την καρδιά και άπό αυτό τό σταυρό. Διότι ή αγάπη χωρίς τον πόνο μένει μιá δική μας αγάπη. Η σωτήρια αγάπη, ή αγάπη του Ίησοϋ είναι μιá αγάπη πού πονει και διά του πόνου και διά μέσου του καλού πού κάνουμε φέρνει τή λύτρωση. Η καρδιά όπου φυτρώνει ό σταυρός είναι μιá καρδιά έτοιμη νά υποφέρει, πού προχωρεί πέρα άπό τον πόνο εκείνο πού έρχεται μόνος του, πέρα άπό τον πόνο πού συνδέεται με τή φτώχεια, την ταπείνωση και την ύπακοή· φθάνει μέχρι τον έκούσιο πόνο.

«Όταν μπορή νά υποφέρει κανείς και ν' αγαπή, μπορεί πολλά, μπορεί τά περισσότερα στον κόσμο».

Είναι λόγια του Κ. Φουκώ. Τά έγραψε την 1η Δεκεμβρίου 1916, την ήμέρα του θανάτου του. Είναι μιá άπάντησις σέ κείνους πού στην εποχή μας, μιλούν άκόμη γιά τό σκάνδαλο του σταυρού και κοκκινίζουν γιά λογαριασμό ενός Χριστιανισμού, στον όποιον πρέπει νά υποφέρει και νά σέ λογαριάζουν έλάχιστα.

ΝΑ ΦΩΝΑΖΗΣ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ.

«Σέ κάθε πράγμα ρώτα τον έαυτό σου: τί θα έκανε ό Κύριός μας; και κάμε το. Είναι ό μόνος κανόνας σου, άλλα είναι άπόλυτος».

Ό Κάρολος Φουκώ είναι πράγματι έν μέσω είκοστῶ αιώνη ένας πραγματικός σύγχρονος του Ίησοϋ της Ναζαρέτ. Τον ακολουθεί με μιá μίμησι φυσική και πιστή. Τον παρατηρεί και Τον παρακολουθεί άνάμεσα στους Άποστόλους, μεταξύ της Παρθένου Μαρίας και Μαρίας της Μαγδαληνης. Θέλει νά γίνη ένας άπό

τούς οικείους του Διδασκάλου. Ἀνακατέυεται στή ζωή τους, ἀκούει μέ τεντωμένα αὐτιά τις διδαχές του Κυρίου, ἀναλύοντας κάθε Του λέξι, γιά νά ὑπακούσῃ ὡς τὸ τελευταῖο σημεῖο. Αὐτὴ ἡ μίμησις, πού γι' αὐτὸν ποτὲ δὲν θά εἶναι ἱκανοποιητικὴ, θά τὸν ὀδηγήσῃ ἕως τὴν ἱερωσύνη.

Βλέποντας κανεὶς τὸν Φουκῶ μαθαίνει αὐτὴν τὴν παιδικὴ ὑπακοὴ στοῦ Εὐαγγελικὸ μηνύμα, αὐτὴν τὴν γεμάτη ἐμπιστοσύνη ὑπακοὴ πού δὲν ζητεῖ ἐξηγήσεις, πού ὑπακούει ὄχι γιά τὸ παράγγελμα, ἀλλὰ γιά Ἐκεῖνον πού παραγγέλλει.

Τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι γι' αὐτὸν τὸ ἅπαν τῆς ὀρατῆς ἱεραποστολῆς του.

Ὁ Φουκῶ ἀνέστησε γιά μᾶς τὸ ἀδελφικὸ γιά ὅλους πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τῆς Παλαιστίνης, πού δέχεται ἀνοιχτόκαρδα μέσα στοὺς δρόμους τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς σοφοὺς, τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἐθνικοὺς, τοὺς ἀρρώστους καὶ τὰ παιδιὰ, τόσο ἀπλᾶ καὶ τόσο καταδεκτικά.

Ἐκεῖνος πού μέσ' στήν καρδιά τῆς ἐρήμου, χωμένος μέσα στοὺς μουσουλμάνικοὺς πληθυσμούς, ὑπῆρξε ὁ φίλος κάθε περαστικοῦ, στρατιώτου, ἐπιστήμονος, ἱατροῦ, ἐκεῖνος πού ἤξερε νά μπαίνει τόσο θαθεῖα στὶς «περιοδεῖες» ἐνὸς Laperrière, μᾶς ἀνεβάζει πάνω ἀπ' τὶς ἀνθρώπινες ὀμάδες, γιά νά γίνουμε ἓνα παγκόσμιο μῆνυμα πού νά διαβάζεται ἀπ' ὅλους.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΘΕΣΙΣ.

«Ὁ Χριστὸς ἐπῆρε τόσο πολὺ τὴν τε-

λευταία θέσι, ὥστε κανεὶς ποτὲ δὲν μπόρεσε νά τοῦ τὴν πάρῃ».

Πάνω σ' αὐτὴ τὴ φράσι τοῦ ἀθβᾶ Hivelin, ἀμετάκλητα χαραγμμένη στὴν ψυχὴ τοῦ Φουκῶ, τελειώνουμε τὴν ἀναδρομὴ μας αὐτὴ.

Ἐκεῖνος κατάλαβε μέ ὄλη του τὴν ὑπαρξί—καὶ μᾶς βοηθεῖ νά τὸ καταλάβουμε κι' ἐμεῖς—ὅτι ἡ ἀληθινὴ οἰκειότης μέ τὸν Χριστὸ θρίσκεται, ἂν Τὸν συναντήσουμε στὴ δική Του θέσι: στὴν τελευταία. Μᾶς βοήθησε νά χάσουμε τὴν ἐμπιστοσύνη μας στὴν ἐξωτερικὴ αἴγλη καὶ νά θελήσουμε τὴν προσωπικὴ μας ἐξαφάνισι. Ἐκαθάρισε τὶς ἰδέες μας ἀπὸ τὴν ἀπόδοσι τιμῶν στοῦ «λάβαρο ρεκλάμα» κατὰ τὴν ἔκφρασι ἐνὸς ἱερέως πού τὸν εἶχε καλὰ καταλάβει. Μᾶς δίδαξε ὅτι, ἂν μερικοὶ ἀπὸ μᾶς ἐκλήθησαν γιά νά κρατοῦν «ἐν πνεύματι Χριστοῦ», τοὺς μοχλοὺς τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων ἢ τῶν ἀγαθοεργῶν δραστηριοτήτων, ἄλλοι ἐκλήθησαν νά ἐξαφανιστοῦν στὴν τελευταία θέσι μαζί μέ τὸν Χριστό, μέ μόνον σκοπὸ νά τὴν μοιραστοῦν μαζί Του. Στὸ ἐξώφυλλο τοῦ: Μοναδικοῦ Ὑποδείγματος, τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου πού περιέχει μόνον φράσεις τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Κ. Φουκῶ ἔβαλε τὴν Ἁγία Μορφή: τὸν Χριστὸ τῶν χλευασμῶν καὶ τῶν ὄνειδισμῶν, τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς «ἀποτυχίας». Εἶναι ἡ τελευταία τῶν τελευταίων θέσεων. «Καθὼς ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς» γράφει ἀπὸ κάτω. «Ἔτσι θέλει νά Τὸν ἀγαποῦμε», ἀπαντᾷ ὀλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ «Καρδίου τοῦ Ἰησοῦ».

Madeleine DELBREL

Μετάφρ. Σοφίας Κονιόρδου.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ (*)

Σχεδιάσμα μιᾶς έκδοχῆς γιὰ τὸ πρόσωπο.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1934 στὸ περιοδικὸ «Esprit», δημοσιεύθηκε τὸ ἔργο τοῦ Em. Mounier: «Révolution Personnaliste et communautaire» (1), καὶ ἀπετέλεσε τὸ προγραμματικὸ ἄρθρο τοῦ «Περσοναλισμοῦ». Ἀκολούθησε τὸ «Μανιφέστο στὴν ὑπηρεσία τοῦ Περσοναλισμοῦ» (2), στὰ 1936. Τὰ κείμενα τοῦτα θεμελιώνουν τὸ κίνημα καὶ ἀποτελοῦν τὴν πύρινη μαρτυρία του. Μιὰ μαρτυρία ποῦ θέλει νὰ ἔχη σὰν πρωταρχικὸ μέλημά της τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Μέσα στὰ φλογερὰ ἔργα τοῦ Mounier, ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ «Esprit», θρίσκεται ἡ φωνὴ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ θέλουν νὰ δοῦν τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο νὰ καταξιώνεται σὰν ἡ πρώτη καὶ ἡ μοναδικὴ ἀξία στὸ σύγχρονο κόσμο. Ἡ μάχη τοῦ «Περσοναλισμοῦ» σὲ μιὰ περίοδο τραγικὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ἀπετέλεσε πρᾶξι εὐθύνης, ὅ,τι καλύτερο εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἕνας κόσμος ποῦ στὴ μνήμη του ὑπῆρχαν ἀκόμη οἱ φωτιές καὶ τὰ αἵματα.

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ «Μανιφέστου», ποῦ ἐπιγράφεται: «Ὁ μοντέρνος κόσμος κατὰ τοῦ προσώπου», τονίζεται ὅλη ἡ

κενότης ποῦ ὑπάρχει στὴν κοινωνικὴ δομὴ, ὅλη ἡ προσπάθεια κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ γυμνότης στὴν ὁποία ἀφήνεται ὁ ἀνθρώπος.

Ἐπίκαιρη ἡ φωνὴ τοῦ Mounier καὶ σήμερα, τοῦ «Περσοναλισμοῦ» ἰδιαίτερα, σὰν τοῦ κινήματος ποῦ στόχο του ἔχει τὴν καταξίωσι τοῦ προσώπου, τὴν τοποθέτησι τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸ πνευματικὸ κλίμα ποῦ πρέπει.

Ἐνα σχεδιάσμα, ὄχι τῶν θέσεων τοῦ Em. Mounier ἢ τοῦ κινήματός του, τοῦ Περσοναλισμοῦ (3), μιᾶς θεωρίας, μιᾶς έκδοχῆς γιὰ τὸ πρόσωπο, θέλει νὰ εἶναι τοῦτο τὸ μικρὸ ἄρθρο, ποῦ ποτίζεται μόνο ἀπὸ τὶς γενικώτερες θέσεις τοῦ «Περσοναλισμοῦ» ὅπως ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Renouvier (4) καὶ τὸν Mounier καὶ συνεχίζεται σήμερα ἀπὸ τὸν Maurice Nédoncelle (5).

Ὁ ἀνθρώπος περνᾷ μιὰ κρίσι, κρίσι ἠθικὴ κυρίως, κρίσι ποῦ τὸν διχάζει σὰν συγκεκριμένη προσωπικότητα, σὰν ὄντοτα πνευματικὴ. Λείπει στὸν καιρὸ μας ὁ σεβασμὸς τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἀγάπη, ποῦ καταξιώνει τὸ πρόσωπο. Ἀγάπη καὶ πρόσωπο ἔχουν πολλὴ τὴ σχέση. Στὴν πιὸ πλήρη μορφή της ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ προσωπικὴ καὶ τὸ πρόσωπο δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθῇ παρὰ μόνο στὸ

(*) Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἔργα ποῦ πιὸ κάτω θὰ ἀναφερθοῦν, ἀξιόλογα βοηθήματα γιὰ τὸ θέμα «Πρόσωπο» εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς: R. Guardini, Welt und Person. Versuche zur christlichen Lehre vom Menschen, Würzburg 1962. M. Thiel, Versuch einer Ontologie der Persönlichkeit. I. 1950. N. Berdjajew, Das Ich und die Welt der Objekte. Darmstadt 1952. M. F. Sciacc, L' uomo, questo «squilibrato». Milano 1963, ἰδιαίτερα τὸ πρῶτο μέρος, σελ. 27-163. K. Stavenhage, Person und Persönlichkeit. Göttingen 1957.

(1) Τὸ ὅλο ἔργο τοῦ E. Mounier στὶς ἐκδ. Seuil τόμοι I-IV. Γιὰ τὸ θέμα μας ἰδιαίτερα τὸ ἀναφερθὲν ἔργο του, τόμ. I, σελ. 129-409 καὶ τὰ ἐξῆς: «Manifeste au service du Personnalisme», τόμ. I, σελ. 481-647 καὶ Personnalisme et Christianisme», τόμ. I, σελ. 729-767

(2) Ὁπου πιὸ πάνω, σελ. 481-647.

(3) Γιὰ τὸν «Περσοναλισμὸ» τὰ ἀναφερθέντα ἔργα τοῦ Mounier καὶ ἄκόμα τοῦ ἰδίου: «Le Personnalisme» στὶς ἐκδ. Seuil, τόμ. I I I, σελ. 429-507. Ἐπίσης J. Lacroix, Marxisme, Existentialisme, Personnalisme, Paris-P.U.F. 1950.

(4) Charles Renouvier, Le Personnalisme. Paris-Felix Alcan 1903.

(5) Maurice Nédoncelle, La personne humaine et la nature. Paris-P.U.F. τοῦ ἰδίου, Vers une philosophie de l' amour et de la Personne, 2e éd. Paris-Aubier.

θάθος τῆς ἀγάπης. Τὸ πρόσωπο σὰν παρουσία, σὰν ὄντοτης πραγματικῆ ἀποκαλύπτεται χάρις στὴν ἀγάπη, μόνο ὅταν ὑπάρχει ἀγάπη. Μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει μιὰ λαχτάρα, ἕνας πόθος, νὰ δοθῆ. Ἀποτελεῖ τοῦτο μιὰ φλόγα, μιὰ ἀκατάσχετη δύναμι, πού ἀποδεικνύει ὅτι μέσα στὸν ἄνθρωπο ὑπάρχει μιὰ ἀπέραντη καλωσύνη. Ὁ ἄνθρωπος διψᾷ τὴν ἐπικοινωνία. Μιὰ ἀπομόνωσις ἕνας ἐρμητισμὸς δὲν θὰ ἦταν παρά ἢ μεγαλύτερη καταδίκη του. Μιὰ θέα τοῦ ἄλλου σὰν κολάσεως: «ἡ κόλασις αὐτῆ εἶναι οἱ ἄλλοι»⁽⁶⁾, δὲν μπορεῖ παρά νὰ δημιουργηθῆ καὶ μέσα του τὴν πιὸ ἀδυσώπητη μορφή κολάσεως⁽⁷⁾. Ἡ κοινωνία (communión) με τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ἀγκάλιασμα τῶν ἀνθρώπων με τὴ μιζέρια καὶ τὴν κακία τους, με τὰ πάθη καὶ τὰ προβλήματα τους με κάνει νὰ μετέχω στὴ ζωὴ τους, νὰ ποτιζώμαι ἀπὸ τὴ ζωὴ τους. Σ' αὐτὴ τὴ μετοχὴ με τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα νοιώθει κανεὶς τὸ αἶμα νὰ γίνεται καυτό, θρῖσκει ὅτι ὑπάρχει ἕνα νόημα, πού σοῦ τὸ δίνει ἢ ἐπαφὴ με τὴ ζωὴ. Σὲ μιὰ ζωὴ πού δὲν εἶναι μόνο δική σου, ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἢ δικὴ σου καὶ τῶν ἄλλων, ἢ ζωὴ τῶν προσώπων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ δύο πόλοι: Πρόσωπο—Ἀγάπη ἀποκτοῦν διαστάσεις τεράστιες. Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, πού ἀποτελεῖ ἕνα κέντρο, γίνεται συγκεκριμένο καὶ ὀλοκληρώνεται με τὴν ἀγάπη. Μέσα στὸ «σὺ», μέσα στὸν ἄλλο ὑπάρχει «μιὰ πηγὴ καὶ ὄχι μονάχα ἕνα φῶς τοῦ ἐγώ»⁽⁸⁾, ὑπάρχει, ὅπως θάλεγε ὁ G. Marcel, μέσα στὸν ἄλλο ἕνα κομμάτι δικό μου. Ἔτσι τὸ πρόσωπο τὸ δικό μου, τὸ πρόσωπο τοῦ καθενὸς δὲν ἀποτελεῖ ἕνα γεγονός πού περνᾷ, ἀλλὰ ἕνα ὀλόκληρο θάθος, μιὰ ἀπέραντη προοπτικὴ στὸ χῶρο τοῦ σήμερα καὶ τὴν αἰωνιότητα τοῦ αὔριο. Γίνεται συνεχῶς, γνωρίζοντας, συμμετέχον-

(6) J.P.Sartre, «Huis-clos», σελ. 167. Paris-Gallimard 1951.

(7) Κοίτ. καὶ H.Kuhn, Begegnung mit dem Nichts, Tübingen 1950, ἰδιαίτ. σελ. 26-40 καὶ 113-133.

(8) Γιά τὸ «σὺ», σὰν τῆς δυνατότητος ὀλοκληρώσεως τοῦ ἐγώ κοίτ. στὸ ἔργο τοῦ M. Buber, Die Schriften über das dialogische Prinzip. Heidelberg 1954, σελ. 7 κέ.

τας, βοηθώντας τὰ ἄλλα πρόσωπα νὰ γίνουν. Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο γίνεται, ὀλοκληρώνεται⁽⁹⁾, περνᾷ προοδευτικὰ καὶ φτάνει στὸ στάδιο τῆς «προσωποποιήσεως», δηλ. στὴν ὀλοκλήρωσίν του. Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο «κρύβει ἕνα μυστήριον καὶ μέσα του κρύβεται ἕνα μυστήριον»⁽¹⁰⁾. Τὸ μυστήριον τοῦτο τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἢ μοναδικότητά του, δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ με κανένα τρόπο. Κάθε φιλοσοφικὸς ἢ ἐπιστημονικὸς πειραματισμὸς ἐρμηνείας τοῦ ἀποτυγχάνει. Μονάχα ἢ ἀποδοχὴ τῆς συμμετοχῆς, τῆς «κοινωνίας» με τὸ Ὑπερβατικὸ μπορεῖ νὰ δώσῃ λύση στὸ μεγάλο μυστήριον.

Ἐχοντας τὶς ρίζες του στὸ Θεὸ φθάνει τὸ πρόσωπο στὸ ἀπόλυτο νόημά του. Μέσα σ' ἕνα Θεὸ προσωπικὸ πού ἀποτελεῖ τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ὀποιοδήποτε θέσι τοῦ Cogito δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρνηθῆ τούτῃ τὴν πραγματικότητα, παρά ἀναιρώντας τὸν ἑαυτὸ της. Σὲ τελικὴ ἀνάλυσι, ἢ σχέσι τοῦ ἀνθρώπινου καὶ τοῦ Θεοῦ προσώπου εἶναι μιὰ ἔννοια, μιὰ σχέσι «μυστικῆ». Ἡ ἐλευθερία τῆς δημιουργίας, πού ἀποτελεῖ τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὴ πού ἐκχέεται καὶ σ' ἐμᾶς στὴν προσπάθεια νὰ γευθοῦμε τὴν πλήρη ἐλευθερία καὶ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ προσώπου μας. Αὐτὴ ἢ ὀλοκληρώσις εἶναι, φυσικὰ, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἕνα ἀγώνισμα ἐσωτερικὸ, μιὰ ἐπανάστασις, ἀλλὰ εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ γίνῃ ἂν θέλουμε τὸ πρόσωπο νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀπρόσωπο σήμερα με τὶς ποικίλες μορφές του. Ὑπάρχει ἢ ὕλη καὶ τὰ πρόσωπα, δύο πραγματικότητες πού δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὶς ἀμφισβητήσουμε. Ἀπέναντι στὴν κάθε εἶδους ἀψυχη ὕλη ὑπάρχει τὸ ἔμψυχο πρόσωπο. Τοῦτο τὸ πρόσωπο δέχεται τὴν κάθε στιγμὴ ἕνα κάλεσμα, μιὰ προσαγῆ: νὰ κἀνῃ γνωστὴ τὴν παρουσία του, νὰ κοινοποιήσῃ μεταξὺ τῶν

(9) Κοίτ. καὶ τὸ ἔργο τοῦ L.Lavelle, Les puissances du moi. Paris 1948, σελ 163-173.

(10) M. Nèdoncelle, Conscience et logos. Horizons et méthodes d' une philosophie personaliste. Ed. de l'èpi, Paris 1961, στὸν πρόλογο.

άλλων προσώπων την πραγματικότητά του και την αξία του. Το αγώνισμα ξεκινά από τον καθένα που έχει την συναίσθησι ότι αποτελεί κάτι το όλοτελα διαφορετικό μέσα στο μυστήριο του «αντιπροσωπικού» είναι. Στη σκοτεινότητα του άπροσώπου, που καταδυναστεύει την ανθρώπινη ιστορία, πρέπει να αντιταχθῆ ἡ φωτεινότητα του προσωπικού, ἡ συνειδητοποιημένη παρουσία τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως ὡς ἄπροσώπου. Ἡ ζωὴ τοῦ σκοτεινοῦ ἀπροσώπου, τῆς μάζας καὶ τοῦ ἀνώνυμου πλήθους εἶναι πού πρέπει νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ τῆ

ζωὴ τοῦ προσώπου, τῆς ἀγωνιζομένης ἐν συνειδήσει ὑπάρξεως.

Γιὰ τούτη τὴν πορεία χρειάζεται κόπος, θὰ λέγαμε «προοπτικὴ πάθους». Βλέπουν οἱ γρηγοροῦντες τούτη τὴν ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ ἀντινομία ὑπάρχει μέσα μας πάντα, ἀποτελεῖ τὴν τραγικὴ διαλεκτικὴ τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀπόφασις ὁμως πρέπει νὰ παρθῆ, γιατί μόνο ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ οἰκοδομηθῆ ἡ προσωπικὴ ζωὴ, ἡ ζωὴ τῶν προσώπων, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν τυχαῖα νοῦμερα μέσα στὸν κόσμο μας.

ΣΤ. Δ. ΠΑΝΟΥ

ΕΛΠΙΔΑ

Στις στεῖρες μέρες,
στις ἀνώφελες ὥρες
πού τὶς διατρέχεις
μὲ τοῦ χαμένου χρόνου τὴν ἀγωνία,
ἀναπολεῖς τὶς εὐφρόσυνες μέρες,
τὶς πολύτιμες στιγμὲς
πού σοῦ δῶσαν κάποτε
τῆς ἀνείπωτης χαρᾶς
τὴν ἀφθιτὴ ἐμπειρία...
Ἄναπνέεις τότε,
— ἂν καὶ ἐξουθενωμένος —
μὲ τὴ γλυκεῖα προσημονή:
Νὰ ζήσης ξανά
τ' ὠραῖο ὑπόδειγμα
τοῦ παλῆοῦ ἑαυτοῦ σου
ὡς τὴν αἰωνιότητα.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Πάρα πολλά έχουν γραφή και λεχθή σχετικά με την ονομαζομένην «Νέαν Ήθικην», ως επί τὸ πλείστον ἀπὸ ἀνθρωπιστάς καὶ ἄλλες ομάδες ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρονται περισσότερο γιὰ τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα παρὰ γιὰ τὴν εὐτυχία τῆς σημερινῆς νεότητος. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἠθικὲς ἀρχὲς ἔχουν ὑποστῆ χαλάρωσι κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἡ ἀπόδειξις αὐτοῦ τοῦ γεγονότος θρῖσκεται στὴν αὐξανόμενη ἀναλογία τῶν παρανόμων γεννήσεων, τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐξωγάμων παιδιῶν καὶ τὴν αὐξησὶ στὰ δελτία τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων. Κατηγορίαι ἐκτοξεύονται ἐναντίον διαφόρων προσώπων ἢ ομάδων ἀνθρώπων, στὸν τύπο, στὴν τηλεόρασι καὶ ἀκόμα στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ πολὺ λίγα ἔχουν γραφή γιὰ τὴν θεραπεία αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς ἀρρώστειας. Ἡ γνώμη τοῦ συγγραφέως εἶναι ὅτι ἡ μόνη θεραπεία θρῖσκεται στὴν κατάλληλη μόρφωσι καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ εἶναι νὰ δώσῃ μερικὲς ἀπόψεις, σκέψεις καὶ σχόλια γιὰ τὶς σημερινὲς τάσεις καὶ ἐπίσης νὰ μεταδώσῃ τὶς γνώσεις ποὺ ἔχουν ἀποκτηθῆ ἀπ' τὴν πείρα σὲ ὀμιλίαι μετ' ομάδες παιδιῶν 13-19 ἐτῶν, ἐπίσης καὶ ἀτόμων ἰδίας ἡλικίας.

Ἄναμφισβόλως τὸ σωστὸ μέρος γιὰ σεξουαλικὴ μόρφωσι εἶναι μέσα στὸ σπίτι, ἀλλὰ δυστυχῶς θρῖσκουμε σήμερα ὅτι ὄλο καὶ περισσότερα παιδιά ἡλικίας 13-19 ἐτῶν δὲν λαμβάνουν καμμία μόρφωσι αὐτοῦ τοῦ τύπου, καὶ μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πέρνουν μιὰ κάποια μόρφωσι τὴν παίρνουν κατὰ τὸν χειρότερον δυνατὸ τρόπο. Αὐτὸ τὸ σπουδαῖο θέμα εἶναι ἀναμφισβόλως ἓνα οὐσιῶδες μέρος τῆς μορφώσεως κάθε νεαροῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ εἶναι πολὺ σημαντικό ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀγωγή ὡς πρὸς τὶς ἀνθρωπίνες σχέσεις τόσο διάφορος ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν στὸν μηχανισμόν τοῦ sex. Διαλέξεις καὶ ὀμιλίαι μπορεῖ νὰ δίδωνται

σὲ σχολεῖα καὶ λέσχες νέων καὶ ἀπὸ τὴν Ἔκθεσιν Albemarle καὶ τὴν αὐξησὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν Κέντρων Νεότητος ὑπάρχει μιὰ τεράστια εὐκαιρία γιὰ ὀμιλίαι στοὺς νέους τῶν 13-19 ἐτῶν.

Ἐπὶ τὴν ἔκθεσιν Albemarle καὶ τὴν αὐξησὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν Κέντρων Νεότητος ὑπάρχει μιὰ τεράστια εὐκαιρία γιὰ ὀμιλίαι στοὺς νέους τῶν 13-19 ἐτῶν. Ὑπάρχουν διάφορες ἀπόψεις ὅσον ἀφορᾷ τὸ κατάλληλον πρόσωπον ποὺ θὰ ἐδίκευε αὐτὲς τὶς ὀμιλίαι, ἀλλὰ ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ σκέψιν κατέληξα ὅτι αὐτὲς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωνται ἀπὸ ἓνα διδάσκαλον τοῦ σχολείου τοῦ παιδιοῦ ἢ ἓνα ἀρχηγὸ τῶν νέων ἀπὸ τῆ λέσχῃ τους, ἀλλὰ ἀπὸ κάποιο ἄλλο πρόσωπον ποὺ ἔχει εἰδικῶς ἐκπαιδευθῆ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Ποῖος ἄλλος μπορεῖ καλύτερα νὰ δώσῃ τέτοιαι ὀμιλίαι παρὰ ἓνας ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἀναμφισβόλως ἐπιβάλλεται καὶ τοῦ ὁποῖου οἱ γνώμες καὶ οἱ ἀπαντήσεις θὰ γίνωνται δεκταί; Ἐννοεῖται ὅτι κάθε ἰατρός ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ αὐτὲς τὶς γνώμες θὰ ἦταν πολὺ καταλληλότερος ἐάν ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνη εἶχε μιὰ δυνατὴ θρησκευτικὴ πίστι.

Ὀμιλίαι ποὺ θὰ δίδωνται στὰ παιδιά τοῦ σχολείου ἢ στὶς λέσχες τῶν νέων ἢμποροῦν νὰ ἔχουν ἀκροατήριον μικτὸ (καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα). Αὐτὸ δὲν ἀποκλείει τὴν δυνατότητα νὰ ἔχουμε κατόπιν χωριστὲς συνεδριάσεις ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν. Ὁρισμένα θέματα ἀναπτύσσονται ἴσως καλύτερα ὅταν τὰ φύλα εἶναι χωριστά. Παραδείγματός χάριν, μπορεῖ κανεὶς νὰ συζητήσῃ καλύτερα τὸ θέμα τοῦ ἀναιμοσίου μετ' ἀγόρια μόνον καὶ τὰ κορίτσια ἀγαποῦν νὰ συζητοῦν τὰ προβλήματα ποὺ σχετίζονται μετ' τὴν ἔμμηνον ρύσιν ἰδιαιτέρως. Εἶναι οὐσιῶδες ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὀμιλίας θὰ ἔπρεπε νὰ ζητεῖται πλήρης καὶ ἀπόλυτος εἰλικρίνεια. Θὰ ἔπρεπε νὰ δηλωθῆ ὅτι τὸ θέμα εἶναι τὸ sex καὶ νὰ μὴ προσπαθῆσομε νὰ τὸ καμουφλάρομε. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ ἀποφύγομε τὰ κρυφόμελα ἢ ἀνόητη συμπεριφορὰ, ἀλλὰ δυστυχῶς σὲ ὄλες τὶς ομάδες εἶναι

θέβαιον ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἓνας ἢ δύο, οἱ ὅποιοι θὰ τὸ θεωρήσουν ὡς ἓνα θέμα γιὰ ἔλαφρά συμπεριφορά.

Περὶ τίνος θὰ μιλήσουμε.

Τὸ ἀκροατήριον πρέπει νὰ αἰσθάνεται ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἄνεσι καὶ πάντοτε τοὺς ἔλεγα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι μεγάλη εὐκαιρία θὰ παρουσιασθῇ γιὰ ἐρωτήσεις. Ἐχω συμπεράνει ὅτι αἱ ἐρωτήσεις πού γίνονται συνήθως, παρέχουν τὶς εὐκαιρίες γιὰ ὄλα σχεδὸν τὰ ἠθικὰ θέματα πού ἐπιθυμῶ νὰ συζητήσω. Οἱ ἐπόμενες σύντομες σημειώσεις μποροῦν νὰ συγκεντρωθοῦν σὲ μιὰ ὀμιλία ἢ σὲ σειρά ὀμιλιῶν — αὐτὸ μέχρι τινὸς θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν ἡλικία τῆς ομάδος στὴν ὁποία κανεὶς ὀμιλεῖ. Ὅσο νεώτερη εἶναι ἡ ἡλικία τῆς ομάδος τόσο περισσότερο χρόνο θὰ πρέπει νὰ διαθέσουμε στὴν ἀνατομία καὶ στὸ μηχανισμό τοῦ sex. Ὅσο μεγαλύτερη ἡ ἡλικία τῆς ομάδος τόσο μακρότερος χρόνος πρέπει νὰ ἀφιερωθῇ σὲ θέματα ψυχολογικὰ καὶ κοινωνικά.

Ἀνατομία καὶ Φυσιολογία.

Εἶναι πολὺ σημαντικό ὅτι τὸ λεξιλόγιο ἐκείνων πού θὰ ἐκπαιδεύονται θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀρκετὰ εὐρὺ, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ συζητοῦν καὶ νὰ ἐρωτοῦν χωρὶς ἀμηχανία.

Εἶναι ἀνεκτίμητο νὰ ἔχουμε διαγράμματα καὶ ὑπάρχουν σειρές ἀπὸ πολὺ καλὲς κινηματογραφικὲς ταινίες. Αὐτὲς δείχνουν τὰ ὄργανα τῶν φύλων, ἀνδρικοῦ καὶ γυναικειοῦ, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ὀργάνων. Εἶναι σημαντικό, νομίζω, ὅτι θὰ πρεπε νὰ γνωρίζουν τέτοιους ὄρους ὅπως σπερματοζῶαρια, ρύσις κλπ. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι ἐπιθυμητὴ μιὰ σύντομη συζήτηση γιὰ τὴ φυσιολογία τῶν ἐμμήνων καὶ γιὰ τὶς ἀλλαγές πού εἶναι συνδεδεμένες μὲ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ στὰ δύο φύλα.

Μηχανισμὸς τῆς γενετησίας σχέσεως.

Ἡ πείρα μου μὲ ἐδίδαξε ὅτι τὰ περισ-

σότερα παιδιὰ τῶν 13-19 ἐτῶν γνωρίζουν καλὰ τὸν μηχανισμόν τῆς σεξουαλικῆς σχέσεως. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ὠρισμένα παιδιὰ πού ἔχουν ἀγνοία, καὶ βρήκα ὅτι σώζει τὴν ἀμηχανία καὶ τὴ δυσκολία ὅταν περιλαμβάνεται καὶ μιὰ σύντομη ἀνάλυσι τῆς σημασίας τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς γενετησίας σχέσεως.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο χρειάζεται μιὰ συζήτηση γιὰ τὴ σύλληψι καὶ ἐγκυμοσύνη. Ὑπάρχουν ἀκόμα παιδιὰ 13-19 ἐτῶν πού δὲν γνωρίζουν ὅτι ἡ σχέση μπορεῖ νὰ καταλήξῃ σὲ ἐγκυμοσύνη, πρῶγμα πού ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ μὲ ἐκπλήττει σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Ἐάν ὀχρόνος τὸ ἐπιτρέπη νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ κάποια σύντομη ἐπεξήγησις γιὰ τὴν ἴδια τὴ γέννησι τοῦ παιδιοῦ καὶ αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ στὴν κατάλληλη ὥρα. Ἀμέσως καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ μέρους αὐτοῦ τῆς ὀμιλίας χρειάζεται μιὰ συζήτηση γιὰ τὰ ἀφροδίσια νοσήματα. Πάντα τοὺς λέγω ὅτι ὑπάρχουν δυὸ βασικὲς ἀρρώστειες πού μεταδίδονται μόνον ὅταν ἔχη κανεὶς σχέσι μὲ μολυσμένο ἄτομο καὶ ὅτι οἱ ἀφροδίσιες ἀρρώστιες δὲν μπορεῖ νὰ μεταδοθοῦν μὲ κανένα ἄλλο τρόπο.

Ἔρως καὶ γάμος.

Τὸ τελευταῖο θέμα, ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ τὰ ἀφροδίσια νοσήματα ὀδηγεῖ στὴ συζήτησι περὶ ἔρωτος καὶ γάμου, στὸν ὁποῖο ἡ σχέση μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο παρὰ ἀπλῶς ἡ ἱκανοποίησις τῶν φυσικῶν ἐνστίκτων. Πρέπει νὰ γίνῃ σαφὲς εἰς τὰ παιδιὰ ἡ σημασία τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς στὴν οἰκογένεια.

Οἱ ἐρωτήσεις πού γίνονται.

Ἐχω ἀνακαλύψει ὅτι, ἐάν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ὁ ὀμιλητὴς δώσῃ μιὰ εὐκαιρία

για έρωτήσεις τόσες πολλές παρουσιάζονται ώστε κάθε παράλειψη από την όμιλία μπορεί να επανορθωθεί, και αυτά τα σημεία που κανείς επιθυμεί να τονίσει, όπως π. χ. ή μη σκοπιμότητα των έξωσυζυγικών και προγαμιαίων σχέσεων, μπορεί να προβληθούν με αίτησι των ιδίων παιδιών 13-19 ετών και γι' αυτό θα δώσουν μεγαλύτερη πίστι στις απαντήσεις.

1. Η πρώτη έρώτησις συνήθως αφορά προγαμιαίες σχέσεις. Αυτό παίρνει πολλά σχήματα. **Γιατί δεν μπορούμε να έχουμε προγαμιαίες σχέσεις; 'Εάν είμεθα άρραβωνιασμένοι και σκοπεύουμε να παντρευτούμε ασφαλώς είναι εν τάξει να έχουμε σχέσεις; κλπ.** Έχω πάντοτε πραγματευθῆ αὐτὸ τὸ θέμα κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: Είναι δυὸ λόγοι πού μπορεί νὰ προβληθοῦν γιὰ νὰ μὴ ἔχουμε σχέσεις πρὸ τοῦ γάμου: Ὁ ἰσχυρότερος λόγος εἶναι ὅτι ἡ σχέσις δυνατὸν νὰ καταλήξῃ σὲ ἐγκυμοσύνη καὶ αὐτὴ ἡ ἐγκυμοσύνη θὰ καταλήξῃ στὴν γέννησι ἑνὸς παιδιοῦ ἐκτὸς γάμου, καὶ αὐτὸ τὸ παιδί θὰ πρέπει νὰ ἀνατραφῆ χωρὶς ἕνα κατάλληλο σπίτι καὶ τὴν ἀγάπη τῶν γονέων. Ἀπεδείχθη ἐπανειλημμένως ὅτι τὰ παιδιὰ πού προέρχονται ἀπὸ ἐνώσεις αὐτοῦ τοῦ τύπου δὲν εἶναι ποτὲ τόσο σταθερά, ὅσο τὰ παιδιὰ πού γεννῶνται μὲ τὸ γάμο, καὶ εἶναι πολὺ περισσότερο πιθανὸν νὰ διαπράξουν ἐγκληματικὰς πράξεις. Τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐγωϊστικῆς ἱκανοποιήσεως φυσικῆς ἐπιθυμίας μεταξὺ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυνακὸς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιχεράσῃ ὄχι μόνον τὴ ζωὴ των ἀλλὰ καὶ τὴ ζωὴ ἑνὸς παιδιοῦ. Ἐπὶ πλέον σχέσις ἔξω ἀπὸ τὸν γάμο μπορεί νὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα ἀφροδίσιον νόσημα. Πόσον συχνὰ ἔχουμε ἀκούσει ἀσθενεῖς νὰ λένε ὅτι ἦσαν θέβαι-οὶ ὅτι τὸ πρόσωπο μὲ τὸ ὁποῖον εἶχαν σχέσεις δὲν εἶχε ποτὲ σχέσεις προηγούμενων καὶ ὁμοῦ ὄντως εἶχαν μολυνθῆ μὲ ἀφροδίσιον νόσημα καὶ τὸ μετέδωσαν σὲ κάποιον ἄλλον.

Ὁ καλλίτερος λόγος εἶναι θεβαίως ὁ ἠθικός. Ἀπεδείχθη ἐντελῶς πειστικὰ ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ μόνη θάσις μιᾶς

καλῆς κοινωνίας, καὶ ὅτι ἡ μονογαμία εἶναι ἡ θάσις τῆς οἰκογενείας. Ἐνας εὐτυχῆς γάμος εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγάπης καὶ κατανοήσεως μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυνακὸς. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἐμπιστοσύνη, τότε ὁ γάμος δὲν μπορεί νὰ εἶναι ποτὲ εὐτυχῆς, τότε καὶ τὰ παιδιὰ πού εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ γάμου εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι εὐτυχῆ.

Ἐὰν ἡ σεξουαλικὴ πείρα θρίσκειται ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, τότε ἡ ἐμπιστοσύνη χάνεται καὶ ὁ γάμος δὲν μπορεί νὰ εἶναι ποτὲ ὁ ἴδιος πάλι. Ἐξωγαμιαία σχέσις εἶναι μία ἐγωϊστικὴ ἱκανοποίησις δὲν εἶναι τὸ κέντρο τῆς ἀγάπης ἑνὸς ἀνδρὸς γιὰ μιὰ γυναίκα. Ἐὰν πράγματι ὁ ἀνδρας ἀγαπᾷ τὴν γυναίκα καὶ ἐπιθυμῆ φυσικὰς σχέσεις μ' αὐτὴν, θὰ τὴν σεβασθῆ καὶ θὰ περιμένῃ μετὰ τὸ γάμο γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν φυσικῶν του ἐπιθυμιῶν. Ἐὰν δὲν τὸ κάμῃ, τότε ὁ σεβασμὸς του καὶ ὁ ἔρωσ του εἶναι πολὺ ἀσθενοῦς τύπου.

Ἡ δευτέρα ἐρώτησις, πού ἀφορᾷ τὴ σεξουαλικὴ σχέσι μεταξὺ ἑνὸς ἀρραβωνιασμένου ζεύγους εἶναι μία ἀπὸ τίς εὐκολώτερες γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε.

Σὲ ποῖο στάδιο κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀρραβῶνος ἡ σχέσις ἐπιτρέπεται;

Δὲν ὑπάρχει δεσμὸς γάμου ἄλλος ἀπὸ τὸν προφορικὸ λόγος καὶ σχεδὸν ὁ καθένας γνωρίζει ἀρραβωνιασμένα ζευγάρια πού ἐχώρισαν. Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι κατὰ τὸν χρόνον πού συμβαίνει αὐτὸς ὁ χωρισμὸς ἡ κόρη θρίσκει ὅτι εἶναι ἔγκυος. Τί θὰ γίνῃ;

2. Δὲν εἶναι ἀσυνήθης καὶ ἡ ἐρώτησις:

Γιατί διόλου γάμος;

Αὐτὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη ἐρώτησις νὰ ἀπαντήσουμε στοὺς 13-19 ετών, ἐκτὸς ἐὰν ἀποδεχθῆ κανεὶς τὴν χριστιανικὴ ἠθική. Προσεπάθησα πάντοτε νὰ ἀποδείξω ὅτι ὁ γάμος εἶναι ἡ θάσις μιᾶς εὐτυχῶς κοινωνίας καὶ ὅτι εἰς τίς χώρες, ὅπου ὁ γάμος ἐθεωρήθη ὡς νὰ μὴ εἶχε ἀξία, ὅπως συνέβη στὴ Ρωσσία μετὰ τὴν ἐπανάστασι, ἡ κοινωνία ὑπέφερε, καὶ ὅτι τὸ Κράτος ὑπεχρεώθη νὰ ἐπέμ-

θη και να ξεψώση τη θέσι του γάμου. Αυτό εξαρτάται από την θέσι που έχει ή αγάπη στο σπίτι. Εάν η αγάπη μεταξὺ μητρός και πατρός είναι φανερή και η αγάπη μεταξύ των γονέων προς και μεταξύ των παιδιών των είναι επίσης φανερή, τότε έχουμε τη βάση μιας ευτυχούς κοινωνίας. Όλοι ξέρουμε ότι τα διαλελυμένα σπίτια παρουσιάζουν προβλήματα ηθικά.

Ἐδῶ λίγο ἐκεῖ λίγο.

Εἶμαι πεπεισμένος ότι ἡ μόνη ικανοποιητική ἀπάντησις στήν Νέα Ἡθική θρίσκειται στήν ἐκπαιδευσι ὄχι μόνον τῶν 13-19 ἐτῶν νέων, ἀλλά ἐπίσης και τῶν γονέων τῶν μικρῶν παιδιῶν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ σεξουαλική μόρφωσις θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίζη ἀπὸ πολὺ μικρὰ ἡλικία και ὅτι ἐάν μονάχα οἱ γονεῖς θὰ ἐδίδασκαν στὰ παιδιά των μιὰ ὀρθή ἀντίληψι τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, τότε ὕταν θὰ περάσουν τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία θὰ εἶναι καλλίτερα ἐφωδιασμένα εἰς τὸ νὰ ἐννοοῦν τὶς ὑποχρεώσεις των. Ἐχω ὁμιλήσει μὲ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι μοῦ λένε ὅτι τὸ βρίσκουν πολὺ δύσκολο νὰ συζητήσουν μὲ τὰ παιδιά των και προσπάθησα νὰ τοὺς ἀποδείξω ὅτι ὁ ὀρθὸς τρόπος νὰ διδάξουν στὰ παιδιά των αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι νὰ παίρνουν τὶς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν ὅπως ἔρχονται — και πάντοτε ἔρχονται — και νὰ ἀπαντοῦν σ' αὐτὲς μὲ ἀλήθεια και παρρησία ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν διανοητικὴν ικανότητα τοῦ παιδιοῦ. Συνήθως ἡ πρώτη ἐρώτησις κάθε μικροῦ παιδιοῦ εἶναι: Ἀπὸ ποῦ ἦλθα; ἢ ἀπὸ ποῦ ἦλθε ὁ μπέμπης ἀδελφός. Ὅταν ἡ μητέρα εἶναι ἔγκυος γιὰ δεύτερη φορά εἶναι ὀρθόν, ἀκριβὲς και ἐξαιρετικὰ πολύτιμον νὰ ἐξηγήσουμε στὸ πρῶτο παιδί ὅτι ἕνας μπέμπης ὑπάρχει στήν κοιλιά τῆς μαμᾶς. Αὐτὸ θὰ ἀπάντησι στήν ἐρώτησι ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀπὸ ποῦ ἦλθα· και θρήκα ἀπὸ τὰ δικά μου παιδιά, και ὅταν ὁμιλῶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους, ὅτι τὸ νὰ τοὺς εἰπῶ ὅτι ὁ μπέμπης εἶναι στήν κοιλιά τῆς μαμᾶς εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὸ πολὺ μικρὸ παιδί, και ὅτι ἡ ἐρώτησις τὸ πῶς ὁ μπέμπης θγαίνει

ἀπὸ τὴν κοιλιά ἢ πῶς ὁ μπέμπης πρῶτα μπήκε δὲν παρουσιάζεται.

Ἀργότερα τὸ περιέργο παιδί θὰ ἀρχίσι νὰ ἐρωτᾷ πῶς ὁ μπέμπης θγαίνει ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μαμᾶς και εἶναι ἀπλοῦν πρᾶγμα νὰ ἐξηγήσουμε ὅτι ἕνα ἀνοιγμα παρουσιάζεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλιάς και ὁ μπέμπης ὠθεῖται πρὸς τὰ ἔξω. Εάν αὐτὸ τὸ κάνουμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ κατάλληλη εὐκαιρία, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς σ' ἕνα ἀγόρι ἢ σ' ἕνα κορίτσι μὲ ἀπλᾶ λόγια ὅτι τὰ σώματά των θὰ ἀρχίσουν νὰ ἀλλάζουν ὅσο θὰ μεγαλώνουν και ὅτι και τὰ σεξουαλικά των ὄργανα θὰ μεγαλώσουν. Εἶναι πολὺ σπουδαῖο ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν οἱ γονεῖς ἕνα ἐπαρκὲς λεξιλόγιο μὲ τὸ ὁποῖο νὰ μποροῦν νὰ περιγράψουν αὐτὰ τὰ μέρη τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ τὴν ἀνάπτυξι κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Τότε εἶναι ἀπλοῦν πρᾶγμα νὰ ἐξηγήσουμε τὴ σεξουαλικὴ ζωὴ μὲ λόγια ποῦ ἕνα παιδί, ἄς ποῦμε, 10 ἢ 11 ἐτῶν μπορεῖ νὰ καταλάβη. Εάν ἡ ἐρώτησις τὸ πῶς ἕνας μπέμπης πηγαίνει στὴ κοιλιά τῆς μαμᾶς, συμβῆ πρὸ αὐτῆς τῆς ἡλικίας εἶμαι βέβαιος ὅτι σ' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσουμε λέγοντας ὅτι ὑπάρχει ἕνα ὠάριο ποῦ ἀρχίζει νὰ μεγαλῶνῃ, και αὐτὸ τὸ προσφέρει ἡ γυναίκα-μητέρα, ἐνῶ ὁ ἀνδρας-πατέρας μὲ αγάπη πρὸς τὴ μητέρα προσφέρει τὴ γονιμοποιὸ οὐσία ποῦ εἶναι τὸ σπερματοζῶάριο, και ἀρχίζει νὰ μεγαλῶνῃ διότι ὁ μπαμπᾶς ἀγαπᾷ τὴν μαμά. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο σὲξ και ἐγκυμοσύνη εἶναι κάτι ποῦ γίνεται μεταξύ ἑνὸς ἀνδρός και μιᾶς γυναικὸς οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶνται, και τὸ παιδί ἔρχεται νὰ παραδεχθῆ τὸ γεγονός ὅτι συνελήφθη ἐξ αἰτίας τοῦ ἔρωτος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόν νὰ περιμένουμε ἕως ὅτου τὸ κορίτσι ἔχει περίπου τὴν ἐμμηνorrhυσία ἢ ἕως ὅτου τὸ ἀγόρι ἀρχίσει νὰ μεγαλῶνῃ και τότε νὰ καθίσουμε και γρήγορα νὰ τοὺς ποῦμε τὶς πραγματικότητες τῆς ζωῆς.

Ἡ σεξουαλικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν μας θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελῆ μὲ-

ρος της οικογενειακής αγωγής και θά έπρεπε νά είναι μέρος της ανάπτυξεως πρὸς τὴν ὠριμότητα.

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἐπιτακτικὸ νά δίνουμε στὰ παιδιά μας ἀρκετὴ προετοιμασία γιὰ τὰ χρόνια πού θά ἀκολουθήσουν τὴν ἐφηβεία, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ τρομακτικὸ ποσὸν προπαγάνδας πού ξεχύνεται σ' αὐτὰ ἀπὸ τὴν τηλεόρασι, τὸν τύπο, τὸ ράδιο, συγκεντρωμένο ὕλικὸ γεγονότων καὶ τὰ παρόμοια.

Νομίζω ὅτι θά έπρεπε νά τοὺς ἐξηγήσουμε τοὺς πειρασμοὺς πού θά ἀντιμετωπίσουν, καὶ νομίζω ὅτι θά έπρεπε

νά εἶμεθα εὐγνώμονες, ὅπως ἐγὼ εἶμαι εὐγνώμων, πού δὲν εἶμεθα σήμερα 13-19 ἐτῶν, διότι αὐτὰ ὑπόκεινται σὲ πολὺ χειροτέρους ἐρεθισμοὺς καὶ πολὺ χειρότερη προπαγάνδα ἀπὸ ὅ,τι ποτὲ ἐμεῖς.

Νομίζω ὅτι εἶναι καθήκον κάθε χριστιανοῦ γιατροῦ πού ἐξασκεῖ τὸ ἐπάγγελμα νά κάνη κάτι, ὥστε νά πολεμήσῃ τὴν ἀνηθικότητα καὶ ἐλπίζω ὅτι αὐτὲς οἱ σημειώσεις δυνατὸν νά βοηθήσουν στὸ νά συστηματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἐπίθεσις.

D. H. FOX

ΛΥΠΗΣ ΧΑΡΑ

Λυπᾶμαι γιατί τὸ θέλησα,
κι' ἔτσι ἔντιμος δὲν φάνηκα τόσο
ὅσο ἀθῶος μιάς καὶ δὲν τῶπραξα.
Γι' αὐτό, τὸ τελευταῖο, μπορῶ καὶ χαίρω.

Π. Ι. Μ.

ΙΩΗΛ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸν περασμένο Δεκέμβριο ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον στὴν Καλαμάτα μιὰ ἀληθινὰ ὀρθόδοξη φυσιογνωμία, ἕνας φλογερὸς κήρυκας τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος.

Ὁ μεταστὰς δὲν ἦταν μόνο ἕνας διακεκριμένος θεολόγος καὶ ἐνάρετος κληρικός, ἀλλὰ καὶ μιὰ ζωντανὴ πνευματικὴ μορφή, μὲ πανελλήνια ἀπήχηση καὶ προβολή.

Μὲ τὴν πολυσχιδῆ ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοινωνικὴ του δράσι, μὲ τὴν πολύπλευρὴ μόρφωσι καὶ τὸ ἀνώτερο ἦθος του, ἀποτελοῦσε μιὰ ξεχωριστὴ παρουσία στὴν πνευματικὴ φτώχεια, πού χαρακτὴρίζει τὰ πρόσωπα καὶ τίς καταστάσεις τοῦ καιροῦ μας.

«Οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, Πιστὸς καὶ διάκονος τοῦ Ἐυαγγελίου δόκιμος... Ἄνθρωπος Χριστιανὸς τοῦ βάθους, τῆς ἐσωτερικότητος, μὲ βιώματα μυστικά. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὰ ἔνδον. Ἦτο ὁ ἱερεὺς ὁ προσεχνόμενος, ὁ ἐνδοστρεφῆς μοναχός», ἔγραψε ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λογγοβάργας Πάρου.

Μὲ βαθεῖα καὶ εἰλικρινῆ συναίσθησι τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς, χωρὶς ἐπιδείξεις καὶ ἐπίσημες τυπικότητες, ἐκτελοῦσε τὸ πνευματικὸ καὶ συγγραφικὸ του ἔργο.

Ἦταν μιὰ ἀναγεννημένη ψυχὴ καὶ μιὰ μεγάλη καρδιά. Ἐνας πνευματικὸς ὁδηγός, πού οἰκοδομοῦσε μὲ τὸν λόγο του καὶ τὸ φωτεινὸ παράδειγμά του, ἕνας ὀρθόδοξος μαχητῆς, πού ἀγωνιζόταν ἀνόπλιτος στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Α'. Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος γεννήθηκε τὸ 1901 εἰς τὸ χωριὸ Μαθία τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Ἦστερα ἀπὸ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἔλαβε μέρος στὴν ἐκστρατεία τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὅταν τελείωσε τὴ στρατιωτικὴ του θητεία, γράφτηκε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου πῆρε τὸ πτυχίον τὸ 1925.

Προηγουμένως εἶχε χειροτονηθῆ σὲ διάκονο ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ Μητροπολίτη Μεσσηνίας Μελέτιο Σακελλαρόπουλο.

Μορφωμένος θεολογικὰ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὰ, μὲ ἦθος καὶ παράδειγμα Χριστιανοῦ παιδαγωγοῦ, μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ πίστι, ἐργάστηκε ἐπὶ 15 χρόνια σὰν καθηγητῆς σὲ διάφορα σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως. Οἱ μαθητῆς του, σὲ ὄριμῃ ἡλικίᾳ σήμερα, ἔχουν νὰ ποῦν γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους διδάσκαλο, πού μὲ πατρικὸ ἐνδιαφέρον καὶ πολλὴ στοργὴ τοὺς χειραγωγοῦσε στὸν χριστιανικὸ δρόμο κατὰ τίς δύσκολες ὥρες τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Ἡ ὑγεία του ὅμως, πού εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ νωρὴν νὰ κλονίζεται, δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ συνεχίσῃ περιουσιόετο καὶ παραιτήθηκε ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ κλάδο, γιὰ νὰ ἀφοσιωθῆ ὀλοκληρωτικὰ στὸ ἱερατικὸ λειτουργημα καὶ στὴ συγγραφικὴ δράσι.

Ἀσκητικὸς καὶ ἀφιλοχρήματος, ποτὲ δὲν τὸν τράβηξαν τὰ ὑλικά ἀγαθά!

Ἡ μοναχικὴ ἀρετὴ τῆς ἀκτημοσύνης ἦταν νόμος ἀπαράβατος γι' αὐτόν. Ἀπὸ τὰ λίγα χρήματα, πού ἔφταναν στὰ χέρια του, κρατοῦσε ἐλάχιστα γιὰ τὸ λιτὸ βίον του καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὰ μοίραζε.

Παρ' ὅλον ὅτι ὑπῆρξε ἡ πρώτη κληρικὴ προσωπικότης στὴ Μητρόπολι τῆς Μεσσηνίας, ἐν τούτοις παρέμενε ταπεινός, μακριὰ ἀπὸ θορύβους, προσωπικὲς διαφημίσεις καὶ ἀξιώματα.

Ποτὲ δὲν ἐπεδίωξε νὰ καταλάβῃ ἐπίσκοπικὴ ἔδρα. Καὶ ὅταν τὸν ρωτοῦσαν γιὰτὶ δὲν ἐνεργεῖ, ἀπαντοῦσε ἀπλά: «Τὸ ὄνομα

μου τὸ ξέρουν, τὴ σύστασί μου τὴν ἔχουν: Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος Καλαμάτας». Εἶχε τὴ γνώμη ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀνάγκη μόνον ἀπὸ στρατηγούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κατώτερους ἀξιωματικούς. Κι' ἔλεγε χαρακτηριστικά: «Ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε κανένα κοσμικὸν ἀξίωμα καὶ ὁμως ἐθεμελίωσε ἔργον αἰώνιον, ἡμεῖς τί γυρεύουμε;» Γι' αὐτὸ καὶ πέρασε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐφημεριακοῦ του βίου σὰν ἐφημέριος ἑνὸς μικροῦ καὶ ἄσημου ναῖσκου τῆς Καλαμάτας, τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, μετοχίου τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βελανιδιάς.

Ἦταν πολὺ ἐργατικός καὶ πάντα ἀκούραστος. Τὸ ἔργο του ὡς ἱεροκήρυκος καὶ ἐξομολόγου, ὅπως καὶ ἡ καθημερινὴ μελέτη καὶ συγγραφικὴ του ἐργασία τοῦ ἀπορροφούσαν ὅλο τὸν χρόνον τῆς ἡμέρας. Δὲν τοῦ ἐπαροκοῦσε ὁμως. Καὶ γι' αὐτὸ δούλευε καὶ τὴ νύχτα. Καὶ κοιμόταν μόνον 3-4 ὥρες.

Ἡ ἐξαντλητικὴ αὐτὴ ἐργασία, καθὼς καὶ ἡ αὐστηρὴ ἀσκητικὴ ζωὴ, ποὺ ζοῦσε, ἐκλότισαν τὴν ἡδὴ κλονισμένη ὑγεία του.

Στις 16 τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ὁ Ἰωὴλ προσβλήθηκε σοβαρὰ ἀπὸ πνευμονικὸ οἴδημα καὶ ἔμφραγμα μυοκαρδίου καὶ μεταφέρθηκε ἀμέσως στὸ Κρατικὸ Νοσοκομεῖο τῆς Καλαμάτας. Οἱ γιατροὶ καὶ τὰ πνευματικά του παιδιὰ παρακολουθοῦσαν μὲ ἀγωνία καὶ βαθεῖα θλίψη τὴν πορεία τῆς ἀσθενείας του.

Παρὰ τὴν κρίσιμότητα τῆς καταστάσεώς του ὁ πατὴρ Ἰωὴλ ἦταν γαλήνιος καὶ ἀτάραχος, συνεχῶς δὲ ἐπέλλιζε, «δόξα σοὶ ὁ Θεός, δόξα σοὶ ὁ Θεός!»

Τὸ πρωτὶ τῆς 23ης Δεκεμβρίου, ἀφοῦ ἐδιάβασε μόνος του τὶς εὐχὰς τῆς θείας Μεταλήψεως καὶ ἐκοινώνησε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, εἰρηνικός, γαλήνιος, παρέδωκε τὸ πνεῦμα του στὰ χέρια τοῦ Κυρίου, τοῦ Ὁποίου πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος λειτουργὸς ὑπῆρξε σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του. Ἡ κηδεῖα του ἔγινε τὴν ἄλλη μέρα, παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, μὲ κάθε ἐπισημότητα, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ πολλῶν κληρικῶν καὶ ἑκατοντάδων πιστῶν Χριστιανῶν.

Μὲ ἀληθινὸ πόνον ψυχῆς, μὲ δάκρυα στὰ μάτια, ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τῆς Καλαμάτας

συνώδεψε καὶ ἀποχαιρέτησε τὸν πνευματικὸ του πατέρα, τὸ σεπτὸ σκῆνωμα τοῦ ὁποίου ἀναπαύεται σήμερον στὸ μικρὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἡσυχαστηρίου «Προφήτης Ἰωὴλ», ποὺ ἴδρυσεν καὶ ὠργάνωσε ὁ ἴδιος.

Β'. ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ:

1) Τὸ συγγραφικόν:

Ἄνθρωπος μὲ πλατεῖα μόρφωσι, θεολογικὴ, φιλοσοφικὴ, ἐγκυκλοπαιδική, μὲ κριτικὸ μυαλό, μὲ ξεκαθαρισμένους ιδέας, ἀναδειχτήκε ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφώτερους Ἑλληνας κληρικούς. Ἄριστος ἀπολογητὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, δόκιμος ἐρμηνευτὴς, συγγραφεὺς γόνιμος καὶ ἀρκετὰ παραγωγικός, συνέβαλε σημαντικὰ στὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων.

Ὁ Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος ἄφησε ἕνα σεβαστὸ ἔργο ἀπὸ μελέτες, ποὺ ἀναφέρονται κυρίως στὸν ἀπολογητικὸν καὶ ἐρμηνευτικὸν κλάδον τῆς Θεολογίας.

Στὴ συγγραφικὴν του ἐργασία τὸν εἶχε βοηθήσει καὶ ἡ μεγάλη γλωσσομάθειά του.

Μόνος του, μὲ συνεχῆ προσπάθεια καὶ ἄσκησι, εἶχε μάθει καλὰ τὴ γερμανικὴ καὶ τὴ γαλλικὴ καὶ πολὺ καλὰ τὴν ἀγγλικὴν, τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴ λατινικὴν.

Σὲ μιὰ ἐποχῇ, σὰν τὴ σημερινή, ποὺ οἱ ξεπερασμένους ὀλιστινῆς ἀντιλήψεις τοῦ 19ου αἰῶνος ἐπανέρχονται καὶ πάλι μὲ σύγχρονον κάλυμμα, ὁ κλάδος τῆς ἀπολογητικῆς ἐπιστήμης ἀποχρῶν ἐπικαιρότητα καὶ παίρνει ἰδιαίτερη σημασίαν.

Τοῦτο εἶχε προσέξει καὶ ὁ ἀείμνηστος πατὴρ Ἰωὴλ. Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἔδωσε τέτοια ἀπολογητικὰ κείμενα, ὅπως εἶναι: 1) «Χριστιανισμός-Λογική» (σὲ δύο τόμους), 2) «Ἐπάρχει ψυχῆς» (φυσιολογία-ψυχολογία-ψυχανάλυσις), 3) «Ὁ ἄνθρωπος κατὰ γένει ἐκ τοῦ πηθήκου;» (Βιολογία-Παλαιοντολογία-Ψυχολογία).

Ἡ ἐξέτασις τῶν θεμάτων αὐτῶν γίνεται πάντοτε μὲ τὰ τελευταῖα πορίσματα τῶν θετικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼνας τὸν εἶχε ἀπασχολήσει θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ.

Τὰ βιβλία του «Διάλογος ὀρθοδόξου καὶ

Εὐαγγελικῶν», καθὼς και ὁ «Διάλογος ὀρθοδόξου και Χιλιαστῶν», εἶναι δείγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως και σκέψεώς του.

Ὅπωςδήποτε ὅμως τὸ ἐρμηνευτικὸ του ἔργο εἶναι μεγαλύτερο σὲ ἔκτασι και ὀσιαστικώτερο σὲ βάθος. Μὲ τὴν ιδιαίτερη ἀγάπη, πὺν ἔτρεφε γιὰ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀφιέρωσε τὸν περισσότερο χρόνον τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς στὴν Ἁγία Γραφή.

Ἐρμήνευσε τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια στὸ ἔργο του «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων και τὴν Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου.

Ἐκεῖνο ὅμως πὺν τὸν ἐπέβαλε στὴ συνείδησι τοῦ θεολογικοῦ κόσμου ἦταν ὁ ἐρμηνευτικὸς ὕπομνηματισμὸς, πὺν ἔκανε και στὰ 49 βιβλία τῆς Π. Διαθήκης.

Οἱ 26 τόμοι μὲ τὶς ἐπτὰ χιλιάδες σελίδες εἶναι ἕνας καταπληκτικὸς ἀθλὸς, ἀν σκεφθῆ κανεῖς τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔγραφε, καθὼς και τὶς πολλὲς ἄλλες ἀπασχολήσεις και φροντίδες του. Γιὰ τὸ ἔργο του αὐτὸ δέχτηκε τὰ συγχαρητήρια και τὶς εὐλογίες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, και ἐβραβεύτηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀπροσδόκητη ἀποδημία του δὲν τὸν ἄφησε νὰ τελειώσῃ μιὰ μεγάλη μελέτη, πὺν ἐτοίμαζε γιὰ τὸν χριστιανὸ φιλόσοφο και ἀπολογητὴ Βλάσιο Πασκάλ, τὴν ὁποῖαν πολὺ μελετοῦσε.

2) Τὸ πνευματικὸν του ἔργο.

Στὴν ἐποχὴ τῆ σημερινῆ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωὴλ Γιαννακόπουλος ἦταν ἕνας ἀληθινὰ πνευματικὸς ὁδηγὸς και καθοδηγητῆς.

Ἦταν μιὰ προσωπικότης ὀρθόδοξη και ὀλοκληρωμένη. Μιὰ ἀναγεννημένη ψυχὴ, πὺν ζοῦσε μὲ τὸ ὄραμα τῆς σωτηρίας, μὲ τὴ σκέψη τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα του, στὸν ἑαυτό του και στοὺς γύρω του. Γι' αὐτὸ και ἤξερε νὰ πλησιάζῃ τὸν καθένα και νὰ ἐπιδορᾷ σὲ ὄλους. Εἶχε τὸν τρόπο του, τὴν τακτικὴ του. Καὶ διαλεγόταν μὲ τὸν διανοούμενο τὸ ἴδιο ἄνετα και φυσικά, ὅπως και μὲ τὴν ἀπλῆ και ἄσοφῃ γυναῖκα τοῦ λαοῦ.

Σὰν λειτουργὸς ἦταν ἄριστος. Μὲ τὴν ὑποδειγματικὴ λειτουργία, πὺν τελοῦσε και τὴν ἡσυχία, τὴν τάξι και τὴν εὐπρέπεια, πὺν ἐπέβαλε. Ἔτσι τὸ ἐκκλησιαστικὸ συμμετεῖχε συνειδητὰ στὶς λατρευτικὲς εὐκαιρίες τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἐξομολογητικὸ του ἔργο εἶναι μεγάλο σὲ ἔκτασι και σημαντικὸ σὲ πνευματικὸ βάθος. Σ' ἕνα μικρὸ και ἀπέριττο κελλ, στὸ ἐκκλησιακὸν τῶν Ταξιαρχῶν, πέρασαν ἑκατοντάδες ψυχὲς, κουρασμένες ἀπὸ τὴν ἁμαρτία και πονεμένες ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ζωῆς. Καὶ ἐκεῖ τράφηκαν πνευματικὰ και μπόρεσαν νὰ σταθοῦν ὀρθιες στὶς δυσκολίες ὄρες.

Ἄλλὰ και τὸ κηρυκτικὸ του ἔργο ἦταν μεγάλο. Τὸ κήρυμά του ἀπλό, ζωντανὸ, χωρὶς πομπώδεις ἐκφράσεις, μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴ ζωὴ, οἰκοδομοῦσε και στερέωνε πνευματικὰ τὴν ψυχὴ.

Κάθε Κυριακὴ και μεγάλη γιορτὴ, χρόνια ὀλοκληρη, ὁ λόγος τοῦ π. Ἰωὴλ ἔτρεφε τοὺς πιστοὺς στὴν ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ Ἁγ. Νικολάου, στὴν αἴθουσα τῆς Λαϊκῆς Σχολῆς κ. ἄ. Χριστοκεντρικὸ και ἀγιογραφικὸ τὸ κήρυμά του, ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ὅπως και ἡ πορεία τῆς ζωῆς του.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀπέραντη ἀγάπη, πὺν ἐνοιωθε ἡ ψυχὴ του πρὸς τὴν μοναχικὴ ζωὴ, ἱερομόναχος ὁ ἴδιος, ἀδελφὸς τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βελανιδιάς, ἴδρυσε γυναικεῖο ἡσυχαστήριον, λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, μὲ τὴν ἐπωνυμία «Ὁ Προφήτης Ἰωὴλ».

Στὶς μονάζουσες ἀδελφές τοῦ ἡσυχαστηρίου ἀφιέρωσε μὲ τὴν ἰδιόχειρη διαθήκη του ὄλη τὴν ἀτομικὴ του περιουσία, τὴν βιβλιοθήκη και τὰ συγγράμματά του.

Αὐτὴ ὑπῆρξε, μέσα σὲ γενικὲς γραμμές, ἡ ζωὴ και τὸ ἔργο ἑνὸς φωτισμένου κληρικοῦ, τοῦ Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου.

Ἐξαιρετικὴ μορφή τῆς Ἐκκλησίας μας μπορεῖ νὰ σταθῆ σήμερα σὰν παράδειγμα στοὺς νέους ἀνθρώπους, ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ὅπως και στὸν κόσμον τοῦ κλήρου.

Παράδειγμα ὀλοκληρωμένου ἀνθρώπου και λειτουργοῦ. Ὅπως τὸν ζητᾷ ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς και οἱ νέοι καιροί.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΒΕΛΑΣ

ΞΕΡΕΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ; Ἡ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑΣ

Β'.

Ἡ ἀξιολογικὴ τοποθέτησις τῆς γλωσσομαθείας εἶναι κυρίως θέμα τῶν μεγάλων. Πρέπει νὰ πιστέψουμε πρῶτα, καὶ σιγά-σιγά νὰ προσπαθήσουμε ν' ἀλλάξουμε νοοτροπία. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀπλό. Ἡ νοοτροπία, ὅταν ἰδιαίτερα ἔχουμε μεγαλώσει, δὲν ἀλλάζει εὐκολά. Γι' αὐτὸ χρειάζεται πολλὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ξελαγαρίσῃ τὸ νερό.

Εἶναι μιὰ μεγάλη προσφορὰ στὰ παιδιά μας πρῶτα, στὴν πατρίδα μετὰ, νᾶχουμε στόχο μας καὶ λαχτάρᾳ μας τὰ παιδιά μας νὰ μάθουν καλὰ Ἑλληνικά.

Εἶναι τραγικὸ πρᾶγμα νὰ διαβάξῃς ἕνα σημεῖωμα ἀπὸ ἕνα ἀπόφοιτο Λυκείου ἢ ἕνα ἐπιστήμονα καὶ νὰ διαπιστώνῃς πῶς εἶναι ἀγράμματος. Δὲν εἶναι μόνο τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη τὸ σημάδι, εἶναι καὶ ὁ τρόπος τοῦ γραψίματος, τῆς ἐκφράσεως, ἡ κυριολεξία ἢ ἡ ἀσάφεια. Καὶ εἶναι νὰ πονᾷ ἡ ψυχὴ σου ὅταν συζητᾷς μὲ ἀνθρώπους διαβασμένους, πτυχιούχους, ἀφιερωμένους στὰ γράμματα, καὶ νὰ βλέπῃς πῶς δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν σωστά, ν' ἀποδώσουν τὴ σκέψι τους, νὰ μεταστοιχειώσουν τὸ λόγιό τους σὲ λόγο. Εἶναι οἱ λέξεις ποὺ δὲν ἔρχονται σωστὰ στὴ θέσι τους, οἱ ἔννοιες ποὺ δὲν κυριολεκτοῦνται, τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ μολοντί τὰ διαισθάνεσαι ἀληθινὰ δὲν εἶναι πειστικά.

Καὶ τὸ πρᾶγμα γίνεται πὺ χειροπιαστό, ἂν δώσετε σὲ μιὰ συντροφιά σας νὰ διαβάσουν μιὰ σελίδα βιβλίου ἢ ἕνα ποίημα. Τότε θ' ἀναγκαστῆτε νὰ ὁμολογήσετε πῶς δὲν ξέρουν οἱ πὺ πολλοὶ ἀνάγνωσι. Εἶναι τραγικὸ ἀλλὰ ἀληθινό, δὲν ξέρουμε νὰ διαβάξουμε σωστά, τίς λέξεις, τίς ἀρνήσεις, τὰ μόρια, τὰ σύμβολα — τὸ θαυμαστικό, τὸ ἐρωτηματικό, τ' ἀποσιωπητι-

κά —. Γνωρίζουμε θεωρητικὰ τὴν ἀξία τους, ἀλλὰ δὲν μάθαμε νὰ τ' ἀποδίδουμε μὲ τὸ λόγο.

Μὴν τὰ ποῦμε ὅλα τοῦτα λεπτομέρειες. Γιατί τότε πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε πῶς καὶ τὰ θεμέλια γιὰ ἕνα οὐρανοξύστη εἶναι λεπτομέρεια.

Καὶ ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν εἶναι σπάνια πρέπει ὅλους νὰ μᾶς προβληματίσουν.

Μὴ βιαστοῦμε νὰ ρίξουμε τὸ θάρος στὸ σχολεῖο. Ἐχει αὐτὸ τὴν εὐθύνη του ἀναμφισβήτητα. Ἄν θέλετε ἔχει τὴν πὺ μεγάλη εὐθύνη. Δὲν τὴν ἔχει ὅμως ἀποκλειστικά. Πρέπει νὰ καταλάβουμε πῶς τὰ καλὰ Ἑλληνικά πρέπει νᾶναι ὄλων μας τὸ χρῆμα.

Στὰ χρόνια τῆς δημιουργίας ποὺ ἔχουμε τὸ παιδί κοντὰ μας, μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἔζησε σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα, ὅπου ἡ προτεραιότης τῶν Ἑλληνικῶν ἦταν γιὰ ὅλους νόμος;

Ὅταν ὁ ἔλεγχος τοῦ παιδιοῦ ἔχει ἐπικίνδυνο βαθμὸ στὰ Ἑλληνικά, γιὰ ποῖο πρᾶγμα τρέμουμε, μήπως τὸ παιδί χάσῃ τὴ χρονιά ἢ ὅτι ἔτσι μένει ἀγράμματος;

Ἡ ὅταν ὁ βαθμὸς του δὲν προβληματίζει τὴν ἀποτυχία, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ κλίσι τοῦ παιδιοῦ, ἀγωνιζόμεστε τὸ προχώρημα νὰ εἶναι συστηματικὰ πρὸς τὸ ἄριστα; Γιατί τὸ νὰ μάθῃ τὸ παιδί μας καλὰ Ἑλληνικά δὲν εἶναι θέμα κλίσεως, οὔτε ἐπαγγελματικὸς προβληματισμός, εἶναι θέμα ἂν θὰ τὸ βοηθήσουμε μὲ τὰ δικά του μάτια νὰ χαίρεται τὸ γαλανὸ οὐρανὸ, ἂν τὸ μάθουμε μὲ τὸ δικό του στήθος ν' ἀναπνῆ τὸν καθάριο ἀέρα, ἂν θὰ τὸ ἀσκήσουμε μὲ τὰ δικά του πόδια ν' ἀνεβαίῃ κορφές.

Μαθαίνοντάς το μουσικὴ, γλυπτικὴ, ζωγραφικὴ τοῦ δίνουμε ἕνα μέσο γιὰ νὰ ἐκ-

φράση τὸ ἐσώτερο εἶναι του καὶ ξεχνᾶμε τὸ πρῶτο καὶ βασικὸ πού εἶναι ἡ ἔκφρασις, ὁ λόγος.

Δὲν μπορούμε καμμιά φορά νὰ ὑπολογίσουμε τί σπουδαῖο ἐφόδιο εἶναι νὰ μπορῆς νὰ μεταστοιχειώνης τὶς ψυχικὲς σου καταστάσεις, νὰ τὶς συγκεκριμενοποιῆς, νὰ τοὺς δίνης σάρκα καὶ ὀστά. Τὴν εὐγνωμοσύνη σ' ἓνα εὐεργέτη, τὸν πόνο σ' ἓνα φίλο, τὸν προβληματισμὸ σ' ἓνα ὑπεύθυνο. Ἄν σ' αὐτὸ προστεθῆ καὶ ἓνα ἰδιαίτερο χάρισμα, τὸ ταλέντο, τότε ἔχουμε ἓνα δημιουργημα τέχνης, μιὰ μορφή ἀθανασίας. Ἐνας χεῖμαρρος ἀπὸ συναισθήματα, ἐντυπώσεις, βιώματα καὶ ἐμπειρίες, διοχετεύεται ἀρμονικὰ σ' ἓνα ἀρδευτικὸ ποτάμι πού ἀντὶ νὰ καταστρέφῃ, ποτίζει ἥρεμα ἐτοιμάζοντας τὴν καρποφορία.

Θυμᾶμαι μ' εὐγνωμοσύνη ἓνα καθηγητὴ τῆς ἱστορίας πού εἶναι στὴν τελευταία τάξι. Γιὰ πρώτη φορά ἀκούγαμε κάτι πέρα ἀπ' τὸ ἐγχειρίδιο, βλέπαμε τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας μὲ ἄλλο μάτι. Γνωρίζαμε ἀπὸ κοντὰ τὸν Παπαρρηγόπουλο, τὸν Φιλήμονα, πιάναμε τὰ βιβλία τους στὰ χέρια μας, καὶ ἂν θέλετε ἀρχίζαμε ὅλα τούτα νὰ τὰ θεωροῦμε-δικὰ μας. Μάθαμε ὅχι ν' ἀποστηθίζουμε τὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ κρίνουμε καὶ πρόσωπα καὶ πράξεις, νὰ κατατάσσουμε καὶ ν' ἀξιολογοῦμε. Μὲ μιὰ λέξι ἀγαπήσαμε μορφὲς καὶ βιβλία καὶ μὲ χαρὰ ἀργότερα ξαναγυρίζαμε κοντὰ τους.

Κάπως ἔτσι πρέπει νὰ νοιώθουν τὰ παιδιά μας τὴ γνωριμία τους μὲ τὸ ἑλληνικὸ παρελθὸν καὶ παρόν. Ὅσο καὶ νὰ μὴν εἶναι ἡ χώρα μας στὴν πρωτοπορία τῶν γραμμάτων σήμερα, ἐν τούτοις ὑπάρχει πολὺ ὕλικὸ πολῦτιμο καὶ σὲ μερικοὺς τομεῖς πρωτοποριακὸ στὴν ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Γιὰ νὰ ἐμπνεύσουμε ἑλληνικὴ παιδεία δὲν φτάνουν οἱ ἀποσπασματικὲς ἐνέργειες, πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀτμόσφαιρα ἑλληνικὴ καὶ στὴ βιβλιοθήκη μας. Χωρὶς ν' ἀποκλείη κανεὶς καὶ τὸ γνῶρισμα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ξένων κρατῶν, πρέπει νὰ τονίσῃ πῶς τὸ παιδί μας θὰ γνωρίσῃ τὶς ρίζες τοῦ λαοῦ μας μέσα στὸ ἑλληνικὸ βιβλίον.

Παραμῦθια καὶ θρύλοι θᾶναι στὴν ἀρχή,

γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἀργότερα στὴν ποίησι, τὴ λαογραφία, τὴν ἱστορία, τὰ ἀνέκδοτα ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἡρώων, τὸ μυθιστόρημα, τὸ διήγημα, τὸ δοκίμιο, τὴν κριτικὴ. Ὅσο κι' ἂν συνηθίζουμε νὰ μεμψιμοιροῦμε, κι' ὅσο κι' ἂν πολλὰ ἐλαττώματα τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου εἶναι ἀληθινὰ, τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὑπάρχουν ἀξιόλογα καὶ μοναδικὰ στὸ εἶδος τους ἑλληνικὰ βιβλία, πού πρῶτα ἀπ' ὅλα πρέπει ἐμεῖς νὰ νοιώσουμε τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ τὰ κάνουμε ἀνάγνωσμά μας. Εἶναι χρέος ἔθνικὸ τοῦ καθενὸς μας, δὲν εἶναι φιλολογικὴ ἐνασχόλησις, δὲν πρέπει νὰ συσχετίζεται μὲ τὸ ἐπάγγελμα, νὰ ριζώσουμε στὸν τόπο μας καὶ μέσα ἀπ' τὸ καλὸ ἑλληνικὸ βιβλίον.

Ἀφιερώνουν οἱ ξένοι χρόνια ὀλόκληρα σπουδῆς γιὰ νὰ ἐμβυθίσουν καὶ νὰ καταλάβουν μιὰ μικρὴ ἀκτίνα ἀπ' αὐτὸ πού λέγεται ἑλληνικὴ ἀκτινοβολία· πρᾶγμα πού γιὰ τὸν μέσο Ἕλληνα δὲν θάπρεπε νᾶναι παρὰ μιὰ φυσικὴ σπουδὴ στὶς ἐλεύθερες ὥρες.

Νὰ μὴ χρειάζεται ἓνα συγγραφέα — πού δὲν εἶναι πάντα ὁ καλλίτερος — ἢ ἓνα θέμα ἱστορικὸ, ἀρχαιολογικὸ, λογοτεχνικὸ, νὰ τὸ ἀνακαλύψουν πρῶτα οἱ ξένοι καὶ νὰ τὸ ἐκδώσουν, καὶ τότε νὰ σπεύδουμε νὰ τὸ διαβάσουμε καὶ νὰ τοῦ ἀναγνωρίζουμε πρωτεία. Ἡ ἐπειδὴ ὁ τάδε διάσημος ἑλληνιστὴς γράφει γιὰ ἓνα ἑλληνικὸ θέμα κατὰ συνέπειαν οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ νὰ εἶναι οἱ ἄριστες. Χωρὶς ν' ἀμφισβητήσουμε τὴν ἀλήθεια ὅτι εἶναι μεγάλη ἢ προσφορά τῶν ξένων ἑλληνιστῶν γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονὸς, πῶς πράγματα αὐτονόητα γιὰ ἓναν Ἕλληνα μελετητὴ, εἶναι ἀγώνισμα ζωῆς γιὰ ἓνα ξένο. Εἶναι ἡ νοστορπία ἢ ἑλληνικὴ πού εἶναι ξένη, οἱ συνθήκες τοῦ κλίματος, τῆς καθημερινότητος καὶ τόσα ἄλλα πού προβληματίζουν τὴν κατανόησι καὶ ἐρμηνεία.

Μόνον ἔτσι θὰ ριζώσουμε σὰν Ἕλληνες, καὶ δὲν θὰ γινώμαστε ἔρμαιοι στὶς διάφορες ἱστορικὲς παρερμηνείες, πού ξένες προπαγάνδες λανσάρουν κατὰ καιροὺς, μὲ μόνον σκοπὸ ν' ἀφανίσουν τὴν ἑλληνικὴ συνείδησι. Καὶ δὲν χρειάζεται ὁ ἓνας μό-

νον ό καθηγητής, ό ιστορικός πού θ' άπαντήση μ' έπιχειρήματα και θα κατατροπώση, χρειάζεται ό κάθε ένας νά μπορή ν' άντιστέκεται και νά επιτίθεται ντοκουμενταρισμένα.

Και τό βασικό και πρώτο πού πρέπει νάβιαι άγώνισμα σ' όλη μας τή ζωή, είναι ή τελειοποίηση του γλωσσικού μας αισθήματος. Θεωρούμε αυτόνοηότο όταν πρόκειται για μιá ξένη γλώσσα νά την τελειοποιούμε συνεχώς, ν' ασκούμεθα σέ δύσκολες λεπτομέρειες τής γραμματικής και του συντακτικού, νά μαθαίνουμε τους διάφορους ιδιωτισμούς.

"Ας μη κάνουμε τίποτε ιδιαίτερο για τή μητρική μας γλώσσα, άς κάνουμε τουλάχιστον τό ίδιο. Πόσοι από μäs λúουν μιá άπορία πού τους παρουσιάζεται με τήν γραμματική ή τό λεξικό; 'Υπάρχουν ώρισμένα κεφάλαια πού ξέρομε πώς από τά μαθητικά μας χρόνια είχαμε άδυναμία και δέν έχουμε καμιά σιγουριά. 'Ανοίγουμε από καιρού εις καιρόν νά διαβάσουμε μιá σελίδα γραμματικής, πολύ λιγώτερο άπ' ό,τι κάνουμε για τήν ξένη γλώσσα για τήν όποία άπαιτούμε νά μάθουμε κάθε λεπτομέρεια;

Πατριωτισμός δέν είναι μόνο οί ίαχές τής μάχης ή οί πανηγυρικοί λόγοι, είναι πιότερο ή πραγματική αγάπη του 'Ελληνικού ε ί ν α ι.

'Η καλλιέργεια και τελειοποίησης τής γλώσσας δέν είναι θέμα προσωπικής μορφώσεως, είναι ζήτημα ζωής και επιβιώσεως για τό έθνος μας. Πνιγμένοι μέσα στην καθημερινότητα και βιοπάλη ξεχνάμε τό βαθύτερο μήνυμα πού για μäs τους "Ελληνες θγαίνει άπ' τό κρυφό σχολειό.

'Ο καλόγηρος δέν τους δείχνει με ποιό τρόπο θα μάθουν μιá τέχνη για νά ζήσουν, αλλά τό πρώτο και βασικό, τους μαθαίνει με τό όκτωήχι στο χέρι τή γλώσσα του "Εθνους. Μ' αυτή τό ξύπνημα του νου θα γίνει ζωή και δράσι.

'Ο μορφωμένος ενός έθνους πρέπει πρώτα νά συγκροτηθή με τήν καλλιέργεια πού άπερίσπαστα δίνει ή παιδεία του λαού του.

Στά χρόνια τής σκλαβιάς τά φτωχόπαιδα πού ξενητεύονταν και γίνονταν διάση-

μοι έμποροι όχι άπλώς διάβαζαν ό,τι έλληνικό, αλλά αφιέρωναν άπλόχερα άπ' τήν περιουσία τους για νά εκδώσουν και κυκλοφορήσουν τό έλληνικό βιβλίο. Γιατί πίστευαν ότι αυτό είναι ή τροφή του λαού.

Παράδειγμα μες τά τόσα οί άδελφοί Ζωσιμάδαι πού όχι άπλώς άνελάμβαναν τις εκδόσεις έλληνικών βιβλίων αλλά προσέφεραν αυτά δωρεάν για νά τραφή ό πεινασμένος λαός. "Ετσι εξηγείται γιατί στην Τουρκοκρατία δέν έλειψε άπ' τά χέρια των Ραγιάδων τό βιβλίο πού ξύπναγε και φωτιζε, πού στην κυριολεξία ξεσήκωσε τό γένος. Τό μπαρούτι είναι ό έπίλογος στην επανάσταση πού τήν προετοίμασε και τήν πραγμάτωσε τό σχολείο και τό βιβλίο.

Πρέπει νά γίνει και για μäs τροφή τό έλληνικό βιβλίο. Και για τήν τροφή έχουμε πάντα όρεξι και θρίσκουμε πάντοτε καιρό. "Όσο πιό πολύ διαβάζουμε τόσο πιό πολύ τουτο μäs γίνεται ανάγκη.

Και ή άτμόσφαιρα αυτή θα επηρεάση τους νέους ανθρώπους πού ζούν κοντά μας, θα τους έμπνεύση. Θα γεύονται ένα βαθύ θαυμασμό για τή γή μας και τους ανθρώπους της, πού θα τους έμπνέη ένα σωστό αίσθημα άνωτερότητας πού δέν διασαλπίζει δικαιώματα αλλά δημιουργεί ευθύνες.

Νέοι πού τους βοηθούμε νά νοιώσουν αυτή τήν ευθύνη είναι οί μόνοι ίκανοί νά δημιουργήσουν ένα ιστορικό παρόν.

Ριζωμένοι στην παράδοσι και όχι άνερμάτιστοι τότε, θα γίνουν ίκανοί ν' αγαπήσουν αξιολογικά τό ξένο—γλώσσα, σπουδή—και νά ώφεληθοούν θαθεία χωρίς νά πιθηκίζουν. Τότε μόνο οί σπουδές στο έξωτερικό θα είναι όφελος και όχι άφανισμός.

'Η ξένη γλώσσα και σοφία θα θρη τότε γερά θεμέλια για νά στηριχθή, και ή αξιολογική τοποθέτησις θα είναι σίγουρη. Τότε ό "Ελληνας δέν θάχη φόβο ν' άλλοιωθή και ν' άφανιστή όσα χρόνια κι' άν μείνη σέ ξένη χώρα και όσες επιδράσεις κι' άν ύποστή. Στή θέση του πάνω και πέρα άπ' όλα θάβιαι ένας φάρος 'Ελληνικός.

ΖΩΗ ΜΟΥΡΟΥΤΗ — ΓΚΕΝΑΚΟΥ

ΣΤΟΙΒΑΓΜΕΝΑ ΟΝΕΙΡΑ

Στοιβάξαμε τὰ δνειρά μας στὴ μικρὴ κάμαρη τοῦ ἑαυτοῦ μας...

Τὰ στοιβάξαμε μόνοι, καθὼς στοιβάζουμε τὶς μπάλλες τὸ χορτάρι γιὰ τὰ ζωντανά μας τὸ χειμῶνα. Τὰ θάλαμε μὲ τάξη, νὰ χωρέσουν ὅλα. Νὰ μὴν μείνει ἔξω κανένα δνειρο. "Ὅλα, στοιβαγμένα ἐδῶ. 'Εδῶ, νὰ νοιώθουμε θέβαιη τὴν παρουσία τους.

Χιλιάδες δνειρα μέσα σὲ τόσο μικρὴ κάμαρη. Μιὰ κάμαρη μὲ στρογγυλοὺς τοίχους κί' ἕνα φεγγίτη στὴν ὄροφή. Μονάχα ἕνα φεγγίτη, νὰ εἰσχωρεῖ ὁ ἥλιος κατακόρυφα. Κί' ἐμεῖς ἀνάμεσά τους νὰ θεωπεύουμε τοὺς ἄυλους χιτῶνες μὲ τὸ θλέμμα μας!

Γράψαμε ἕναν κύκλο στὸ δάπεδο καὶ καθίσαμε σταυροπόδι. 'Εκεῖ μένουμε σχεδὸν ἀσάλευτοι. Βυθισμένοι στὰ νοῦμερα. Μετρᾶμε, μετρᾶμε ἀσταμάτητα τὰ δνειρα. Μετρᾶμε μέρα καὶ νύχτα, χρόνο καὶ χρόνια. Μετρᾶμε, ὅλο μετρᾶμε...

Πόσα δνειρα, Θεέ μου! Πόσα δνειρα στοιβαγμένα στὴ μικρὴ κάμαρη τοῦ ἑαυτοῦ μας!...

★

"Ἡ κάμαρη μὲ τὰ στοιβαγμένα δνειρα καὶ τοὺς στεγανοὺς τοίχους εἶναι σχεδὸν κυκλική. "Ἐχει μιὰ μόνον ἐξοδο, χωρὶς καγκελόπορτα. Τὸ ὕψος τῆς δὲν μπορέσαμε νὰ τὸ προσδιορίσουμε μὲ ἀκρίβεια ποτέ. Πάντως δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπ' τὸ δικό μας ἀνάστημα. "Ἄλλωστε, αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ γράψαμε τὸν κύκλο στὸ δάπεδο καὶ καθίσαμε σταυροπόδι.

Τὰ δνειρα—τὸ ξέρουμε—δὲν πρέπει νὰ στοιβάζονται σὲ στεγανὸς χώρος. Δὲν εἶναι, νὰ κλείνονται μέσα σὲ μικρὲς κάμαρες. Γιατί χάνεται ἡ πνοὴ ἀπὸ μέσα τους. Διαλύεται ἡ λευκὴ τους ἐσθήτα. Γίνονται τυ-

ραννικὲς ἐπιθυμίες ποὺ μᾶς λογχίζουν ἀσταμάτητα.

Γιὰ νὰ ζήσουν τὰ δνειρα, πρέπει νὰ τρέχουν λεύτερα στὸ διάφανο φῶς τοῦ λαμπεροῦ ἡλίου. Νὰ τρέχουν πρὶν ἀπὸ μᾶς καὶ μεῖς νὰ τ' ἀκολουθοῦμε στὶς κωδωνοκρουσίες τῆς ζωῆς. 'Ὁ λαμπερὸς ἥλιος νὰ λούζει μὲ τὸ φῶς ἐμᾶς καὶ τὰ δνειρα.

"Ὅμως, τὸ πολὺ φῶς μᾶς θαμπώνει. Οἱ κωδωνοκρουσίες μᾶς τρομάζουν. Δὲν ἀντέχουμε τὸ φῶς καὶ τὶς κωδωνοκρουσίες. Δὲν ἀντέχουμε τὸ ἄπειρο τοῦ λεύτερου Οὐρανοῦ. Στὴν κάμαρη τοῦ ἑαυτοῦ μας νοιώθουμε σιγουριά καὶ θεβαιότητα. Γι' αὐτὸ στοιβάξαμε τὰ δνειρα ἐδῶ. Κι αὐτὴ ἡ θεβαιότητα μᾶς κρατάει, σχεδὸν, ἀσάλευτους μέσα στὸν κύκλο, ποὺ χαράξαμε μόνοι μας στὸ δάπεδο.

Κάποτε, ἔρχονται στιγμὲς ποὺ κείνος ὁ μοναδικὸς φεγγίτης στὴν ὄροφή ἔλκυε τὸ θλέμμα μας στὸ φῶς. 'Ἡ λευκὴ αἴσθησι συγκλονίζει τὴν ἐστία τῆς καρδιάς μας. Κάτι ὑπέρλογο ἀναδεύει μέσα μας. Κάτι ἀκαθόριστο καὶ ὁμῶς θέβαιο. Σὲ λίγο μεγαλώνει—μεγαλώνει, παίρνει ὑπόσταση καὶ διαστάσεις. "Ὑστερα ἀρχίζει μιὰ παλινδρομικὴ κίνηση, νὰ ξεφύγει ἀπ' τὸ μικρὸ φεγγίτη. Νὰ φτάσει ὡς τοὺς αἰθέρες, ποὺ καταυγάζει ἀδέσμευτο τὸ φῶς. Τότε, ἡ θέλησή μας ξαναγεννιέται. Νοιώθουμε τὸ εἶναι μας νὰ συγκλονίζεται. Νὰ σπαράζουν ὅλα τὰ στοιβαγμένα δνειρα, σὰν ἀπὸ μεγάλο πυρετό. 'Ἡ κάμαρη μικραίνει ἀθάσταχα. Κι ἐμεῖς θέλουμε νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τούτῃ τῆ φυλακῆ. Θέλουμε νὰ ἀρξάξουμε τὰ δνειρά μας καὶ νὰ τρέξουμε ἔξω στὰ λειβάδια μὲ τὶς μέλισσες καὶ τοὺς μικροὺς κρίνους στὴ γῆς. 'Αναζητᾶμε μὲ τὸ θλέμμα μας τὴν ἐξοδο. "Ὅμως δὲν τολμᾶμε νὰ διαθοῦμε τὸ κατῶφλι.

Πισω από την έξοδο τὰ χέρια τῶν προγόνων μας χτίσανε κι ἄλλη, κι ἄλλη, κι ἄλλη κάμαρη. Κι ἐμεῖς θρεθήκαμε ἀναπάντεχα κλεισμένοι σὲ ἐπάλληλες κἀμαρες. Ἡ δική μας, εἶναι ἡ μικρότερη. Μόλις χωράει ἐμᾶς καὶ τὰ στοιθαγμένα μας ὄνειρα. Μόνο πού ἔχει τὸ μικρὸ φεγγίτη στὴν ὄροφή. Οἱ κἀμαρες τῶν προγόνων μας ἔχουν κι αὐτὲς χαμηλὲς ὄροφές. Ἐφάπτονται μὲ τὴν ὄροφή τῆς δικῆς μας κἀμαρης. Ἔτσι, δὲν εἰσχωρεῖ μέσα τους τὸ φῶς.

Τὸ σκοτάδι κυριαρχεῖ σ' ὄλες τὶς κἀμαρες τῶν προγόνων μας. Ἐνα σκοτάδι πυκνὸ, σχεδὸν ἀδιαπέραστο, πού ξεφανίζει τὴν ὑπαρξὴ καὶ φράζει πεισματικὰ τὴν ἔξοδο.

Κάποτε, ἀποφασίζουμε καὶ περνᾶμε τὸ κατῶφλι τῆς δικῆς μας κἀμαρης. Μπαίνουμε στὴν κἀμαρὴ πού ἔχτισε ὁ πατέρας μας. Περνᾶμε στὴν κἀμαρὴ πού ἔχτισε ὁ παππούς μας. Προχωροῦμε πρὸ πέρα, μόνο λίγα βήματα. Ἐδῶ σταματᾶμε. Δὲν τολμᾶμε νὰ προχωρήσουμε στὸ ἐπόμενο κατῶφλι. Στὰ ἀλλεπάλληλα κατῶφλια ἀπὸ τὶς ἐπάλληλες κἀμαρες. Τὸ ἀδιαπέραστο σκοτάδι μᾶς τρομάζει. Καθὼς χάνεται ἀπ' τὰ μάτια μας τὸ σῶμα μας, νοιώθουμε τὴν ὑπαρξή μας νὰ διαλύεται. Ἐνας ἀλλόκοτος θάνατος σημαδεύει τὴ ζωὴ μας. Κι' ἐμεῖς ἀγαπᾶμε τὴ ζωὴ. Ἀγαπᾶμε τὸν ἑαυτὸ μας. Ἀγαπᾶμε τὰ ὄνειρά μας. Καὶ ξαναγυρίζουμε πίσω στὴ μικρὴ κἀμαρὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ἐδῶ νοιώθουμε ἀσφάλεια. Προτιμᾶμε νὰ ζοῦμε σταυροπόδι στὸ μικρὸ μας κύκλο καὶ νὰ θωπεύουμε τὰ ὄνειρα. Ἡ ζωὴ μας μπορεῖ νὰ εἶναι ὡς τὴ ζωὴ ἐνὸς κατὰδικου σὲ κἀτεργα. Ὅμως νοιώθουμε σιγουριά στὴ μικρὴ τούτη κἀμαρὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Μοιάζουμε στὸν τροχοφόρο, ἐκεῖνον τὸν μικροοργανισμό πού στριφογυρίζει παλαῖα στὴ σταγόνα τοῦ νεροῦ, πιστεύοντας

πὼς ὅλος ὁ κόσμος κλείνεται μέσα σ' αὐτὴ τὴ σταγόνα. Βέβαια, τὰ ὄνειρα, ἔτσι στοιθαγμένα, εἶναι ἄχρηστα στολίδια, ὅπως τὰ πουλιά στὸ κλουβὶ πού δὲν μποροῦν νὰ φτερουγίσουν στὸ δάσος, νὰ ζευγαρώσουν, νὰ κἀμουν καὶ γὰ καὶ ἀπογόνους. Ἀλλὰ ἐμᾶς, μᾶς ἀρέσει νὰ στιφογυρίζουμε ἀδιάκοπα στὴν κυκλικὴ κἀμαρὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας, νὰ θωπεύουμε τὰ στοιθαγμένα ὄνειρα καὶ νὰ κοιτᾶμε τὸ μικρὸ φεγγίτη στὴν ὄροφή.

★

Ὅστόσο, εἶναι ἀλήθεια πὼς ἔχουμε συνηθίσει τὴ ζωὴ στὴ μικρὴ κἀμαρὴ. Ποθοῦμε τὸν ἀπέραντο κάμφο, λαχταροῦμε νὰ τρέξουμε κρατώντας μιὰ φούχτα ἐλπίδα στὰ χέρια μας. Ὅμως φοβόμαστε τὸ σκοτάδι. Μᾶς τρομάζει ὁ θάνατος. Δὲν ἀντέχουμε νὰ νοιώθουμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ ξεφανίζεται στὸ σκοτάδι. Μὰ πρὸ πολὺ δὲν ἀντέχουμε νὰ κλείσουμε τὸν ἥλιο ἐντὸς μας, νὰ σφαλίσουμε τὰ μάτια στὸ σκοτάδι, καὶ νὰ διαθεοῦμε τὰ ἀλλεπάλληλα κατῶφλια.

Μόνο, ὅταν ξανάρθῃ ὁ ἥλιος κατακόρυφα καὶ μπεῖ ἀπὸ τὸ μικρὸ φεγγίτη, τότε, θὰ ἐπιχειρήσουμε καινούργια ἔξοδο. Θὰ φτάσουμε ὡς τὴν κἀμαρὴ τοῦ παποῦ. Μονάχα ὡς ἐκεῖ! Θὰ γυρίσουμε πάλι πίσω στὴ μικρὴ μας κἀμαρὴ. Κάποτε, θ' ἀποφεύγουμε κι αὐτὴν τὴν πορεία. Θὰ κρυθώμαστε σὲ σὲς ἄκρες τοῦ κύκλου νὰ μὴ μᾶς θρίσκει ὁ ἥλιος. Νὰ μὴ μᾶς ἐλκύει τὸ φῶς.

Ὅμως τὸ ξέρομε, πὼς ἂν μείνουμε γιὰ πάντα κλεισμένοι σὲ τούτην τὴν κἀμαρὴ, ἢ ἀπραξία θὰ γενήσῃ ἐντὸς μας τὸν θάνατο. Καὶ ἡ ἀκίνησις θὰ πεθάνει τὰ ὄνειρα. Πρέπει νὰ ἐπιχειρήσουμε τὴν ἔξοδο. Πρέπει νὰ νικήσουμε τὸ σκοτάδι. Νὰ κατανικήσουμε τὸ φόβο. Εἶναι κρίμα νὰ πεθάνουν ἀπὸ ἀσφυξία τόσα στοιθαγμένα ὄνειρα.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Τὸ σημειωματάριο

ἔνθε

συνανθρώπου

Ποῖοι ὅμως εἶναι οἱ κίνδυνοι τοῦ τουρισμοῦ; Θὰ μπορούσαμε νὰ τοὺς περιλάβουμε σὲ μιὰ μόνο λέξι: συγκροητισμός. Ὁ τουρισμός εἶναι μιὰ διαλογικὴ εὐκαιρία, θὰ λέγαμε, μιὰ πνευματικὴ ἐπιμειξία τῶν λαῶν.

Ὁ ξένος πὸν ἔρχεται δὲν μιλάει μόνο μιὰ ἄλλη γλῶσσα, δὲν φέρει μόνο μαζί του μιὰ ἄλλη ἀτομικότητα, ἀλλὰ κυρίως μιὰ ἄλλη ἀγωγὴ, ἕνα ἄλλο πῶς σιέω, ἕνα ἄλλο τρόπο ζωῆς.

Ἔτσι, ὑπάρχουν περιοχὲς στὴ μαριτυρικὴ αὐτὴ γῆ, πού, στὴν καλοκαιριότητά τους ὄφι, εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃς κάτι τὸ ἐλληνικὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τοπίο, τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα. Ὑπάρχουν νησιά μας πὸν ἔχουν κυριολεκτικὰ κατακτηθῆ ἀπὸ τοὺς νέους αὐτοὺς στανσοφόρους τοῦ τουρισμοῦ. Νέοι ξεχασθάλωμένοι ἠθικά, μεγασιάνες τοῦ πλοῦτου σκανδαλώδεις, ἀμφιβόλου ἠθικῆς ποιότητος καλλιτέχνες ἀπλώνουν στὴ ράχη τῆς φτωχειᾶς μας γῆς τὰ κορμιά τους καὶ μολύνουν τὸν παιδαγωγικὸ μας ἀγέρα μὲ τὴ στάσι τους. Τοὺς βλέπουν οἱ νέοι μὲ μιὰ κάποια ξενολατρεία — πὸν μᾶς διακρίνει — καὶ μαϊμονδίζουν. Δημιουργοῦμε ἔτσι ὅλοι μιὰ ἀσχημη ἐντύπωση γιὰ τοὺς ξένους. Ξεχνοῦμε πὸς, εἰδικῶς μεταξὺ τῶν τουριστῶν πὸν ἔρχονται στὴν Ἑλλάδα, ὑπάρχει ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ξένων πὸν ἔρχονται σὰν προσκυνητὲς σὲ ἱερὸ χῶρο...

Δὲν θὰ μιλούσαμε μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ἂν ξέραμε πὸς ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἶναι ἔτοιμος γιὰ τὴν συνάντησι αὐτὴ μὲ τὸν ΑΛΛΟΝ. Ἄν ἡ μόρφωσις του ἦταν τέτοια, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ζῇ ἀνθρώπινα καὶ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ κρίνῃ τοὺς ἄλλους. Τὰ παιδιά μας ὅμως στὰ σχολεῖα ποτὲ δὲν ἐκαλλιέργησαν τὴν κρίσι τους. Ἀκόμα ἂς μὴ ξεχνᾶμε πὸς ὁ λαὸς αὐτὸς ἔχει ἕνα 17% ἀναλφάβητων...

Ἴσως κριθῆ οὐτοπιστικὸ τὸ σημείωμα αὐτό, διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ ἕνα ρεῦμα καὶ ὁ τουρισμὸς ἀποτελεῖ ρεῦμα. Ὅμως ἐμεῖς δὲν θέλουμε νὰ σταματήσῃ ἀπλῶς, νὰ προσεχθῆ ἡ μορφωτικὴ του πλεονα, ἂν θέλουμε νὰ μὴ πουληθῆ ἡ Ἑλλάδα γιὰ ἕνα πιᾶτο φακῆς ἔστω καὶ ἀσημένιο. Ἴσως μερικοὶ φοβηθοῦν μιὰ πολιτιστικὴ καθυστέρησι τῆς πατρίδος μας καὶ καταδικάσων ἔτσι τὴν θέσι πὸν παίρνομε στὸ θέμα τοῦ τουρισμοῦ. Ἀστυχῶς ἡ σιενότης τοῦ χῶρου καὶ οἱ διακοπὲς δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν περισσότερες ἐξηγήσεις. Πάντως πιστεύομε πὸς ἂν βρῖσκαμε τὸν ἀληθινὸ Ἑλληνοορθόδοξο ἐναντὶ μας καὶ τὸν προστατεύαμε γιὰ κάμποσα χρόνια ἀπὸ ξένες διαβρωτικὲς ἐπιδράσεις, δὲν θὰ προσφέραμε μόνο ὑπηρεσία στὸν τόπο μας, ἀλλὰ καὶ στὸ σύνολο τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Τοῦτο διότι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔφερε τέτοιες ἀναστατώσεις, ὥστε ἡ ὑπαρξις ἐνὸς λαοῦ σαθερὰ προσανατολισμένον καὶ μὲ συνείδησι τῶν πεπωμένων του, νὰ ἀποτελῆ παρηγορία γιὰ τὸν μεταβαλλόμενον αὐτὸ κόσμον. Ὁ καθηγητὴς Fourastie, ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους πὸν μὲ τὰ δεδομένα τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πρόβλεψι τοῦ μέλλοντος, γράφει στὸ τελευταῖο του βιβλίον, «Οἱ 40.000 ὥρες» σελ. 234: «Θὰ ἔδιδαν μεγάλες πιθανότητες ἐπιτυχίας στὶς ἀνθρώπινες ἐκείνες ὁμάδες πὸν θὰ ἔχων τὴν τύχη καὶ τὴν σῆναι νὰ σταθοῦν μακρὰ ἀπὸ τὴ σύγχρονη καντερὴ ἀταξία, νὰ διαφυλάξων μερικοὺς ἀκόμη αἰῶνες τὴν παραδοσιακὴ τους ζωή...».

Δ. Ναθαναήλ

κῶν εἶτε σέ μιά δύσκολη ἐθνική στιγμή;
Καί φυσικά δὲν εἶναι εὐκόλο κανεῖς νὰ τὰ θαυματολογήσῃ ὅλα αὐτὰ μὲ ἀκρίβεια, ὅμως ἡ ἱστορία καὶ ἡ πείρα μᾶς ἔχουν διδάξει ὅτι ὅταν σέ μιά ψυχὴ ἐκλείψῃ ἡ ἀτονίση ἢ πίστις, τότε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο καμμιά δύναμις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸν ἐμπνεύσῃ τὸ χρέος του καὶ τὸ καθήκον στὴν πορεία τῆς ζωῆς του. Γι' αὐτὸ μὲ τοῦτο τὸ γράμμα διαβιβάζω τὴν βαθειὰ παράκλησι τῶν κατοίκων τοῦ ἀκριτικοῦ χωριοῦ καὶ τῶν ἐκδρομέων: Τὰ χωριά μας ζητοῦν ἱερεῖς πρὶν ἀκόμη εἶναι ἀργά. Ζητοῦν ἱερεῖς.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενεῖαν
Μετὰ πάσης τιμῆς

ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΚΟΛΙΟΣ
Θεσσαλονίκη

★

ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Πολλὰ βιώματα καὶ ποικίλες ἐμπειρίες φέρνει μαζί του ὁποῖος ἐπιστρέφει ἀπὸ μιά περιοδεία στὴν ἡρωϊκὴ μας Κύπρο. Μένω ὅμως μόνο στὸν τομέα τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων. Παρ' ὅλο τὸ ὀλιστικὸ πνεῦμα, ποῦ καὶ ἐκεῖ μπολιάζει τὴ νέα γενεά, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀφανὴς φάλαγγ κλη-

ρικῶν, κατηχητῶν, δασκάλων καὶ καθηγητῶν, ποῦ μοχθεῖ γιὰ τὴν ἀνύψωσι τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων τῆς Κύπρου μας. Τόσο μέσα στὰ Σχολεῖα, ὅσο καὶ σὲ εἰδικὲς ἐξωσχολικὲς προσπάθειες νοιώθει κανεῖς τὸν πόνο πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν νὰ μεταδώσουν στοὺς ἐφήβους τὸν ἡρωϊκὸ παλμό, ποῦ δημιούργησε τὸ θαῦμα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Σὲ Γυμνάσια καὶ σὲ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Μητροπόλεως Κυρηνείας ποῦ βρέθηκα, ἐνοιῶσα ρίγη συγκινήσεως ὅταν ἀκουσα Γυνασιάρχας, Καθηγητὰς καὶ μαθητὰς ἀκόμα νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα, τοὺς ἡρώας καὶ μάρτυράς του — νέοι ἦταν καὶ αὐτοὶ καὶ ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν προσπάθεια τοῦ νησιοῦ — καὶ νὰ δίνουν ὑποσχέσεις ὅτι θὰ συνεχίσουν τὸν δρόμο ποῦ τοὺς χάραξαν, τὸν δρόμο τῆς πνευματικῆς τῆς ἐξυψώσεώς της καὶ τῆς Ἐνώσεώς της μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἰδιαιτέρως ὅμως θέλω νὰ σημειώσω κάτι ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ συνάντησα. Στὸ Γυμνάσιο Λευκονοικοῦ ἔχει ἀθλοθετηθῆ βραβεῖο «Καινῆς Διαθήκης». Τὸ βραβεῖο ἀπονέμεται ὕστερα ἀπὸ διαγωνισμὸ ποῦ γίνεται μεταξὺ τῶν τελειοφοίτων ἐπ' αὐτὸ σὲ θέμα παρμένο ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Εἶναι ἕνας ὡραῖος τρόπος νὰ κεντρισθῇ ἡ ἀγάπη τῶν ἐφήβων στὸ Αἰώνιο Βιβλίον.

Μετὰ τιμῆς

Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΧΟΡΩΔΙΑ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Και πάλι η συναυλία της «Χορωδίας των Χριστιανικών Μαθητικών Ομάδων», εις τὸ «Παλλάς» τῶν Ἀθηνῶν, ἀπετέλεσε τὸ μέτρον τῶν προσπαθειῶν, αἱ ὁποῖα καταβάλλονται εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν γιὰ τὴν ὀρθὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν τῶν παιδιῶν.

Δὲν πρόκειται νὰ κάνουμε κριτικὴ τῆς συναυλίας. Ἀντιθέτως πρέπει νὰ συγχαροῦμε τοὺς ἐμπυχωτάς καὶ ὑποστηρικτάς τῆς κινήσεως αὐτῆς. Δὲν ἔχει σημασία αὐτὴ τῆ στιγμή πῶς ἐκτελοῦν τὴν μουσικὴν τοὺς τὰ εὐγενικά αὐτὰ παιδιά. Σημασία ἔχει, ὅτι ἀντὶ τὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ Γιέ-Γιέ καὶ τὰ Μπουζούκια, τραγουδοῦν πολυφωνικὴ μουσικὴ τοῦ 16-17 αἰῶνος. Ἔτσι φυσικὰ διαπλάσσεται ἡ ψυχολογία τῶν παιδιῶν, ἔτσι ἀναπτύσσεται τὸ αἰσθητήριόν τους, ἔτσι μόνο μποροῦν νὰ ζήσουν τοὺς ὡραίους κόσμους τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἰσορροπίας, οἱ ὅποιοι τελικῶς διαμορφώσουν τὰ σημερινὰ παιδιά σὲ ἐκλεκτικούς πολίτες καὶ κυνηγούς τοῦ ὡραίου καὶ τοῦ καλαισθητικοῦ.

Νὰ κάτι ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὅλα τὰ σχολεῖα σὲ ὀλόκληρην τὴν ἐπικράτεια, εὐθύνη τῶν διευθυντῶν τῶν Σχολείων καὶ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν τῆς Μουσικῆς.

Εὐτυχῶς, λοιπὸν, ποὺ μερικὲς ἀνυπολόγιστου παιδαγωγικῆς ἀξίας ἰδιωτικὲς πρωτοβουλίες, ὅπως τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων τῆς Θεσσαλονικῆς, προσπαθοῦν θαρραλέα καὶ πεισματικὰ νὰ καλύψουν ἔστω καὶ ἓνα κομματάκι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ χάους τῆς δύσμοιρης Ἑλλάδος.

ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΠΝΕΥΣΤΩΝ ΑΙΝΙΑΝ

Μὲ συγκίνηση παρηκολούθησα τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὡραίων ἀγώνων τοὺς ὁποῖους διεξάγει ὁ εὐσυνείδητος αὐτὸς μουσικός, ὁ ὁποῖος συνεχῶς καταδιωκόμενος, ἐμπαιζόμενος καὶ ταλαιπωρούμενος, κατορθώνει νὰ συντηρῇ καὶ νὰ διατηρῇ ἐν ζωῇ τὸ μοναδικὸν Μουσικὸν Κολλέγιον στὴν Ἑλλάδα. Ἐκπαίδευσε μὲ ὑπομονὴν ἐπὶ σειράν ἐτῶν 20 ταλαντοῦχα ἀγόρια καὶ κορίτσια κάτω τῶν 20 ἐτῶν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἐπαγγελματικὴ ὀρχήστρα πνευστῶν μὲ τοὺς νέους αὐτούς, οἱ ὅποιοι φυσικὰ ἔχουν ἐξελιχθῆ σὲ ἀρίστους μουσικούς, μὲ ξεχωριστὴν κατάρτιση καὶ εὐαισθησία. Ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ μουσικὴ πειθαρχία τῆς ὀρχήστρας, ὁ συνετὸς τόνος τῆς, ἡ ἀκρίβεια καὶ ρυθμικότητα, ὁ ὡραῖ-

ος ἦχος τῶν ὀργάνων τους. Παίζουν χωρὶς κείμενο, πρᾶγμα ποῦ ἀποδεικνύει τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἔντασιν τῆς δουλειᾶς τους. Ἀκόμη, τραγουδοῦν πολυφωνικὰ χορωδιακὰ τραγούδια, μὲ τὶς κοινές, τὶς κοινότατες φωνές τους, ἀλλὰ μὲ ὅλως ξεχωριστὴ μουσικότητα καὶ καλαισθησία.

Ὁ Ἀλέκος Αἰνιάν εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους ἰδεολόγους μουσικούς, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ ἀγωνίζονται ἀλύγιστοι καὶ πεισματικὰ γιὰ ὅλα ὅσα πιστεύουν στὴν τέχνη τους.

ΡΕΣΙΤΑΛ Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Ἄν γιὰ τὸν Σολίστ, τὸ Ρεσιτάλ εἶναι ἡ μεγάλη ὥρα, ἡ ὁποία τοῦ παρέχεται γιὰ νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τρόπον σαφῆ τὶς τεχνικὲς καὶ ἐκφραστικὲς του ἰκανότητες, ἄλλο τόσο γιὰ τοὺς ἀληθινούς φίλους τῆς μουσικῆς, ἡ ὥρα αὐτὴ εἶναι ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ γνωρίσουν πλατεία, νὰ σταθμίσουν καὶ νὰ ἀξιολογήσουν, τὸ πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν ἐπίπεδον τοῦ καλλιτέχνη, τὶς τεχνικὲς του κατακτήσεις, τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας του, καὶ γενικά τὰ καλλιτεχνικά του ἐπιτεύγματα. Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἐνδιαφέρουν νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὴ σκέψιν καὶ τὴν μέθοδον ἐργασίας τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ ἕνας πραγματικὸς σολίστ γιὰ τὸ «στήσιμο» ἐνὸς ἔργου, ὅταν βεβαίως ἡ ἐργασία φέρῃ τὰ γνωρίσματα τοῦ μόχθου τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις γιὰ ὁποιαδήποτε καλλιτεχνικὴ κατάρτιση. Καὶ ἀλλοίμονο, εἶναι τόσο λίγα τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ Ρεσιτάλ εἰς τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ ἔχουμε αὐτὴ τὴν αἴσθησιν τοῦ μόχθου τῆς δημιουργίας.

Ὁ Τ. Ἀποστολίδης, ἀνήκει στὴν κατηγορίαν ἐκείνην τῶν ἐκτελεστῶν, τῶν σολίστ, ποῦ τὸ μουσικὸν ἔργο δὲν τὸν ἀπασχολεῖ μόνον τεχνικῶς καὶ μουσικῶς. Πέραν αὐτῶν, τὸν ἐνδιαφέρουν ἀπολύτως οἱ πνευματικὲς προεκτάσεις, τὸ πνευματικὸν μέρος τοῦ ἔργου—ἴσως διότι διαθέτει καὶ τὶς πνευματικὲς προϋποθέσεις—γεγονὸς τὸ ὁποῖον τὸν ἐξυπηρετεῖ εἰς τὸ νὰ δῆ καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἔργον βαθύτερα, πλατύτερα, πνευματικώτερα.

Τὸ τελευταῖον τοῦ Ρεσιτάλ στὸ Χίλτον ἦταν μιὰ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μιὰ χαρὰ μὲ τὴν διαπίστωσιν τῆς συνεχούς ἀνάδου τοῦ κορυφαίου Ἑλληνος βιολιστοῦ. Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ προγράμματος ἀπεδόθησαν μὲ τὸ ξεχωριστὸ ἐκείνου αἰσθητήριον τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχει, ἐκτὸς τῆς «Σχολῆς» καὶ στὸ προσωπικὸ ὑ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΥ Α. ΑΣΠΙΩΤΗ: «Από την Ψυχολογία των ανθρώπινων σχέσεων. Άρχαι και εφαρμογαι, κατά την μαθητική ηλικία». Συνεργασία Κ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ. Αθήναι 1967.

Ο κ. Άσπιώτης, με την βοήθεια της Κας Καλογήρου, μās έδωσε ένα νέο αξιόλογο βιβλίο που αναφέρεται σ' ένα ούσιώδες, κείριο και δύσκολο σύγχρονο πρόβλημα, τις ανθρώπινες σχέσεις.

Στις σύγχρονες κοινωνίες ο άνθρωπος βλέπει τον συνάνθρωπο με έχθρότητα ή αδιαφορία. Πολύ σπάνια ή υπομονή, ή ανοχή, ή αγάπη, ο σεβασμός, ή τέχνη της καλής συμπεριφοράς υπολογίζονται ως ά-

ξίες των ανθρώπινων σχέσεων.

Ο κ. Άσπιώτης με την ψυχολογική πείρα που τον διακρίνει εισδύει στην παιδική ψυχολογία, ανατέμνει τον ψυχικόν οργανισμό, δείχνει τα μειονεκτήματα, έπισημαίνει τις δυσκολίες, υποδεικνύει τους όρθους τρόπους και κανόνες της κοινωνικής άγωγής.

Η γνώσις των ψυχικών φάσεων της παιδικής ηλικίας, ή μελέτη του συναισθήματος, ή σπουδή των έλατηρίων και κινήτρων της παιδικής ψυχής δέν ικανοποιούν άπλως την γνωστική μας περιέργεια, αλλά καλύπτουν μια μεγάλη παιδευτική ανάγκη. Από την γνώσι της παιδικής ψυχής θα

φος κάθε συνθέτη, στοιχείον τὸ ὁποῖον προσδίδει μίαν ιδιαίτερη χάρη και μίαν αὐθεντικότητα στοῦ ἐκτελούμενου ἔργου.

Οἱ ἤχητικὲς διακυμάνσεις ἦσαν σταθερὰ ὑπολογισμένες, χωρίς ὑπερβολές, παροξυσμοὺς και ἤχητικὲς θαναυσότητες. Ἡ ἤχητική ὁμοιογένεια και ὁ πλοῦσιος ἦχος τοῦ βιολιστοῦ ἔδωσαν στὰ ἔργα μίαν ιδιαίτερη λάμψη και ζωτικότητα.

Ἡ πιανίστα κ. Φρ. Δεγαίτα συνῶδευσε τὸν κ. Ἀποστολίδη με τὴν μουσική σύμπνοια και τὴν ὁμοφυχία τὴν ὁποία ἀπαιτεῖ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μουσικῆς δωματίου.

ΕΘΝΙΚΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Ἡ τακτική τῶν ἐκάστοτε διοικήσεων τῆς Ε. Λ. Σ., τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ τοῦ κοινοῦ, με τὸ ἀνέβασμα μεγάλων ἀξιώσεων ἔργων, ἀλλά με ξένα «δεκανίκια», δηλ. με ξένους πρωταγωνιστὰς, και ἀσύμφορους εἶναι οἰκονομικῶς, ἀλλά και τίποτε δέν προσθέτει στὶς προσπάθειες τῆς καλλιτεχνικῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἰδρύματος.

Διότι, ὅταν κατασπαταλοῦνται ἑκατοντάδες χιλιάδων δρχ. σὲ σκηνικά, κουστούμια, ἀμοιβὲς ξένων καλλιτεχνῶν γιὰ τὸ ἀνέβασμα ἑνὸς ἔργου τὸ ὁποῖον θὰ παιχθῇ μόνον 4-6 φορές χωρίς νὰ ὑπάρχη τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ξανσπαιχθῇ με "Ἑλληνας Καλλιτέχνους—δηλ. νὰ συμπεριληφθῇ στοῦ ρεπερτόριου τοῦ Θεάτρου και νὰ παίζεται τακτικὰ ὅπως ἀξίζει στὰ μεγάλα και σημαντικὰ ἔργα, τότε ποῦ τὸ ὄφελος; Τί κάνουμε; Τί προσπαθοῦμε; Βέβαια, ἡ ἀπάντηση εἶναι γνωστή: "Οτι δέν ὑπάρχουν κατάλληλοι Ἑλληνες τραγουδιστὰι. Και τί ἔκαναν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τόσες 10ετίες

οἱ διάφορες διοικήσεις γιὰ νὰ προετοιμάσουν νέους καλλιτέχνες; Τίποτε. Ἀντιθέτως κάθε χρόνο φεύγουν ἀξιώτατοι νέοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ σταδιοδρομήσουν στοῦ ἔξωτερικοῦ.

Εἶναι μία ἀπαράδεκτη τακτική εὐκολοῦ ἐντυπωσιασμοῦ, ἡ ὁποία και οἰκονομικῶς καταστρέφει τὸ ἴδρυμα, ἀλλά και καλλιτεχνικῶς τὸ ταλαιπωρεῖ και τὸ ξεστρατίζει. Και ὑπεθυμίζω μερικὰ ἔργα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς μελοδραματικῆς τέχνης, τὰ ὁποία ἐπαίχθησαν μερικὲς φορές και ἔκτοτε ἐχάθησαν, ὅπως, Κοθανσίνα, Μόρις Γκουντουνώφ, Λόεγκριν, Ἰπτάμενος Ὀλλανδός κ.λ.π.

Ἀλλά δέν εἶναι μόνον αὐτὸ. Τακτικώτατα, ἐπειδὴ χρειάζεται νὰ παρουσιασθοῦν και μερικὰ ἔργα, ιδιαίτερων ἀξιώσεων γιὰ νὰ προκληθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, τὰ ἔργα αὐτὰ ἀνεβάζονται θιαστικά, ἢ με καλλιτέχνες οἱ ὁποῖοι δέν εἶναι οἱ ἐνδεδειγμένοι γιὰ τοὺς ρόλους αὐτοὺς, με ἀποτελέσματα οἱ παραστάσεις, παρ' ὅλα τὰ ἔξοδα και τοὺς κόπους, νὰ εἶναι ὑποτονικές, καχεκτικές, ὀδυνηρὰ σημεῖα τῆς μεγάλης παρεξηγήσεως περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἑθνικῆς Λυρικῆς Σικηνῆς τῆς Ἑλλάδος. Και ἰδοὺ τὸ ἐφετεινὸ παράδειγμα τοῦ «Μεφιστόφελε»...

Δέν ἔφρει κανεὶς στὶς περιπτώσεις αὐτές, τί νὰ κριτικάρῃ, τοὺς καλλιτέχνες οἱ ὁποῖοι ὑποχρεωτικῶς ἄγονται νὰ παίξουν και νὰ τραγουδήσουν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἢ τὶς διοικήσεις, οἱ ὁποῖες φέρουν ὀλόκληρον τὴν εὐθύνη τῆς κακοδαιμονίας τοῦ ἰδρύματος.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

όδηγηθούμε στην επιλογή των προσφόρων παιδαγωγικών μέσων για καθοδήγηση και βελτίωση του χαρακτήρος του παιδιού.

Όμως εις τὸ βιβλίον τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδικῆς προσωπικότητος ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τὴν ἀτομική, ἀλλὰ τὴν κοινωνική. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐνδιαφερόμεθα γιὰ τὸ παιδί μας, γιὰ τὴν μόρφωσί του, γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἱκανότητων του. Χρειαζεται ἔγκαιρα νὰ συνδέσωμε τὸ ἐγὼ του πρὸς τὸ σύ.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει μόνος. Οἱ ἄλλοι δὲν ἐκλήθησαν γιὰ νὰ μᾶς ὑπηρετοῦν ἢ γιὰ νὰ τοὺς καταπατοῦμε τὰ δικαιώματά. Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἀποτελοῦν ἕνα ἀθροιστικὸ σύνολο, ἀλλὰ μιὰ κοινωνική πραγματικότητα καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς κοινωνικότητος συντελεῖται μὲ τὸν διάλογο.

Τοῦτο δὲν σημαίνει ἐπικοινωνία λόγων, ἀλλ' ἐπικοινωνία καρδιῶν, σημάδευσι κοινῶν στόχων, ἀφοσίωσι τοῦ πνεύματος γιὰ ἔργα ἀγάπης, ἐνθουσιασμὸν γιὰ δημιουργήματα ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ζωῆς καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν.

Ὅσοι ἀπασχολοῦνται σοβαρὰ μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς ἔχουν μιὰ νέα εὐκαιρία ἐνὸς εὐληπτοῦ καὶ σοφοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖο ἀναλύει τὴν προβληματικὴ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ χαράσσει τὶς κατεχθύνσεις τῆς ὀρθῆς πορείας.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΟΔΙΟΣ

★

ΝΙΚ. Δ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: «"Αλμπερτ Σβάίτσερ». Ἀθῆναι 1967.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν εἶπῃ τις, ὅτι τὸ ὄνομα Σβάίτσερ συγκινεῖ ὅλον τὸν κόσμον. Ἰδιαιτέρως συγκινεῖ θαυτάτα τοὺς «Μαύρους ἀδελφούς του» τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς.

Ἄν καὶ ἔχουν περάσει ἀρκετοὶ μῆνες ἀπὸ τοῦ θανάτου του (Σεπτέμβριος 1965), συχνάκις γράφονται καὶ λέγονται πολλὰ περὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σῆσῃ τὸ ὄνομα Σβάίτσερ, διότι τὸ ἔργο τὸ ὁποῖον ἀφήσεν εἶναι λίαν σημαντικόν.

Τὸ ἔργον τοῦτο μᾶς ὑπενθυμίζει ἐν συντομίᾳ εἰς τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Ν. Δ. Σπυροπούλου. Καθυστέρησε κάπως ἡ ἔκδοσις του, διότι ὁ φιλότιμος συγγραφεὺς ἐπὶ μῆνας συνεκέντρωνε ὑλικὸν ἀπὸ πολλὰς πηγὰς καὶ ἰδίᾳ ξενογλώσσους.

Χάρις εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ συγγραφέως δυνάμεθα νὰ πληροφορηθῶμεν τὰ οὐσιαστικώτερα στοιχεῖα τῆς ὅλης δράσεώς του μεγάλου «ἀνθρωπιστοῦ».

Ἡ μελέτῃ ὑποδιαίρεται εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια:

α) Ὁ Σβάίτσερ καὶ ἡ ἐποχὴ μας.

284

β) Ἡ ζωὴ του.

γ) Ἡ ἀντίθετῃ ἀποψις

δ) Ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ Λαμπαρενὲ καὶ

ε) Βιβλιογραφία.

Εἰς τὰ κεφάλαια ταῦτα ἀναπτύσσονται διὰ θραχέων τὸ ἔργον του (ιατρικόν, φιλοσοφικόν, θεολογικόν, ἱεραποστολικόν, φιλανθρωπικόν, ἐκπολιτιστικόν). Ἰδιαιτέρως μανθάνομεν διὰ τὰς ἐγκαταστάσεις (νοσοκομεῖα, λεπροκομεῖα κ.λ.π.) εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λαμπαρενὲ.

Ἄριστα ἔπραξεν ὁ συγγραφεὺς καὶ παρθέτει εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, ἐντὸς εἰδικοῦ πλαισίου, τὰ πολυτιμώτερα ἀποσπάσματα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ.

Τὸ βιβλίον καθιστοῦν ζωντανὸν καὶ εὐχάριστον αἰ ὠραῖαι καὶ ἐπιτυχεῖς φωτογραφίαι ἀπὸ τὴν λαμπρὰν δραστηριότητά του, ἰδίως μεταξὺ τῶν ἀσθενῶν καὶ δεινοπαθούντων μαύρων.

Τέλος εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ἀναφέρονται αἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφείσαι μελέται καὶ βιβλία καθὼς καὶ αἱ κυκλοφορήσασαι πραγματεῖαι καὶ βιβλία, κυρίως ξένων συγγραφέων, περὶ τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ Σβάιτσερ.

Νομίζομεν, ὅτι ἀξίζει νὰ μελετηθῇ ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἀπ' ὄλους μας. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ν. Δ. Σπυροπούλου μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἔκδοσιν ἐπὶ ἀρίστου χάρτου θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ καταλάβωμεν καὶ νὰ διδαχθῶμεν ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ ἐξαιρετὸν χριστιανικὸν καὶ ἀνθρωπιστικὸν ἔργον τοῦ ἀνδρός τούτου.

Β. Θ. Α.

★ ★ ★

ΔΙΟΝ. ΜΠΟΤΣΕΑ, ἱατροῦ: «Πῶς νὰ νικήσῃς τὸν καρκίνον». Ἀθῆναι 1967.

Τὸ βιβλιαράκι τοῦ χειρουργοῦ κ. Διονυσίου Μποτσεά, «Πῶς νὰ νικήσῃς τὸν καρκίνον», εἶναι ἕνας χρήσιμος ὁδηγὸς γιὰ ὅλους μας.

Ἡ προσπάθεια τῆς ἱατρικῆς δὲν ἀποβλέπει μόνον στὴν θεραπεία τοῦ καρκινοπαθοῦς. Ἐνδιαφέρεται πολὺ περισσότερον νὰ προλαμβάνῃ τὴν νόσον. Διὰ τὴν πρόληψιν ὅμως τῆς νόσου δὲν ἀρκοῦν αἱ ἱατρικαὶ φροντίδες. Καθένας μας ἀπελτεῖται ἀπὸ τὸν καρκίνον καὶ πρέπει νὰ μάθῃ πῶς θὰ ἀμυνθῇ. Ὁ φόβος καὶ ἡ μοιρολατρικὴ ἀντιμετώπισις δὲν ἀποτελοῦν τὴν καλύτερην ἀμυνὰ ἐναντίον τῆς ἀρρώστιας.

Δὲν χρειάζονται εἰδικῆς ἱατρικῆς γνώσεως γι' αὐτό. Μερικῆς ἀπλῆς συμβουλῆς καὶ μιὰ ἐπιμέλειαν σὲ ὀρισμένους συνήθειαι μποροῦν νὰ συμβάλουν θετικὰ σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Μὲ τὸ εὐχρηστο, σὲ ἀπλῆ γλῶσσα καὶ μὲ σχήματα καὶ σαφεῖς ὁδηγίαις γραμμένο βιβλιαράκι τοῦ κ. Μποτσεά, ἔχουμε τὴν

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ.—ΑΥΓ.—ΣΕΠΤ. 1967

δυνατότητα να αποδοῦμε συνειδητοὶ παράγοντες τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς οἰκογενειακῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀκόμη ὑγείας.

Ἡ παγκόσμια προσπάθεια ἐναντίον τοῦ καρκίνου ἔχει ἀνάγκη τῆς συμβολῆς ὅλων μας καὶ κανεὶς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τὴν ἀρνηθῆ.

Α. Π.

★

Ὁ Γυμνασιάρχης κ. ΒΑΣ. Θ. ΑΛΕΞΟ-ΠΟΥΛΟΣ στὴ μελέτη του «Πρωτοπόροι τοῦ Σχολείου Ἐργασίας» (Ἀθήναι 1967) μᾶς παρουσιάζει δυὸ ἐξέχουσες παιδαγωγικὲς καὶ φιλοσοφικὲς φυσιογνωμίες: τὸν Γ. Κερσενατάινερ καὶ τὸν Οὐ Γκάουντιχ. Οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀκούραστοι ἐργάτες τοῦ πνεύματος θεμελίωσαν ἀρχές πού μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν τὰ θεμέλια μιᾶς σωστῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. «Ὁ Γ. Κερσενατάινερ, σημειώνει ὁ κ. Α., τὸ ἔργον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ θεωρεῖ λειτούργημα καὶ ἀποστολὴν μεγίστης σημασίας διὰ τὰ ἄτομα καὶ διὰ τὰ ἔθνη». Ἐνῶ ὁ Οὐ Γκάουντιχ στηρίζει τὶς ἀρχές του σὲ δύο βασικὲς ἐπιδιώξεις: «α) Μέρμιναν πρὸς ἐξασφάλισιν ἐνιαίου ἐθνικοῦ πνεύματος, μὲ κύριον μέσον πρὸς τοῦτο τὸ σχολεῖον καὶ ἰδιαιτέρως τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ β) Ἐπιδιώξις διαπλάσεως τῶν μαθητῶν εἰς προσωπικότητας».

Ὁ κ. Ἀλεξόπουλος προσθέτει ἀξιόλογη βιβλιογραφία καὶ ἀναλύει τὶς ἀρχές τῶν δύο μεγάλων παιδαγωγῶν μὲ μεθοδικότητα καὶ σαφήνεια. Ἡ μελέτη του, ἀναμφιβόλως, προσθεῖ τὸ μεγάλο θέμα τοῦ σχολεῖου ἐργασίας.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

(*Μὲ ἀφορμὴ τῆ συλλογῆς «Ἐν Γῆ Ἀβάτω»*)

Τὸ ἄρμονικὸ συνταίριασμα τοῦ λυρισμοῦ μὲ τὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ καὶ τὴ μεταφυσικὴ θεβαιότητα, σπάνια τὸ συναντᾶμε στὴ σύγχρονη ποίηση. Οἱ ποιητές μας ἢ θὰ μιλᾶνε γιὰ τὸ ἄγχος καὶ τὸν πεσιμισμὸ, μέσα σὲ μιὰ πνιγρὴ ποιετικὴ ἀτμόσφαιρα, ἢ θὰ ἐκφράζονται χωρὶς μεταφυσικὴ ἐλπίδα, μπερδεύοντας πάντα θεληματικὰ τὰ διανοηματὰ τους, ἔτσι πού νὰ χρειάζεται κανεὶς πιλότο νὰ παρακολουθῆει τὶς σκέψεις τους. Κι' αὐτὸ, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσουν.

Ἡ σύγχρονη ποίηση πάσχει ἀπὸ ἔλλειψη ἰδανικῶν καὶ πνευματικῶν προσανατολισμοῦ. Οἱ «ἐπικλησεις» τῆς γιὰ εἰρήνη καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη δὲν εἶναι παρά ξεφωνητὰ, πού ὑπηρετοῦν κάποια σκοπιμότητα.

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ.—ΑΥΓ.—ΣΕΠΤ. 1967

Ἡ ποίηση πού ὑπηρετεῖ σκοπιμότητες παύει νὰ εἶναι ἀληθινὴ τέχνη, ἀφοῦ ἔχει χάσει—ἀπὸ ἀποψη οὐσίας—τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς γνώρισμα, τὴν ἐλευθερία. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀποψη μορφῆς, χωρὶς ἐλευθερία τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι λειψό. Ἡ ποίηση κολοβώνεται. Ὁ Σολωμὸς δέχονταν πὼς ἡ οὐσία στὴν Τέχνη εἶναι ἡ ἀλήθεια: Τὸ ἔθνος, ὑποστήριζε, πρέπει νὰ δέχεται σὰν ἐθνικὸ ὅ,τι εἶναι ἀληθές. Καὶ τὸ ἀληθινὸ πρέπει νὰ ὑπάρχει ὄχι μόνον στὴν οὐσία, ἀλλὰ καὶ στὴ μορφή. Ἡ ἄρμονικὴ ἰσοσυγία ἀνάμεσα μορφῆς καὶ οὐσίας μᾶς δίνει ἕνα ἀληθινὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα, πού μπορεῖ νὰ ἀντέξει στὴ δοκιμασία τοῦ χρόνου.

Στὸ θέμα τῆς ἄρμονικῆς ἰσοσυγίας, ἀνάμεσα μορφῆς καὶ οὐσίας, γίνονται τὰ περισσότερα λάθη. Πολλὲς φορὲς οἱ ποιητές μας παρασέρνονται ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ ξεχνᾶνε τὴ μορφή. Ἡ καὶ τὸ ἀντίστροφο. Σ' αὐτὸ τὸ λάθος πέφτει, συνήθως, ἡ χριστιανικὴ ποίηση. Ἡ ποίηση πού σὰν ἔμπνευση ἢ ὑπόβαθρο ἔχει τὴ μεταφυσικὴ θεβαιότητα. Παρασυρμένη ἀπ' αὐτὴ τὴ θεβαιότητα ξεχνᾶει τὴν αἰσθητικὴ πλευρά, πού θὰ μετουσιώσει τὶς αἰώνιες ἀλήθειες σὲ ἔργο τέχνης.

Σ' αὐτὲς τὶς σκέψεις μᾶς ἔβαλε ὁ γνωστός στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» φίλος ποιητῆς Νίκος Ἀρβανίτης μὲ τὴν καινούρια ποιετικὴ συλλογὴ του «Ἐν Γῆ Ἀβάτω». Ἐχει ὑποστηρίξει, ἀπ' αὐτὲς τὶς στήλες, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ποίηση πέρα ἀπὸ τὴν οὐσία πρέπει σὰν τέχνη νὰ βασίζεται στὴν ἄρμονικὴ ἰσοσυγία, γιὰ νὰ δίνει ἀξιόλογο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι, τὸ ὠραῖο προηγεῖται τοῦ ὠφελιμιστικοῦ, θεμελιώνει τὴ σωστὴ ἀποψη γύρω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ Τέχνη. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ θασικὴ ἀρχὴ τῆς Δημιουργίας. Στὴ Γένεση θρῖσκουμε αὐτὴν τὴν ἀρχή: «Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ζῶλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς θρῶσιν» (Γεν. 6', 8).

Στὴν καινούρια τοῦ συλλογῆς μετουσίωσε τὶς αἰώνιες ἀλήθειες μὲ σύγχρονα ἐκφραστικὰ μέσα καὶ μᾶς ἔδωσε μιὰ ἀληθινὴ ποίηση συνταίριαζοντας ἄρμονικὰ τὸ λυρισμὸ μὲ τὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ καὶ τὴ μεταφυσικὴ θεβαιότητα. Στὶς ἀφεγάδιτος καὶ στιβαρὸς, ἐσωτερικὴ ἄρμονια καὶ πηγαία ἔμπνευση, εὐαισθησία καὶ καθαρὸς λυρισμὸς, πνευματικὴ ὀριμότητα καὶ μεταφυσικὴ πίστη εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα στὴν ποίησή του.

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς Συλλογῆς, τὴν Ἀποκάλυψη, ἀποσφράγισε τοὺς λόγους στὶς ἑπτὰ Ἐκκλησίες σὲ ἀντίστοιχα ποιήματα. Τὸ ἄγχος καὶ ἡ ἀδικία πού δημιουργεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐγωκεντρικὴ θεώρηση τοῦ κόσμου, εἶναι ἀπὸ τὰ θέ-

285

ματα πού τόν απασχολοῦν. Καί ειδικώτερα: ἡ ἀγάπη, ἡ μεταφυσική θεβαιότητα, ἡ διαστροφή στίς αἰώνιες ἀλήθειες, ἡ ἐνδοσκοπήση, ὁ πνευματικός θάνατος, ὁ μεγάλος πειρασμός, ὁ πόλεμος, ἡ ἀτομιστική θέση καί ἡ ἀποτυχία τοῦ πολιτισμοῦ μας:

Ὁ ἀγέρας σφυρίζει ἀσταμάτητα
στούς δρόμους τῆς μικρῆς πολιτείας.
Ξεγυμνώνει τὰ δέντρα
καί παγώνει τὰ φτωχά σπουργίτια.

Δέν ὑπάρχει οὔτ' ἓνα παράθυρο
ἀνοιχτό· οὔτ' ἓνα τζάμι
νά χτυπήσουν τὸ ράμφος τους.

.....

Βαδίζουμε ὀλομόναχοι
στούς δρόμους μὲ τὰ πολλά φῶτα
χωρὶς ν' ἀνταλλάξουμε χειραφίες.

Ὁ ἄνθρωπος, κλεισμένος στὸν ἑαυτό του,
γίνεται τραγικὸ καὶ δῖνονμο πρόσωπο μὲ
τὴν ἄρνηση τῆς ἀγάπης:

Σφάλισα τὰ παράθυρα
νά κλείσω ἔξω τὸ φῶς.
Νά διώξω τὸ λογισμό μου,
ἀπὸ τὴ θέβαιη παρουσία του.

Δέν ἀντέχω τὴ φωτεινὴ ὄραση!

Ἐκεῖνος μὲ προφταίνει στὴν εἴσοδο.
Καί μοῦ δείχνει τὴν πολιτεία μὲ τοὺς
ἐνδεεῖς.

Στὸ δεύτερο μέρος, τὴ Σαλώμη μᾶς παρουσιάζει τὴν ἐσωτερικὴ πάλη τοῦ ἀνθρώπου νά ξεφύγει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, πού ὅμως στὸ τέλος ὑποκύπτει, γιατί ὁ ἴδιος ἀνακραζέει:

Ὅχι! Δὲ θέλω
νά γυρίσω
στὸ χρόνο πού μοῦ ἔδωσε
τὴν πνοὴ τοῦ πρώτου ἀνέμου.

Ὁ στίχος γίνεται τραγικὸς ὅταν ἡ πάλη ἐξωτερικεύεται καί μορφοποιεῖται σὲ ἔσχατη κακία, τὸν πόλεμο:

Ὁ Κάϊν
τί θέλει ὁ Κάϊν ἀνάμεσά σας;
Γιατί ξαναγύρισε ὁ Κάϊν στίς φλέβες
σας;

Αὐτὸ τὸ θολὸ σύννεφο
μοῦ πνίγει τὴν ὄραση.

Σπάνια συναντᾶμε τόσο συνταρακτικούς

στίχους στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία, πού μὲ τέτοια ἀπλότητα μᾶς δίνουν ἓνα τόσο συγκλονιστικὸ θέμα!

Στὸ τρίτο μέρος, τὸ «Ἐν Γῆ Ἀθάω», μᾶς καθρεφτίζει τὴν κοινωνία μας, πού ἡ κυριαρχία τοῦ πάθους γιὰ τὴν ἀτομιστικὴ ἐπικράτηση τὴν μεταβάλλει σὲ κοινωνία-ζούγκλα. Ἐδῶ, ὁ στίχος γίνεται ἄδρὸς καί τραγικὸς, ἀνάλογος μὲ τὸ θέμα. Καί ἡ πλεονάζουσα κακία κάνει ἄβατη τὴ γῆ μας:

Σταματήστε τὸ γέλιο, οἱ νεκροὶ δὲ
μιλᾶνε.

Τί ψάχνετε μὲ τὸ δάχτυλο στὸν οὐρά-
νιο θόλο;

Οἱ ἄγγελοι κλείσαν τίς πύλες τῆς αἰ-
ωνιότητος.

Γιατί βγήκατε στὸ φεγγαρόφωτο;
Τί ζητᾶτε μέσα στὴν ἀτέλειωτη νύ-
χτα;

Ἄκουτε!

Τὰ σκυλιά ἀλυχτᾶνε στὰ χωράφια.
Δὲ θὰ περάσει κανένας τὸ σύνορο.
Ἡ σιωπὴ εἶναι ὁ ἀντίλαλος τῆς φωνῆς
μας.

Ὁ οὐρανὸς
δὲ θ' ἀνοίξει οὔτ' ἓνα παράθυρο.
Ἔχω κλέψει τὰ κλειδιά,
ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Ἀρχαγγέλου...

Σὲ παροξυσμὸ τρέλλας θρίσκειται ὁ ἄνθρωπος ὅταν κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀτομιστικῆς ἐπιβολῆς. Ὁ ἐγωκεντρι-σμός τοῦ θολώνει τὴν ὄραση καί τὸ λογισμό.

Στὸ τέταρτο μέρος, τίς Ἀναδρομές, κλείνει τρία λυρικά ποιήματα μὲ κοινωνικὸ περιεχόμενο καί μεταφυσικὸ ὑπόβαθρο. Καί ὁ ἄδω εὐαισθησία λεπτή, στίχος ἀφεγάδιτος.

Ὁ Νίκος Ἀρβανίτης μὲ τὴ Συλλογὴ του «Ἐν Γῆ Ἀθάω», μᾶς ἀπέδειξε πὼς ἡ χριστιανικὴ ποίηση ὅταν συνταιριάζει τίς αἰσθητικὲς ἀρχές τῆς Τέχνης μὲ τὰ θιώματα τοῦ δημιουργοῦ, εἶναι ἡ ποίηση τῆς αἰωνιότητος. Καί αὐτὴ ἡ ποίηση, πού παραγνωρίζεται στὸ χῶρο τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, πρέπει νά πράξει τὴ θέση πού τῆς ταιριάζει. Στὸ ἐξωτερικὸ καί εἰδικώτερα στὴ Γαλλία, ἡ χριστιανικὴ λογοτεχνία εἶναι ἡ πιὸ σεβαστὴ γιὰ τὴ μορφή καί τὴν οὐσία τῆς.

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΖΩΤΕΡΙΚΟ

Π Ρ Ο Σ Κ Λ Η Σ Ι Σ

19η Διεθνής Έβδομὰς Διερευνη-
σεως καὶ Μελέτης τῆς Ἱατρικῆς
τῆς Προσωπικότητος

Κυριακὴ 6 Αὐγούστου — Σάββατον 12
Αὐγούστου 1967, εἰς τὸ «Baptist theological
Seminary τοῦ Ruschlikon, παρὰ τὴν Ζυρίχην
(ἀπόστ. ἀπὸ Ζυρίχην 10 χμ.) ἐπὶ τῆς
N. Δ. ἔχθης τῆς λίμνης. Διεύθυνσις:
Geiststrasse, 1.

Ἄγαπητὴ συνάδελφε,

Ὁ φίλος καὶ συνάδελφός μας, Rudolf
Jentsch, ἀπὸ τὸ Braunschweig (D) ἐπρότεινεν
ὡς θέμα διὰ τὸ τρέχον ἔτος τὸν Διάλο-
γόν.

Ὁ ἱατρός εἰς τὸν διάλογον: ἓνα κεντρι-
κὸ θέμα, εἰς τὸ ὁποῖον συνάπτονται ὅλαι
αἱ ἀπασχολήσεις τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Προ-
σώπου, θέμα τόσο ἐνυρὺ, ὥστε ἀπεφασίσα-
μεν νὰ τὸ ἐπεκτείνωμεν εἰς δύο ἔτη συζη-
τήσεως.

Κάθε διάλογος προϋποθέτει δύο ἢ πε-
ρισσότερα άτομα, καὶ σημειώνει, ἐκφράζει
τὸν μετὰ τὴν προπατορικὴν πτώσιν ἄνθρω-
πον. Μᾶς καλεῖ, συνεπῶς, νὰ γεμίσωμεν μί-
αν ἀπόστασιν, νὰ ἐπανορθώσωμεν κάποιο
ρῆγμα, νὰ ἀναπλάσωμεν μίαν ἐνότητα.

Εἰς τοῦτο ἔγκειται τὸ δῶμα, ὁ κίνδυνος
καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ διαλόγου.

Κίνδυνος, διότι διαρκῶς ἀποτυγχάνο-
μεν νὰ πληρώσωμεν τὴν ἀπόστασιν, καὶ
παραμένομεν χωρισμένοι, ἐξόριστοι, οἱ μὲν
ἀπέναντι τῶν δέ. Ὁ διάλογος ἐγκλείει
πάντοτε τὴν ἀπειλήν νὰ ἐκφυλισθῇ εἰς ἓνα
ψευδῆ διάλογο, ἓνα διάλογο μεταξὺ κω-
φῶν, εἰς μίαν φυγὴν, ἀποτυχίαν, ἐκτροπὴν.

Ἐπιπλοῦσι, διότι ὁ διάλογος μετᾷ τὴν
ὀρμὴν τῆς καρδίας μας, τὴν προσπάθειαν
ἐπαφῆς μετὰ τὸν πλησίον μετὰ ἀφετηρίαν τὰ
δύο διαλεγόμενα πρόσωπα, τὰς διαφορὰς
καὶ ἀτομικὰ γνωρίσματα ποὺ θεωροῦνται
τώρα ὡς ἐμπλουτισμός, ὡς μία κατὰ κτη-
σις τὴν ὁποίαν δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀρνη-
θῇ ὁ ἄνθρωπος. Κάθε ἄτομον, εἶναι εἰς τὸ
ἔξῃς μοναδικὸν καὶ ἀναντιτάστατον. Ἡ
πραγματικὴ τῆς συναντήσεως, στήριζεται

ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς, καὶ τὸ
ἐμπόδιον αὐτὸ θὰ ἀποτελέσῃ δι' αὐτὴν στή-
ριγμα.

Ὁ διάλογος ὁμῶς αὐτός, αὐτὸς ὁ δ ρ ὁ-
μ ο ς ποὺ ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ «ἐγὼ» εἰς τὸ
«Σὺ» καὶ εἰς τὸ «Ἡμεῖς», ὁ ὁποῖος τείνει
πρὸς τὴν χαμένην ἐνότητα, τὴν οὐδέποτε
ἐπιτυγχανομένην καὶ πάντοτε «ὑπεσχημέ-
νην» δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὁ ὀρισμός τῆς προ-
σωπικότητος; Μήπως ὁ καρπὸς τοῦ δὲν εἶ-
ναι τὸ ἴδιο τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπο, ὅπως
τὸ ἐννοεῖ ἡ Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου;

Ὁ διάλογος ἐκφράζεται μετὰ τὸν λόγον,
ἐκδηλώνεται ὁμῶς ἐπίσης, ἐντεῦθεν καὶ ἐ-
κείθεν τοῦ λόγου, μετὰ τὸ βλέμμα, μετὰ τὴν
ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν συγγένειαν, τὴν
συνπάθειαν, μετὰ τὴν δρᾶσιν καὶ ἀκόμα τὴν
προσοχήν.

Δὲν θὰ ἡμπορέσωμεν κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ
νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ὅλας τὰς πλευρὰς
τοῦ διαλόγου τοῦ ἱατροῦ μετὰ τοὺς ἀσθενεῖς
του, μετὰ τοὺς συνεργάτας καὶ τὰς συνεργ-
γάτιδάς του, τοὺς συναδέλφους του (μετὰ
τὸν ἰδιαιτέρον τοῦ ἱατροῦ κάποτε). Μετὰ τὰ
παιδιά, τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἰδικὰ του, μετὰ
τὴν σύζυγόν του, μετὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ μετὰ
τὸν Θεόν.

Οἱ ὑπογράφοντες τὸ μήνυμα τοῦτο θὰ
εἶναι πολὺ εὐτυχεῖς ἐὰν δυνηθῆτε νὰ συμ-
κῆν των καὶ πιστὴν ἀφισιώσιν.

μετάσχετε, καὶ σὰς θεβαίον διὰ τὴν φιλι-

★

XIX SYNANTHESIS THE UNION DES MEDECINS CATHOLIQUES THE ELBETIAΣ.

Ἀπὸ 16-20 Μαΐου 1967 ἔγινε εἰς τὸ
Eichstätt ἡ 19η συνάντησις τῶν καθολικῶν
ἱατρῶν μετὰ θέμα: Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.

Αἱ εἰσηγήσεις ἀνεφέροντο εἰς τὰ ἔξῃς
ἐπὶ μέρους θέματα:

“Ὑλὴ καὶ ζωὴ, Ζωὴ καὶ Πνεῦμα εἰς τὴν
ἀνθρωπίνην προσωπικότητα,” Ἐμψυχον Σῶ-
μα, Προβλήματα τοῦ Σώματος εἰς τὴν Ψυ-
χολογίαν, Σῶμα, Ψυχὴ, Πνεῦμα.

★

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ,
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ**

«Οικονομική ανάπτυξις, δικαιοσύνη, και ειρήνη» είναι τὸ θέμα πού ὠρίσθη ἀπὸ τὰς Semaines Sociales de France διὰ τὴν προσεχῆ Συνέλευσιν τῆς Νάντης ἀπὸ 11 ἕως 16 Ἰουλίου 1967.

Αἱ Semaines Sociales ἔχουν συχνὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τὰ προβλήματα πού γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἄνισον οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἐἶχαν ἀφιερῶσει ἄλλοτε γιὰ τὴν μελέτη τῶν προβλημάτων αὐτῶν τὴν Συνέλευσιν τῆς Angers τοῦ 1959.

Ἔκτοτε, ὁ καιρὸς ἐπέρασε μέσα σὲ μία ἐποχὴ ὅπου ἡ ἱστορία ἐπροχώρησε μετὰ ταχὺ ρυθμῷ. Τὰ γεγονότα, καὶ ἡ γνώσις πού ἀπεκτήσαμε γι' αὐτὰ παρουσιάζονται διαρκῶς μετὰ καινούργια μορφή, ἀποτυχίες καὶ ἐπιτυχίες μᾶς γίνονται μαθήματα, καὶ ἐννοοῦμε τώρα καλύτερα τὸν σύνδεσμον πού ὑπάρχει μεταξὺ τῆς τεχνικῆς, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς οἰκονομίας ἀφ' ἑτέρου καὶ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία, τέλος, εἶπε τὴ γνώμη τῆς μετὰ τὰς Ἐγκυκλίους τοῦ Ἰωάννου 23ου καὶ τὰ κείμενα τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων τῆς 2ας Βατικανῆς Συνόδου.

Συνεπῶς, ὁ πνευματικὸς ὀρίζων εὐρύνεται. Ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς «ὕπαναπτύξεως», περνᾷ στὴν ἔννοια τῆς «ἀναπτύξεως» γιὰ τὴν ὁποία ἡ «ὕπαναπτύξις» ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰ ἀποψη τοπικὴ καὶ πρόσκαιρη.

Αὐτὸ τὸ σπουδαῖο θέμα, ἡ Semaine Sociale τῆς Νάντης θὰ τὸ μελετήσῃ δείχνοντας τὴ σχέση τοῦ μετὰ τὴς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ειρήνης. Ἡ ἄρμονικὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ κόσμου, σὰν συνέπεια τῆς ἐπιθυμίας γιὰ δικαιοσύνη (γιὰ διεθνή κοινωνικὴ δικαιοσύνη) εἶναι προϋπὸθεσις τῆς ειρήνης, ὄχι θέβαια ἢ μόνη, ἀλλὰ μιὰ ἀπὸ τὴς σπουδαιότερες.

Ὁ Ἰωάννης 23ος εἶχε δηλώσει ὅτι αἱ ἄνισότητες τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀποτελοῦσαν τὴν σύγχρονον μορφή τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Αἱ Semaines Sociales de France, πιστῆς στὴν ἀποστολή τους, ἐπιθυμοῦν νὰ δώσουν μιὰ ἀπάντησιν στὸ σημερινὸ αὐτὸ πρόβλημα, ὅπως προσεπάθησαν νὰ ἀπαντήσουν εἰς ἄλλα προηγούμενα θέματα, σύμφωνα μετὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἐθελοντικῆς συνεργασίας εἰδικῶν, στὶς κοινωνικὰς ἐπιστήμας, στὴν ἠθικὴ καὶ στὴ θεολογία.

Ἰδοὺ τὸ πρόγραμμα:

I. Ἡ ἀνάπτυξις, ἔργον παγκόσμιον.

- Τρίτη 1. Ἡ ἀνάπτυξις εἰς παγκόσμιον κλίμακα.
11 Ἰουλίου 2. Ὁ τρίτος κόσμος εἰς τὸ περιθώριον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.
3. Οἱ χώρες τοῦ λιμοῦ: Στρογγύλη Τράπεζα.
4. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

II. Ἡ δικαιοσύνη πού διακυβεύεται καὶ ἡ εἰρήνη πού κινδυνεύει.

- Τετάρτη 5. Ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις: ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Εἰρήνη ἀποτυγχάνουν.
12 Ἰουλίου 6. Ἐρευνα καὶ ἀνάπτυξις: Στρογγύλη Τράπεζα.
7. Δικαιοσύνη καὶ Εἰρήνη εἰς ἕνα κόσμον ἐν ἀναπτύξει.

III. Οἱ δρόμοι τῆς παγκοσμίου ἀναπτύξεως.

- Πέμπτη 8. Ἀνοικταὶ «κουλουραὶ» καὶ ἀξίαι εἰς ἕνα κόσμον ἐν ἀναπτύξει.
13 Ἰουλίου 9. Φυλετισμὸς (ρασιζισμὸς) καὶ ἀνταλλαγὰι μεταξὺ λαῶν: Στρογγύλη Τράπεζα.
10. Κατευθύνσεις καὶ ἀναπροσαρμογαὶ τῶν βιομηχανικῶν κοινωνιῶν.

IV. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ τρίτου κόσμου στὴν ἰδία του ἀνάπτυξιν.

- Παρασκευή 11. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν μεθόδων καὶ μέσων ἀναπτύξεως.
14 Ἰουλίου 12. Ἀπὸ τὴν βοήθειαν πρὸς τὴν συνεργασίαν: θέσις καὶ ρόλος τῶν συνεργαζομένων: Στρογγύλη Τράπεζα.
13. Ἡ ἀλληλεγγύη ἀνάπτυξις.

V. Πολιτικαὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ειρήνης.

- Σάββατον 14. Ἡ ἠθικὴ οἰκοδόμησις τῶν νέων ἔθνων.
15 Ἰουλίου 15. Ἐκκλησιαὶ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις: Στρογγύλη Τράπεζα.
16. Αἱ πολιτικαὶ προϋπὸθεσις τῆς ἀλληλεγγύης ἀναπτύξεως.

VI. Συμπέρασμα.

- Κυριακὴ 17. Ἡ χριστιανικὴ παγκοσμιοῦς καὶ ὁ οἰκουμενισμὸς τῆς ἀναπτύξεως.
16 Ἰουλίου

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). —Θεσσαλονίκης: Ἁγίας Σοφίας 39.—Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροῖδης, κατοικία Μισαραλιώτου 13 Ἀθήναι (402).

Ἐτησίαι συνδρομὴ δεχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΓΩΓΗΣ»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

‘ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ,

• ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ • ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ • ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ • ΛΥΚΕΙΟΝ

ΕΝ Π. ΨΥΧΙΚΩ

’Ανθέων 16. Πλατ. Εὐκαλύπτων. Τηλ. 673-855.

Μία Συμβολή

εἰς τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νέας γενεᾶς.

Προκειμένου νὰ καταρτισθοῦν οἱ κατάλογοι τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν διὰ τὸ ἐπόμενο σχολικὸν ἔτος 1967-68 παρακαλοῦνται οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ φοιτήσουν τὰ παιδιά των εἰς τὸ Ἐκπαιδευτήριον «αἱ Ἀθῆναι» νὰ στείλουν τὴν σχετικὴν αἴτησιν δι’ ὅλα τὰ τμήματα τοῦ σχολείου κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Σχολείου ἐν Ψυχικῷ ἢ ἐν Ἀθήναις (136) (Ἡρακλείτου 12, τηλ. 624-600, Κολωνάκι).

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Διευθυντής ό Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

		Δρχ.	Δολ.
1. Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ..... (έξηντλήθη)			
2. Α' Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ..... (Β' έκδοσις)	15		1
3. Β' Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ (έξηντλήθη)			
4. Γ' Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ..... (έξηντλήθη)			
5. ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ (Β' έκδοσις)	25		2
6. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ (έξηντλήθη)			
7. Η ΥΓΕΙΑ, Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ..... (έξηντλήθη)			
8. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ (έξηντλήθη)			
9. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ..... (έξηντλήθη)			
10. René Biot: Η ΥΓΕΙΑ ΜΑΣ, Μ ε τ . Δ. Ε. Χαροκόπου..... (έξηντλήθη)			
11. Guy Jacquin: ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. Μετάφρ. 'Ελένης Χ. 'Ολιδιέρη (έξηντλήθη)			
12. Igor A. Caruso: ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ, Μετάφρ. 'Αθ. Καραντώνη (έξηντλήθη)			
13. Pierre Dufoyer: Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, Μετάφρ. Βάσως Νομικού (έξηντλήθη)			
14. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (έξηντλήθη)			
15. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. 'Ελ. 'Ολιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Α' ... (έξηντλήθη)			
16. Jean Lhermitte: Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΙΣ, (έξηντλήθη)			
17. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. 'Ελ. 'Ολιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Β'. (έξηντλήθη)			
18. ΕΦΗΒΕΙΑ (έξηντλήθη)			
19. 'Ελένης Χ. 'Ολιδιέρη Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 20			2
20. Dr. Etienne de Greeff: ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ. Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαρο- κόπου. (έξηντλήθη)			
21. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΦΑΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ 20			2
22. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ 25			2
23. ΠΡΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ (έξηντλήθη)			
24. Η ΕΦΗΒΟΣ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 15			1
25. Eva Firkel: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ. (έξηντλήθη)			
26. Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ 20			2
27. Άνας Πιπινέλη-Ποταμιάνου: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (έξηντλήθη)			
28. Dr. Paul Tournier: ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ, Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου. (έξηντλήθη)			
29. A. Isambert: Α', Ο ΠΡΩΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 25			2
30. Π. Μελίτη: ΓΙΑ Ν' ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ 30			2
31. A. Isambert: Β'. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΕΝΟΣ ΕΩΣ ΕΞ ΕΤΩΝ ... (έξηντλήθη)			
32. A. Isambert: Γ'. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ 30			2
33. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ 20			2
34. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΟΥ 60			3
35. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ 15			1
36. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ 15			1
37. Η ΨΥΧΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ 30			2
38. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 20			2
39. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ 25			2
40. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΣ 25			2
41. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΟΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ 15			1
42. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ 25			2
43. Η ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 30			2
44. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ 30			2
45. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ 30			2
46. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 30			2
47. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 20			2
48. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ 25			2
49. ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ 30			2
50. Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 30			2
51. ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ 25			2
52. 'Αθ. Παπακωνσταντίνου: Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ 20			2
53. ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 25			2
54. ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 15			1
55. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ 50			3
56. ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ 40			3